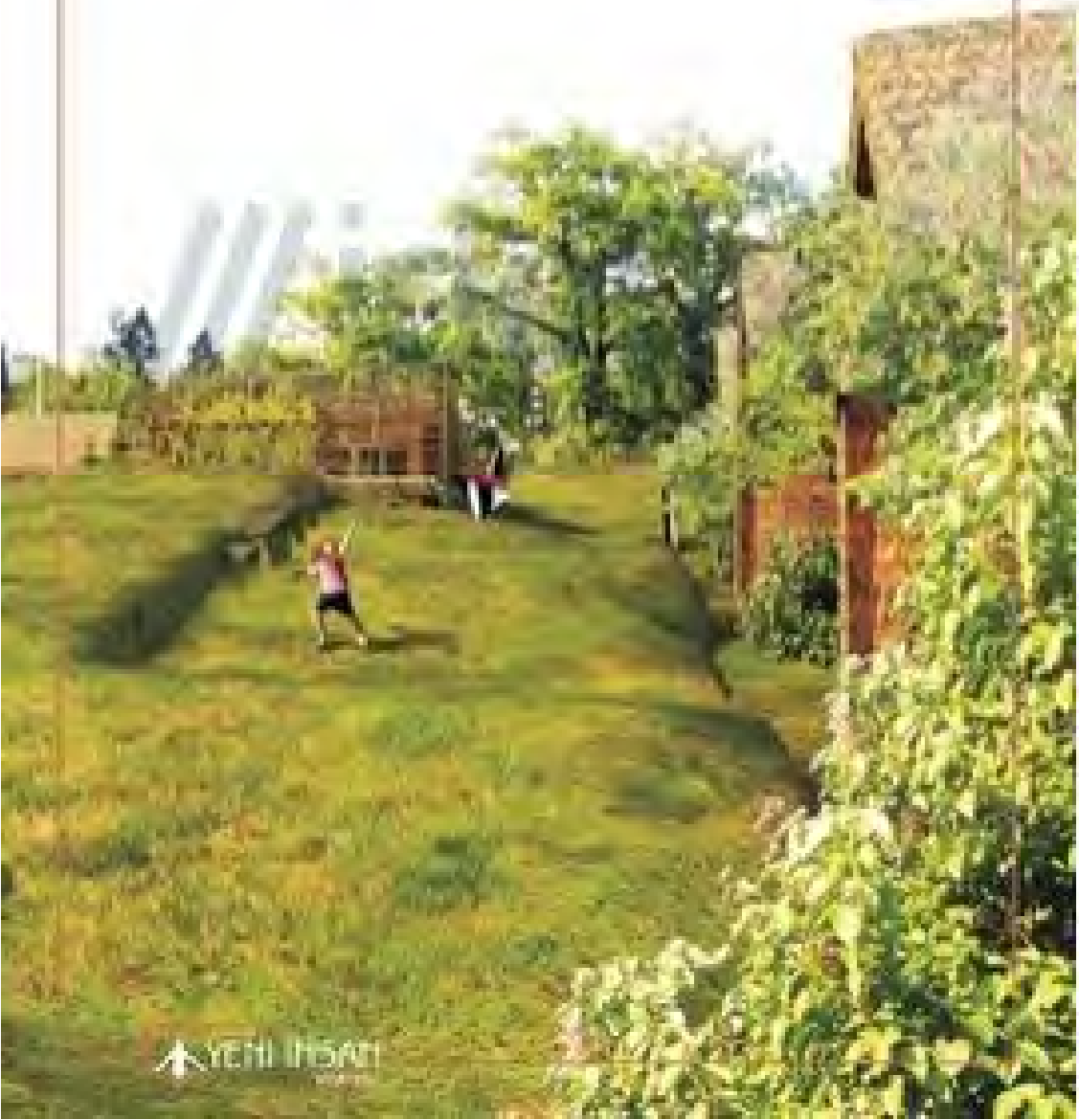
ekoloji kitaplığı

ekoköyler: yeni rotamız

julian rose

türkçesi: ilknur urkun kelso

YEŞİL İHSAN

Yeni İnsan Yayınevi
Ekoloji Serisi

Julian Rose

Julian Rose 1947 yılının Mart ayında, Güney Oxfordshire Chiltern Hills'daki Hardwick Çiftliği'nde, dört çocuklu bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya geldi. Abisinin erken ölümü (1963) ve babasını da birkaç yıl sonra kaybetmesiyle Julian aniden en küçük çocuk olma durumundan çıktı ve büyük büyük dedesinden kalma 400 hektarlık bir çiftliğin ve baronluğun vârisi oldu.

Okulu bitirdiğinde Julian, sanatsal hedefleriyle yeni edindiği 'arazi sahibi' rolünün gereklilik ve sorumluluklarını uyumlu bir şekilde birlikte yürütmek istedi. 18 yaşında Avustralya'ya gitti ve Melbourne'de Avustralya Yayın Komisyonu'nda televizyon sunucusu ve Queensland kırsalında "çaylak çiftçi" olarak çalıştı.

1967'de Birleşik Krallık'a döndüğünde annesiyle birlikte çiftliğin tarım ve ormancılık işlerini geliştirdi. 1969'da Londra'ya taşındı ve Kraliyet Dramatik Sanatlar Akademisi'ne kabul edildi. Burada aktör ve sahne yöneticisi olarak bölgesel repertuar tiyatrolarında çalışmaya başladı.

1971'de, daha dinamik ve kapsamlı bir tiyatro arayışıyla Amerika'ya giderek Boston'da yenilikçi ve deneysel bir turne tiyatrosu olan New England Oyuncular Tiyatrosu'na katıldı.

Bir süre sonra, tiyatro Belçika'ya taşınınca, Julian Yaratıcı Gelişim Enstitüsü'nün kurucularından bir oldu ve burada 'bütüncül düşünce' üzerine atölyeler düzenledi.

Sıklıkla İngiltere'ye döndü ve zamanla geniş çaplı tarım ve orman yönetimi konusunda 'uygulamalı' bilgi sahibi oldu. Bu sırada Hollanda, Fransa ve Birleşik Krallık'ta turnelere çıktı ve Harvey Grossmann uyarlaması ve yönetmenliğinde Mark Twain'in 'Huckleberry Finn'in Maceraları' oyununda tek başına çığır açan bir solo performans sergiledi.

1983'te tam zamanlı olarak çiftçilik yapmak üzere Hardwick'e döndü, 1975'de başlayan bir süreçle çiftliği tamamen organik üretim yöntemlerine çevirerek ekolojik toprak yönetim sistemlerinin öncüleri arasında yer aldı. 1984'te Toprak Birliği'nin yönetim kuruluna katılan Julian endüstriyel tarımın hızlı yükselişi karşısında ekolojik gıda ve tarımı öne çıkarmayı hedefleyen yoğun bir kampanyaya katıldı.

1986'da Hardwick'in tütsülenmiş pastırması ilk ulusal organik gıda yarışmasında ödül kazandı ve bundan üç yıl sonra pastörize edilmemiş sütü hükümetin yasaklarından kurtarmak için çok başarılı bir kampanya yürüttü. Son zamanlarda sosyal ve eğitimsel olarak dezavantajlı kesimlere ve karma orman ortamlarının rehabilitasyon olanaklarından faydalanabilecek genç suçlulara destek amacıyla Hardwick ormanlarına halkın erişiminin arttırılması için çalıştı.

Julian çiftlikteki kulübelerin bir kısmını Oxfordshire'ın yüksek kiralarını karşılayamayanlar için düşük fiyatlarla ticaret dışı kullanımlar için kiralamaya başladı ve kârı en yüksek seviyeye çıkarmak yerine işlerliği olan bir kırsal topluluğu ayakta tutmayı önemsedi.

Julian aynı zamanda can çekişen kırsal ekonomilerin yeniden canlandırılmasında bütüncül yaklaşımların savunucusu ve geliştiricisi olarak ün kazandı. Üzerinde ısrarla durduğu 'küresel' yerine yerel ve bölgesel gıdayı destekleme ihtiyacını "Yakınlık İlkesi" olarak adlandırdı.

Ekonomik, sosyal ve çevresel kaygılar arasında dinamik bir denge kurmak gerektiği ve bunlardan hiçbirinin diğerlerine tercih edilemeyeceği konusunda farkındalık yaratmaya çalıştı.

1990'larda Güney Doğu İngiltere Kalkınma Ajansı'nın, Kırsal Arazi Sahipleri Birliği'nin ve BBC'nin Tarımsal ve Kırsal Ekonomi Danışma Kurulları'na davet edildi. Bu dönemde ulusal radyo ve televizyon yayınlarında aldığı drama eğitimini sıklıkla kullanırken bir yandan da gittikçe daha zor durumu gittikçe kötüleşen kırsalın acil çözüm bekleyen sosyoekonomik sorunlarına pratik çözümler sunan birçok makale yazdı. 1990'da yeşil bir bülten olan 'Çevre Şimdi'nin tarım muhabiri oldu ve genetiği değiştirilmiş organizmaların tehlikeleriyle ilgili uyarılarda bulunan ilk İngiliz aktivistler arasında yer aldı.

Hardwick Çiftliği Britanya'nın öncü organik karma çiftliklerinden biri haline geldi ve bir çok ulusal ödül aldı. Bu süre zarfında Julian toplumsal olarak yoksun ve kentli gençleri ekolojik gıda üretiminin çetrefilli gerçekleriyle tanıştırmak heyecanıyla yüzlerce eğitici çiftlik gezisi düzenledi. Afrikalı, Hint, Japon, Türk ve Polonyalı gruplar çiftliğin uluslararası ziyaretçileri arasında yer aldı.

2000 yılında Julian'a Uluslararası Polonya Kırsalını Koruma

Koalisyonu'nun eş direktörlüğü teklif edildi. Burada çok başarılı bir 'GDO'suz Polonya Kampanyası' başlatılmasına katkıda bulunmanın yanında dünya çapında biyoçeşitliliğin gerçek bekçileri olarak gördüğü köylü çiftçilerin savunuculuğunu yaptı. BBC Radyo 4'ün Tarımın Bugünü programının düzenli dinleyicileri 2007'de Julian'ın geleneksel aile çiftçilerine dayatılan 'şirket küreselleşmesi'nin tetiklediği krizi ele aldığı aylık "Polonya'dan Mektuplar" dizisini duymuşlardır.

Julian Rose Ekoköyler: Yeni Rotamız'da, farklı alanlarda edindiği çok çeşitli hayat deneyimlerini bir araya getiriyor ve çok yönlü bir gelecek vizyonuyla, şirketlerin açgözlülüğü ile siyasi beceriksizlik arasındaki hakim ve tehlikeli Orwellvari çarpışmanın üstesinden gelmek için başlıca araç olarak dinamik, yerinden topluluk liderliği için taviz vermez bir adanmışlık gerektiğini vurguluyor. Julian bu yeni başlangıcın insani ve manevi olarak yaşamı onaylayan bir kendini gerçekleştirme sürecine dönüşeceğini öngörüyor.

İlknur Urkun Kelso

İlknur Urkun Kelso 1982'de doğdu. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Lisans, ODTÜ Kentsel Politika Planlama ve Yerel Yönetimler Yüksek Lisans diplomalarını aldı. Stratejik planlama ve proje uzmanı, TMMOB Şehir Plancıları Odası'nda profesyonel yönetici ve Altınoluk Belediyesi'nde Şehir Plancısı olarak çalıştı. 2010 yılında 72 saatlik Permakültür Tasarım Sertifikası kursunda çevirmenlik yaparak tasarımcı sertifikası aldı. Bir ekolojik yaşam girişiminde doğal yöntemlerle arıcılık yaptı.

Ekoloji ve sürdürülebilir yaşam konularında çevirmenlik, evinde balkon bahçeciliği, Kazdağı'nda aktivizm, Dünyayı Kurtaran Kadınlar'da blog yazarlığı, permakültür giriş kurslarında eğitmenlik, bulduğu her fırsatta takas yapmakta, bu sırada dikiş örgü ve resim malzemelerini daima elinin altında bulundurmaktadır.

İlknur Urkun Kelso aynı zamanda Yeni İnsan Yayınevi Yeşil Politika Serisi'nden Philip B. Simith ve Manfred Max-Neef'in birlikte yazdığı Ekonominin Gerçek Yüzü kitabını ve David Sobel'in kaleme aldığı Ekofobiyi Aşmak kitaplarını çevirdi.

Ekoköyler: Yeni Rotamız

Julian Rose

Çeviren
İlknur Urkun Kelso

Yeni İnsan Yayınevi - 76
Ekoloji Serisi -25

Ekoköyler: Yeni Rotamız
Julian Rose

I. Baskı: İstanbul, Ağustos 2014
Kitabın orijinal adı: Changing Course For Life
ISBN: 978-605-5895-55-6
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur
Editör: Arzu Uysal Tunçok
Çeviri: İlknur Urkun Kelso
Dizgi: Filiz Özden
Kapak Tasarımı: Serap Akçura
Sertifika No: 12186

Baskı: Pasifik Ofset Ltd Şti Cihangir Mah Güvercin Cad Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Kat:2 Avcılar İstanbul 0212 412 17 77
Matbaa Sertifika No: 12027

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.
© Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizmetleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi 2014

Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizmetleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi
Altıntepe mah. Özüdoğru Sok. No: 44/1B Küçükyalı İstanbul
Tel: (0 216) 489 84 08 Fax: (0 216) 518 23 60
www.yeniinsanyayinevi.com
yeniinsanyayinevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
facebook/yeniinsanyayinevi
twitter.com/yeninsanyayin

Ekoköyler: Yeni Rotamız

Julian Rose

Çeviren
İlknur Urkun Kelso

YENİ İNSAN
yayınevi

Bu kitap hakikatı arayan ve onu dünyevi yaşam biçimimizi dönüştürmek amacıyla kullanmayı arzu edenlere ithaf edilmiştir.

Sürekli desteği ve dikkatli yorumları için Jadwiga Lopatafor'a özellikle teşekkür ederim.

Ayrıca çok yararlı geribildirimlerde bulunan Sabena Groeneveldt'e ve daktilo başında geçirdiği uzun saatler için Elizabeth Smeeton'a teşekkür ederim.

Julian Rose'un 2009 yılında yayınlanan *Changing Course For Life* adlı eserini 2010 yılında, o sırada Türkiye'de yaşamakta olan İngiliz gemi kaptanı ve marangoz Sam Bouquet okumuş, hem yazara hem de Türkiye'de tanıdığı çeşitli çevirmenlere ulaşarak imece usulüyle yayınlanması için çalışmaya başlamıştı. Benim de içinde yer aldığım ekip tarafından çevirilerinin bir kısmı tamamlanan kitabın yayınlanması, Sam'in Türkiye'den ayrılması nedeniyle belirsiz bir zamana ertelenmişti. 2012 yılında önerilerime daima kıymet verip değerlendiren Yeni İnsan Yayınevi kitabın telfini aldı ve Melda Keskin, Zeynep Savaş, Sarp Tiryakioğlu, Batur Palademir ve Canan Saraç Patrick tarafından yapılan çevirilerden de kendilerinin izniyle yararlanılarak çevirisi tamamlandı. Emeği geçen herkese teşekkür ederim. Ekolojik, adaletli, dayanışmacı, bilimin, teknolojinin, sanatın, yönetim, eğitim ve sağlık sistemlerinin bütünün hayrına hizmet ettiği yeni rotamızı çizerken bize rehberlik etmesi dileği ile.

İlknur Urkun Kelso

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....11
ÖNSÖZ.....13
1. TOPLUM VE KÜLTÜR: BAŞA DÖNMEK.....17
2. PARA VE EKONOMİ: HERKESİN YARARINA.....25
3. TEKNOLOJİ VE BİLİM: YAŞAM İÇİN.....37
4. TARIM, ÇEVRE VE KIRSAL EKONOMİ: İNSAN YAŞAMININ TEMELLERİ.51
5. İKLİM VE TÜKETİCİLER: OLMAK YA DA SAHİP OLMAK?.....73
6. ENERJİ VE ZAMAN.....81
7. ZAMAN VE ENERJİ.....87
8. İNSAN VE HAYVAN.....93
9. SANAT, EĞİTİM VE RUHU BİRLEŞTİRMEK.....101
10. GENÇLİK BİLGELİKLE BULUŞUYOR.....113
11. SAĞLIK VE TIP: EVRENSEL BİR DENGE DURUMUNA DOĞRU..119
12. EVRENSEL HUKUK, DÜZEN VE ADALET.....129
13. HÜKÜMETLER, ŞİRKETLER VE KÜRESELLEŞME.....139
14. YÖNETİMDE DÖNÜŞÜM.....145
15. KENTİ YEŞERTMEK?.....149
SONUÇ.....154
TÜRKİYE KÖYLÜSÜNE MEKTUP: BİR AİLE ÇİFTLİĞİ HİKAYESİ.....156

GİRİŞ

"Dünya kötülük yapanlar
yüzünden değil, bunu görüp de
hiçbir şey yapmayanlar yüzünden
tehlikeli bir yerdir."

Albert Einstein

Kitap yazma fikrinin ilk defa otuzlu yaşlarımın başında oluştuğunu hatırlıyorum. O zamanlar uzaktan gelen kısık ama ısrarcı bir sesti ve ancak 20 yılı aşkın bir süre sonra, 2007'de, Küçük Polonya'nın (Polonya'da bir voyvodalık) Stryszow köyünde, güzel bir Temmuz sonu akşamında aniden hayata geçebildi. Bu sefer duyduğum ses acilen ilgi istiyordu.

O akşam uzun uzun toplumda tabandan yukarı doğru bütüncül reformlar ve düzenlemeler için bir plan yapılması ihtiyacını anlatıyordum. Kapsamlı bir eylem planının yürürlüğe konabilmesi için özel toplantılar düzenlenerek kilit isimlerin bir araya getirilmesini öneriyordum.

Açıklamalarım bittiğinde eşim Jadwiga Lopata (doğrudan Polonyalı biri olarak) sadece "Bu anlattığın ancak bir kitabın konusu olabilir. Bunları birçok kişi okumalı." dedi.

Güneş Beskidi tepelerinin ardında yavaşça batarken ben de yavaş yavaş bu bilgiyi sindirdim. Bir şekilde bunun doğru olduğunu biliyordum. Güneş battı ve yerini gümüşi bir hilal aldı. Güzel ve berrak bir akşamdı. Hilalin merkezine 45 derece açıyla, karanlık gökyüzünde simetrik olarak yerleşmiş ve çok net görülebilen üç

tane parlak yıldız vardı.

Şimdi sevgili okuyucu, seninle bu akşamın ardından üç ülkede—Polonya, İngiltere ve Hindistan—ve bunlar arasında gidip gelerek geçirdiğim yedi yoğun ayın ürününü paylaşmak istiyorum. Bu ülkelerin üçünde de aktif olarak geleneksel ve ekolojik çiftçilik uygulamalarının değerini vurgulamak ve dünyayı genetiği değiştirilmiş organizmalardan arındırmak için destek toplamaya çalışan yoğun kampanyalar yürütüyoruz.

Kitap esasen "yaşamın/yaşamımızın kontrolünü yerel düzeyde elimize almak" için bir eylem planının uygulanması üzerine yoğunlaşmaktadır.

Her bölüm bağımsız birer deneme olarak sunulmaktadır. Işığın kırılarak bir elmastan birçok farklı renk halinde yayılması gibi, her bir deneme ortak bir kaygının farklı ama diğerleriyle yakından ilişkili bir ifadesini barındırmaktadır. Gezegenimizin—ve kendimizin—ihtiyaç duyduğu tedavi ve şifalandırma sürecine destek olma becerimiz, engin bir yıldız ve gezegen çeşitliliği barındıran, yaşayan ve nefes alan kainatımızın 'birçok parçadan oluşan bir bütün' olduğu konusunda farkındalığımızın derinleşmesine bağlıdır.

Kitapta yaşamın çeşitli yönleri ele almak için başlıca dünyevi kaygıların her birine bir bölüm ayrılmıştır: Çevre, Tarım, Kültür, Ruh, Ekonomi, Bilim, Enerji, Eğitim, İletişim, Sanat, Siyaset, İklim, Sağlık ve Adalet. Bu alanların her birinde neyin yanlış gitmiş olduğu araştırılmakta ve toplumumuzu iyi yönde dönüştürmek için bazı reformlar önerilmektedir.

Esasen bu bir eylem çağrısı, bir değişim kılavuzudur. Bunun dışında bir hissiyat ile asla bir kitap yazmaya kalkışmazdım. Kitap hepimizin içimizde taşıdığımız, derin ve kalıcı bir değişime özlem duyan ve bunun için kalkıp mücadele etmeye hazır olan Evrensel Ruh'a hitaben yazılmıştır.

15 Şubat 2008

ÖNSÖZ

"Bu evrensel aldatmaca
çağında gerçeği söylemek
devrimci bir eylemdir."

George Orwell

Mevcut 'demokrasi' sistemimiz başarısızlıklarıyla bizi de gezegenimizi de yüzüstü bırakmıştır. Erki elinde bulunduranlar bununla başa çıkmak için toplumsal bir uzlaşmayı bırakın, bu gerçekle yüzleşmeye bile ne ehil ne de niyetlidir. İşte bu nedenle kontrolü bizim almamız gerekmektedir.

Kanepede oturmuş televizyonda korkunç ve genellikle felaket tellalı haber bültenlerini, bunları dengeleyen yüzeysel eğlenceleri, sahte tebessümleri ve güzel resimleri, yani ticari ve siyasi güdümlü bir paket seyrediyorsunuz. Kendinizi bu paketin aldatıcı etkisine teslim edeli çok uzun zaman olmuş.

Ancak aniden bunun özenle inşa edilmiş ve katı bir şekilde sansürlenmiş bir düzmece olduğunu ve artık buna katlanamayacağınızı fark ediyorsunuz. Bu yeni farkındalık ile kanepeden fırlıyor ve televizyonu kapatıyorsunuz. Çıkmak üzere olduğunuz yolculukta, yaşam için yeni rotanızda, bu önemli bir adım.

Bu kitap kalıcı ve olumlu bir değişim yaratmak amacıyla bu başarısızlıkların arka planını ve bunları tersine çevirmek için ihtiyaç duyulan eylemleri araştırmaktadır. Bu gerçekten heyecan verici, zorluklarla dolu ve zaruri bir görev. Çürüme, toplumun her ala-

nında ciddi düzeyde ilerlemiş olduğu için bu hastalık ancak tabandan yukarı doğru, tepeden tırnağa bir reformla iyileştirebilir.

Yaşamımızın kontrolünü geri almalı ve toplumu temelden başlayarak yeniden düzenlemeliyiz. Bu yolla topluluklarımızı yeniden yaratacak, varoluşumuzun amacını yeniden bulacak ve yaşam biçimimizi dönüştürecek ve bu sırada güç tacirlerinin kökünü kurutacak arındırıcı bir ateş yakacağız.

Bu süreç dağınık bir şekilde ve küçük cepler halinde çoktan başladı. Şimdi bunu daha geniş bir ölçeğe taşıyacak ve hızlandıracak cesarete ve inanca ihtiyacımız var.

İlk hedefimiz yerel ve bölgesel yönetimleri olumsuz değişime karşı halk direnişlerinin bir araya geldiği dinamik 'odak'[1]lara ve olumlu değişim için aktif merkezlere dönüştürmektir. Öncelikli kaygılarımızı yaratan çevresel, ekonomik, kültürel, tıbbi vb. bir ya da iki alanda parçalı adımlar atmak yerine, gündelik yaşam biçimimizin tüm bileşenlerini topyekun onarabilmemizi sağlayacak adımlar atmamız gerekmektedir. Çünkü bu alanların her biri aslında aynı büyüklükte krizler yaşamaktadır ve ancak bütünü ele alarak iyi yönde gerçek bir değişim yaratabiliriz.

Tabanda, gerçekten ileriye doğru bir hareket yaratabilmemiz için 'eğitim', 'kültür', 'adalet', 'enerji', 'ekonomi' ve 'yönetim' ile ne demek istediğimizi ve bunlardan ne anladığımızı bilmemiz gerekir. Bu alanların birbirleri ile nasıl ilişkilendiklerini ve nasıl dönüştürülüp diriltilebileceğini görmeli, bu yolla on yıllardır süren yanlış anlamalar, ihmaller ve suiistimallerin sebep olduğu derin yara ve ayrılmaları iyileştirmeliyiz.

Dünya çapında birçok kıymetli çevre ve topluluk eylemli mevcut, her geçen gün yenileri kurulmakta ve her tarafta küçük umut ışıkları görülebilmektedir.

Ancak bunlarla eş zamanlı olarak yine dört bir yanımızda ken-

1- İng. hub

dini gösteren aralıksız yıkımı dengeleyecek ve sonunda durduracak, uygulamaya dönük yaratıcılık, hayal gücü ve pratik beceriler konusunda büyük bir sıçramaya ihtiyaç vardır. Bu yıkım sadece çevremize ve gezegenin kaynaklarına değil toplumları sağlıklı ve güvenli kılan değerlere ve ahlaka da yöneliktir. Sözde siyasi liderlerimizin kendi güç oyunları dışındaki her şeye karşı gösterdikleri saygısızlığa bakarak, artık onları tekrar tekrar seçmenin anlamsız ve hatta doğrudan yıkıcı olduğunu fark etmiş olmamız gerekir.

Bizler bu siyasi oyunun kurallarına göre oynamaya devam ettiğimiz takdirde kendi akılsızlığımızın cezasını kendimiz çekeceğiz. Oyunu ve kuralları değiştirmeli, güçlerimizi birleştirmeli ve yaratıcılığımızı tamamen yerel ve bölgesel yenilenme odaklı eylemlere yöneltmeliyiz. Son olarak gafil ruhlarımızı avlayıp can çekişmekte olan 'statüko'ya kolayca köle edebilen, güçsüzleştirici ve baştan çıkarıcı tavizler silsilesine yüksek sesle HAYIR diyebilmeliyiz.

Sivil özgürlüklerimiz ve insani özlemlerimiz üzerinde gittikçe sıkılaşan bu mengeneleri kabullenmek sonuçta bizi zayıflatmakta ve kafamızı karıştırmakta, bizi şirketleşmiş korsanlar ve siyasi müdafilerin doymak bilmez iştahları için ölüme gönderilen askerler haline getirmektedir.

Şu anda yaşamımızın kontrolünü bu tür insanların elinden almak ve enerjimizi büyük ölçüde kendi kendini yöneten insan ölçekte topluluklar için yeniden bir gelecek yaratmaya adamaktan daha önemli bir işimiz yoktur.

Hepimiz her gün bu amaca yönelik küçük ve iyi niyetli eylemlerde bulunabiliriz. Bunları daha büyük eylemler izleyecektir. Sonra bir gün, bu hareket ivme kazandıkça, çok önemli sonuçlar tezahür edecek ve bir dönüşüm süreci ortaya çıkacaktır. Sadece başlamamız—*ve pes etmememiz*—gerekiyor.

Julian Rose
Ocak 2009

1. TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL: BAŞA DÖNMEK

Toplumsal ve kültürel ifadeler ortak işleri ve ortak zevkleri paylaşma ihtiyacımız etrafında evrilmiştir. Ekim ve hasat, barınak yapımı ve daha geniş insan yerleşimlerinin, mezraların, köylerin, kasabaların kurulması; bunların hepsi bizim yan yana yaşama ve çalışma ihtiyacımızı—ve arzumuzu—yansıtmaktadır. İyi işlerin sonuçlanmasını kutlayan törenlerde yaşam biçimimize kültürel bütünlük kazandıran yeni bağlar, bağlantılar ve kültürel ifadeler kurduk. Ancak, binlerce yılda oluşmuş olan bu bağlar yok olmakta ve artık toplulukları bir arada tutamamaktadır. Dolayısıyla, toplumsal yapımızın dikişleri sökülmeye başlamış, onu tekrar toparlayacak yeni bir birleştirici güç henüz ortaya çıkmamıştır. *Peki, yanlış giden neydi?*

Endüstri sonrası toplumların içinde bulunduğu yaşamsal ihtiyaçlardaki bu (aldatıcı) fazlalık döneminde, geçmişte bizi temel ihtiyaçlarımızı karşılamak ve fiziksel olarak beslenmek için bir araya getiren iradeyi ve ihtiyaç duygusunu kaybettik. Sanayi devriminin başlangıcından beri insan, toplumu sadece fiziksel işgücü zaruretinden değil, aynı zamanda iş yükünü komşuları ile paylaşma ihtiyacından da kurtarmak için teknolojik gelişmeler üretmiştir. Bu da masa ba-

şında, ambarlarda ve tarlalarda bir araya gelmenin en temel sebeplerinden biri olan, bir işin tamamlanışının neşe içinde kutlanması ihtiyacını ortadan kaldırmıştır.

Üretim alanındaki uzmanlaşma eskiden birbiri ile iç içe olan işleri birbirinden ayırmıştır. Evdeki televizyon ve bilgisayarlar bizi ortak oyunlardan ve basit sosyal ilişkilerden uzaklaştırmıştır. Modern zamanların 'eğlence sektörü' eğlence ve heyecanı maddileştirmeyi başarmış, bu yolla eğlenceyi ailenin ve yaşayan toplumsal birimin dolaysızlığından çıkarmıştır.

Mikrodalga fırın ve bulaşık makinesi bile bu komployа dâhil olmuş, yemek hazırlama ve mutfak malzemelerinin temizlenmesi görevlerini paylaşma ihtiyacını ortadan kaldırmıştır. "Bir elin nesi var iki elin sesi var" demode olmuş ve artık ellerin esas görevi temel ihtiyaçlarımızla ilişkili beceriler yerine bilgisayar klavyelerini kullanmak haline gelmiştir.

Bu şekilde insan, işgücü tasarruflu teknolojilerin icadı (ve benimsenmesi) ve kişisel servetteki düzenli artışa doğru orantılı olarak, kardeşlerine gittikçe daha çok yabancılaşmıştır. Bu süreç teknolojinin daha 'arzu edilir' etkinliklerle uğraşmamız ya da daha çok boş vaktimiz olması için bizi özgürleştireceği inancının ürünüdür. Böylece toplumsal bütünlük, etrafımızdaki çalışma ortamının yoldaşlığından ayrı ve bağımsız olduğu sanılan ve gittikçe yükselen bireysel tatmin arayışının kurbanı olmuştur.

Bu hedefe ulaşmak için servet birikimi temel bir araç olmuştur. Diğer insanlarla sağlıklı etkileşimler açısından bakıldığında 'para kazanma' eylemi büyük ölçüde antisosyal bir süreçtir. Toplumsal ihtiyaçlarımızın gerçek ifadesine aykırıdır. Dolaylı olarak, bilgisayar ve kısa mesajlarla iletişim kurabilmemizi sağlamış, böylece telefondaki sesin samimiyetine bile ihtiyaç kalmamıştır. Hız, rahatlık ve uygun fiyatlı tüketim mallarının manyetik çekim gücü daha derin bir insan etkileşimi ve gelişimine katkıda bulunmamış, bunlar yüzeysel mad-

di tatminlerden istifade etme yarışında geriye düşmüştür.

İnsanlar arasındaki bu müzmin ayrışma hissi, neredeyse toplumun her kesiminde gittikçe yoğunlaşan ve sıklıkla saldırgan bir rekabetçilik ile körüklenmektedir. Başarı gittikçe artan bir şekilde serbest piyasanın 'güçlü olan hayatta kalır' yaklaşımına dayalı hale gelmekte, ardında çok fazla hasar bırakmakta ve sonuçta hem insana hem de doğaya zarar vermektedir.

Modern insan para kazanmaya programlanmış bir makine gibi çalışmak üzere eğitilmektedir ve bu nedenle kendini özgürleştireceğini sandığı makineyi taklit etmek durumunda kalmıştır. Açlık çeken toplumsal içgüdülerimiz tehlikeli bir şekilde kuruyup giderken, makinelerimiz ve zımbırtılarımız gittikçe daha önemli hale gelmekte ve bizi daha derin ve daha önemli meselelerle yüzleşmekten alıkoymaktadır. Bu meselelerden biri de gezegendeki varoluşumuzun karşı karşıya olduğu krize çözüm üretilmesidir.

İnsan davranışının temel sosyokültürel örüntüleri topluluk yaşamının dinamiklerinden doğar ve gelişir. Bu örüntülerin kökenleri insanların iş yerleri, evleri ve ibadet yerleri arasındaki gündelik hareketlerinin temel bir bağıntılılık örüntüsü ve bunun yanında temel bir yaşam ritmi teşkil ettiği kırsal köy topluluklarına dayanır. Bu tür topluluklarda başlıca işyeri tarlalardır ve sonra demirciler, fırınlar, kasaplar, değirmenler, ayakkabıcılar vb. gelir. Her yerel işletme, köy yaşantısının etkileşimselliğini artırır. Böyle bir toplumun, herkesin birbiriyle etkileştiği ve birbirlerinin kaygılarını paylaştıkları bir tür geniş aile haline nasıl geldiği kolaylıkla anlaşılabilir.

Medeni bir topluluk yaratmak için böylesi basit toplumsal etkileşimlerden daha organik bir yol hayal etmek çok zordur. Bozulmamış köy ve kasabalardaki mimari ve tasarım, 'bizi çağırmaktadır'. Çünkü bunlar bilinçaltımızdaki basit topluluk hayatı hatıralarıyla, ve şimdi görüyoruz ki, vazgeçilmesi mümkün olmayan 'aidiyet duygusu' ile tınlamaktadırlar.

Mimarinin, resimlerin, yazıların ve anılarımızın koruyamadığımız özelliklerimizin bir aynası olarak bize hatırlattığı gibi, günümüzün sürdürülebilir olmayan ve suç yuvası metropolleri topluluk yaşamı için ideal bir model değildir. Geçmişte kalmış gibi görünen bir çağın en temel özelliklerinden nasıl da vazgeçemediğimizi farkedip şaşırmalıyız. Büyük ölçüde fiziksel haritamızdan büyük ölçüde silinmiş olsa da bu çağ psişemizde yaşamaya devam etmektedir.

Maddi durumu elverişli olan şanslı insanlar kentlerden çıkıp atalarının yaşamış olduğu köylere ve küçük kasabalara taşınmaktadırlar. Ancak bunu yaparken eskiden zanaatkarlara, çiftçilere ve esnaflara ait olan evlerin fiyatını arttırmış oldular ve kentsel yaşam tarzının enerjisini de beraberlerinde getirmektedirler.

Bu çelişkili tutum ve heveslerin yarattığı kafa karışıklığına rağmen, bu buluşma tamamıyla olumsuz olmamıştır. Bu farklı enerjilerin karışımı genellikle olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ancak başarı için ortak bir odak noktası—ortak bir amaç—şarttır.

Küresel pazarlar, endüstriyel tarım ve kitlesel ev-iş yolculukları çağında, köylerimiz de topluluk ruhunun emin adımlarla yok oluşu ve ihtiyaç temelli yaşam tarzlarının neredeyse tamamen kayboluşundan nasibini almıştır. Bugün Avrupa genelinde köyler, metropolün ve çevresindeki otoyolların çılgın temposundan (en iyi olasılıkla) bir kaçış sunan, gözden uzak ve sakin bir yaşam tarzını betimleyen güzel (ya da pek de güzel olmayan) birer tablo durumundadır.

Bu yerleşimlerin birer toplumsal ve kültürel girişimci yaratıcılık modeli olarak tekrar yaşama dönebilecekleri fikri saçma gelebilir. Ancak bu kitap tam da bunu iddia etmektedir ve ben hâlâ bunun gerçekçi bir hedef olduğu fikrindeyim.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın savurgan liberal ve neoliberal kentsel yaşam tarzının, bunları sürdüren yakıt, su ve oksijen kaynaklarının tükenmekte oluşu nedeniyle, nispeten kısa ömürlü olgular oldukları görülebilir. Bu etmenler sadece insanlığa acı ve eziyet

vermekle kalmayıp, sonuç itibariyle etkileşim ve işbirliği, zevki ve acıyı paylaşma ve dağılan topluluklarımızı yeniden kurma yönündeki insani içgüdülerimizi canlandırarak insan türü için özgürleştirici bir deneyim teşkil edebilirler.

İnsan elinin maharetlerinin yerini gasp eden petrol ve kömür gücüyle çalışan makinelerin doğru şekilde yeniden kontrol altına alınması insanın kendi yarattığı patronlarından birini ortadan kaldıracaktır. *Ama, hedeflerine ancak temel toplumsal, manevi ve insani içgüdülerimizi baskılayıp, sonra kendimizi bunlardan koparark ulaşabileceğimiz bir toplumu nasıl ve neden yarattığımızı anladığımızda gerçekten bir yol kat edilebilecektir.* Ayrıca aynı hataları tekrar yapmamamız için alınan bu dersin beynimize yeterince kazınması gerekecektir.

Sosyal olmak paylaşmaktır; ahlaki nedenlerle değil, tamamen bir *tepki* olarak. Bize bir şey verilmiştir ve biz de karşılığında bir şey verme isteği duyarız. Ancak, bu içgüdü zihinsel uzaklaştırma ya da soyut maddi takıntıların emri altına girdiğinde, artık sosyal varlıklar olarak değil ancak antisosyal robotlar olarak hareket edebiliriz.

Modern zamanların sosyalleşme biçimi ortak bir hedefe yönelik olarak birlikte yapılan işlerden kaynaklanan kaynaştırıcı tecrübeden oldukça farklıdır. Bireyler arasında bir tür uzun soluklu kan bağı yaratırken barlarda ve kafelerde, akşam yemeklerinde ya da şirket toplantılarında bir araya gelmek sadece bu gerçek deneyimin taklididir. Spor, özellikle de takım sporları, kaynaşma yaratma potansiyeline sahip olmakla birlikte, sporun profesyonelleşmesi parayı insan becerilerinin önüne koyduğu için hem oyuncuların hem de izleyicilerin motivasyonları genellikle büyük ölçüde saptırılmıştır. Bugün sporda gördüğümüz inanılmaz dengesizlikleri düzeltmeye başlamak için ünlü sporcuların maaşlarından en az iki sıfır atılmalıdır. Daha iyisi, tüm sporların ciddi düzeyde uzaklaşmış oldukları amatör statüsüne geri dönmeleridir.

Görünen o ki bugün insanları büyük kitleler halinde bir araya getirebilen tek şey krizler, küresel şirketlerin yol açtığı yıkıma karşı ya da da doğa olaylarıyla hasar gören yaşamları yeniden kurmak için birlikte verilen mücadelelerdir.

Toplumsal ve kültürel ifadeler aslında, özellikle de insanlığın iyiye doğru gitmesi amacına koşulduklarında, iyilik güçleridir. Olumlu uluslararası ve kültürlerarası ilişkiler dünya barışı ve güvenliğinin temeli olabilir ve olmalıdır; ve bu da sonuçta binlerce çeşitli yaşam tarzı, ifade ve lehçeden oluşan bir dünya kardeşliğinin kurulmasına yol açacaktır. Ancak, farklılıklarımızı kutlayabilmemiz için önce aynılıklarımızın—ortak ihtiyaçlarımızın, umutlarımızın ve isteklerimizin ve bunları gerçekleştirmek için birbirimize ihtiyacımız olduğunun—farkına varmamız gerekmektedir. Kalbimizi açarak karşılamamız gereken büyük değişimleri bu umutlar besleyecektir.

İngiliz şair John Donne "Ada değildir insan" der. Hiçbirimiz başkalarından bağımsız olarak 'istediğimiz şeyi elde edemeyiz'.

Hiçbirimiz aldığımız kadar vermeden ve yaşam yolunda birbirimize yardım etmeden mutluluğu bulamayız. Bizler birbirine sıkı sıkıya bağlı 'sosyal' varlıklar olduğumuza göre, neden hem farklılık hem de aynılıklarımızı kutlamıyoruz!

Yeni toplum düzeni, paylaşmanın olumlu ve tamamen doğal bir insan içgüdüsü olduğu farkındalığı üzerine kurulacaktır. Bu bakış, alışmış olduğumuz mülkiyetçi ve korumacı bozulmaların aksine, kolektif dayanışmamıza anlam katmaktadır.

Kolektif dayanışmamızın yenilenen bu dışavurumu geçmişin en iyi yönleri ile bugün ve yarının en uygun yeniliklerinin birleşiminden doğacaktır.

Biz izin verirsek, hayatta kalma güdülerimiz bizi sürdürülebilir olmayan, desteklenebilir olmayan ve tamamen yabancılaştırıcı servet yarışı için bir zamanlar terk ettiğimiz yaşam biçimine götürecektir.

2. PARA VE EKONOMİ: HERKESİN YARARINA

'Güvenli' sandığımız mali kurumların, ardı ardına iktidara gelen neoliberal hükümetlerce serbestçe at koşturmasına izin verilen spekülatif yırtıcıların elinde eriyişine tanıklık ederken havadaki kıyamet kokusunu hissetmemek imkansızdır. Bütün bunlar nerede duracak ve durduğunda geriye ne kalacak?

En basit cevap şu: Böylesi danışıklı bir dövüşün sonucunun ne olacağını bilmiyoruz ve sadece bazı tahminlerde bulunabiliriz. Ancak, hayatta kalma içgüdülerimiz yeterince hassas ise bunun büyük ihtimalle acele bir telgraf mesajı olduğunu görebiliriz: "Acil: Pozisyon değiştir. Finans sektörünü hemen sistemden çıkar. Yerel düzeyde insan topluluklarının girişimlerine yatırım yap. Yerel düzeyde bunu tekrarla. Sistemi tabandan yukarı doğru yeniden yapılandır."

Ancak tüm bunların nereden çıktığını görmek için oldukça geriye gitmemiz ve temel bazı sorular sormamız gerekmektedir. Örneğin:

İnsan malların değerini belirlemek için madeni ve kağıt paralar yaratarak bir hata mı yapmıştır? Para geçtiğimiz bin yıllar bo-

yunca o kadar çarpıtılmış ve kötüye kullanılmıştır ki, 21. yüzyıldan geriye dönüp baktığımızda bunun bir hata olduğu sonucuna varabiliriz.

Ancak, sorunun kökeni paranın varlığı değil, servet birikiminin başlı başına bir amaç haline gelmiş olmasıdır. Biriken servetin saklanması ve bunun gösteriş için kullanılması, olan ile olmayan arasında kıskançlık ve kin duygusunu teşvik etmektedir. Bu durum yüzlerce savaşa, işgale ve bunları takiben insan özgürlüklerinin baskı altına alınmasına yol açmıştır.

Bu 'muazzam' servet birikimi beraberinde devletin ve başka ülkelerin işleyişini etkileme gücünü beraberinde getirmekte ve bu da karşılığında düşmanlık ve intikam duygularına yol açmaktadır.

Oysa bir servet ölçütü olan para, basit takasları daha esnek hale getirmenin ve değiş tokuş yollarına akışkanlık sağlamanın bir aracı olarak ortaya çıkmıştı. Bir buşel[2] buğdayın x birim odunla değiş tokuş edilmesi yerine buğdayın ya da odunun değerine eşit sayılan miktarda baz ya da değerli metalden yapılmış para değiş tokuş edilebiliyordu.

İleride batı toplumlarında son derece çarpıtılmış bir güç haline gelecek olan 'servet birikimi'nin ilk belirtilerini İsa'dan yaklaşık 8000 yıl önce hayvanların evcilleştirilmesi ve hapsedilmesi ve hububatların ekilmesi üzerinden okuyabilmekteyiz.

Avcı toplayıcılar ve göçebe halklar mal ve hayvan saklayacak ya da yiyecek, su ve inşaat malzemesi depolayacak kadar uzun süre aynı yerde kalmıyorlardı. Bu süreçler daha kalıcı insan yerleşimleri gerektiriyordu. Başlangıçta hayvan sürülerinin büyüklüğü de güç ve üstün toplumsal statü sağlamıyordu. Bu da daha sonraları, kalıcı yerleşimlerin gelişimi ile yerleşecek bir durumdu.

2- İng. *bushel*, 36,5 kg.

Ancak, bu kalıcı yerleşimlerin boyutu ve sayısı büyüdükçe, sakinleri de depolanmış artık ürüne daha bağımlı hale geldi ve yıllık envanter sayımı diye bir işlem ortaya çıkarken birey ya da kabilelerin sahip oldukları stoklara göre değerlendirmesi yaygınlaştı.

Daha sonra değerli metal ve taşlara sahip olmak ve bunları saklamak bunu yapan kişiye çeşitli toplumsal statüler getirdi, güvenlik ve güç sağlamaya başladı.

Ortaçağda bankaların resmiyet kazanması ve tüccar sınıfının oluşumu para temelli ekonominin gelişimini oldukça hızlandırdı ve hiçbir zanaatı olmayan, yaşamsal ham maddeler ile doğrudan bir çalışma ilişkisi içinde olmayan aracılar yarattı. Tüccarlar başkalarının ürettiği ürünleri nakit karşılığında satıyorlardı; çiftçi ve zanaatkar atalarına kıyasla neredeyse soyut denebilecek bir hayatta kalma biçimi.

Bu yeni tüccar sınıfı kendini daha kentsel bir bakış açısı ile özdeşleştirmişti. 17. yüzyılda bankalar, son derece tartışmalı olan borçludan alınacak belirli bir faiz karşılığında borç verme (tefecilik[3] olarak bilinir) uygulamasına başladıklarında toplumun ekonomik evrimi yeni bir karmaşıklık düzeyine ulaşmıştı.

Faizle borç verme orta çağda altın tacirleri tarafından başlatılmış bir uygulamadır. Bu tacirler müşterileri için banka kasalarında sakladıkları altın rezervi karşılığında onlara bir sertifika sunarak günümüzde 'kısmi rezerv bankacılığı' olarak adlandırılan uygulamayı icat etmişlerdir. Bu uygulama daha sonra tehlikeli ve fiilen kontrol edilemez bir küresel parasal genişlemeye yol açmış, (müşterilerden ödünç aldıkları) paralarla sistemi kendi çıkarları doğrultusunda 'işleterek' gittikçe güçlenen bir seçkin sermayedar grubunun yükselmesini sağlamıştır. Sonuçta bu ser-

3- Tefeciliğin kökeni çok daha eskiye, İsa'nın zamanına ve öncesine dayanmaktadır.

mayedarlar ailelerinin geleceğini güvence altına almak amacıyla ve genellikle ihtiyaçlarından kısarak para biriktiren dürüst ve çalışkan vatandaşların sırtından büyük servet imparatorlukları yaratmışlardır. *Kuzey Amerika ve Avrupa bankacılık kurumlarının içinde bulunduğu subprime mortgage*[4] *krizi de bu sermayedarların dünya çapında yürüttükleri tefecilik uygulamalarının ve paranın değerli metal ya da diğer temel maddi ihtiyaçların fiziksel değerlerinden bağımsız bir şekilde enflasyonla yaratılmasının doğrudan sonucudur.*

Bu gelişmelerin başlangıç noktasının orta çağın sonlarına dayandığı ve 19. ve 20. yüzyıllara doğru ilerlediği görülmektedir. Bu dönemde ekonomik güç çiftçilerden, bireysel girişimcilerden, zengin arazi sahiplerinden, krallardan ve aristokratlardan, özellikle büyük miktarlarda ham madde alıp satmak için kurulmuş olan ve bu ticareti genişletmek için borç paraya ihtiyaç duyan şirketlere geçmiştir.

Rönesans'a gelindiğinde Kuzey ve Güney Avrupa başkentlerindeki bankalar, kendilerinden beklendiği gibi şirketlerin ve imparatorlukların genişlemesine hizmet eden borçhaneler haline gelmiş, sonuçta da müşterilerinin mevduatlarını borç olarak sundukları şirketler kadar (hatta onlardan daha fazla) kâr elde etmişlerdir.

Şirketleşmiş servetin bu genişleme süreci paranın yönetimi sorumluluğunu bireyden alıp seçilmiş bir kurul tarafından yönetilen 'limited şirket' ya da 'anonim şirketi' olarak tanımlanan daha 'gayri şahsi' insan gruplarına vermiştir. Bu kurulların üyelerinin üretim araçlarıyla deneyimi ya da ilişkisi gittikçe azalmış ve dolayısıyla kol gücüne ve bunu kullananlara yabancılaşmışlardır. Buna bağlı olarak 'yöneticiler' ile 'işçiler' arasında, geniş-

4- Ç.N. Gelir durumu ve kredi geçmişi iyi olmayan müşterilere verilen krediler.

leyen ve toplumsal yaşamı alt üst eden—bugün neredeyse tüm büyük sermaye şirketlerinde hâlâ var olan ve siyasi emelleri için şirketlerin servetine bağımlı olan hükümetlerce desteklenen—bir uçurum oluşmuştur.

Ulusal ve küresel ekonomilerin evrimi soyut bir süreç değil, buluş ve değişime yönelik insani eğilimimizin doğrudan sonucudur. Ancak, orantısız güç elde etme arzusuna dayalı açgözlülük, kıskançlık ve istismar gibi nitelikler en başından beri bunların arasına sızmış ve bunları kirletmiştir.

Bu süreçte kişisel maddi servet elde etme arzusu, insanların bir zamanlar birbirleri ile paylaştığı dolaysız sosyal ilişkileri ve iş ilişkilerini parçalamıştır.

Bugün gelinen noktada toplumun farklı kesimleri birbirlerine karşı çeşitli derecelerde rekabetçi bir yabancılaşma içinde ve aynı zamanda basit yaşamsal ihtiyaçlardan tehlikeli düzeyde soyutlanmış durumdadır.

Bu yabancılaşmanın sonuçlarından biri, bu insafsız açgözlülük ve fiilen kontrolden çıkmış çevre sömürüsü ile yara bere içinde uzun süredir acı çekmekte olan gezegenimizin yükselen çığlıklarını duyamamak ya da bu çığlıklara tepkisiz kalmaktır.

Sürekli azalmakta olan kaynaklardan sürekli daha fazla kâr elde etme takıntımız gezegenin refahına ciddi ölçüde zarar vermektedir. Sürekli tekrar edilen, ulusal ve küresel ekonomilerin 'devamlı büyümesi'nin istikrarlı bir toplum için başlıca ön koşul olduğu mantrası tamamen hatalıdır ve bize fiziksel dünya ile ilişkimiz konusunda tamamıyla yanlış bir anlayış dayatmaktadır.

Ekonomik büyüme hızı ne kadar yüksekse, küresel kaynak kaybı, kirlilik ve genel olarak çevreyle ilgili tavizlerin düzeyinin de o kadar yüksek olduğu sıklıkla görülmektedir. Bu başıboş ekonomik büyümeyi kontrol altına alma çabaları ulusal ekonomilerdeki gayri safi milli hasılayı yükseltme baskısını zapt et-

mekte başarılı olamamıştır. Dolayısıyla, işini kaybetmek istemeyen her politikacı, banker ve sermayedar ısrarla (ve hastalıklı bir kararlılıkla) ulusal ve küresel ekonomilerin sürekli büyümemesi halinde dünyanın çivisinin çıkacağını iddia eder. *Ancak, aslında dünyanın çivisini çıkaran tam da bu sömürgeci sürekli ekonomik büyüme baskısıdır.*

Büyümesi gereken şey ekonomi değil gezegenimizin flora ve fauna çeşitliliği ve müşterek servetinin daha eşitlikçi bölüşümüdür. Bitki ve hayvan âlemlerindeki biyolojik çeşitlilik, küresel ve ulusal ekonomilerin genişleme ve sömürü seviyelerine paralel bir şekilde gerilemekte ve küçülmektedir. Bunlar tamamen birbiriyle bağlantılı olgulardır. Her yıl aralarında nadir tıbbi bitkilerin de bulunduğu binlerce biyolojik tür, gezegenin sınırlı zenginliklerinin aşırı tüketimi ve buna bağlı olarak hepimiz için vazgeçilmez olan gen havuzunu kirleten, sarsan ve sonuçta da yok eden zincirleme etkiler dolayısıyla kaybolmaktadır.

Para doğanın engin zenginliği ve çeşitliliğini ve bu kapsamda insanın parasal olmayan zenginliğini desteklemek için vardır. Ancak bugünkü gerçekliğimiz doğayı ve insanı birbirinin tam karşısına koymuş, gezegenin sunabildiği ekonomik değeri olan tüm mineralleri, toprağı, bitkileri ve su kaynaklarını son damlasına kadar kullanma konusunda intihara giden kontrolsüz bir yarış yaratmıştır.

Gezegenin sınırlı kaynakları bize miras kalan en değerli sermaye, yani herkesle paylaşılacak bir armağandır ve bizler bu armağanın uzun soluklu emanetçileriyiz. Bu kaynaklar çıkarılıp, işlenip, sonra büyük çöp yığınlarımızdan da anlaşıldığı gibi çoğunluğu insanlığın gerçek ihtiyaçları ve gereklilikleri ile ilişkili olmayan malların üretimi ve alınıp satılması sırasında çarçur edilmemelidir.

Diğer tüm değerlerin önüne geçen mali 'kâr' ve 'büyüme' ya-

rışı aslında büyük ölçüde insanın kaybettiği şefkatin ve içsel gelişimindeki eksikliklerini telafisi çabasıdır. Gezegenin bütün ana arterlerini kirleten ve dünyanın dört bir yanındaki topluluk ve toplumların sosyal bütünlüğünü baltalayan ego güdümlü bir psikozdur.

Kâr güdümlü ekonomik hedeflerin öncelikli tutulduğu durumlarda en çok desteklenmesi gereken şeyler en az desteği görürler; örneğin duyarlı çiftçiler ve balıkçılar, genel kol işçileri, öğretmenler, hemşireler ve sosyal hizmet çalışanları. Toplum için ikincil önemdeki hizmetleri sunanlar ise, örneğin avukatlar, bankacılar, şirket yöneticileri, pop yıldızları ve sporcular, en yüksek parasal ödülleri alırlar.

Bu durumun mantıksal sonuçlarına bakarsak bir süre sonra artık temel gündelik ihtiyaçlarımızı karşılayacak çiftçi, balıkçı ya da inşaat işçisi kalmayacak, ancak bol miktarda aç yöneticimiz olacaktır.

Küresel ekonomi neredeyse hiçbir şeye sahip olmayan ve az bir kazanç için harcadıkları çaba karşılığında da durumunu düzeltmesi pek olası olmayan insanların kanı, teri ve gözyaşları üzerine kuruludur. Mülk sahiplerine fahiş kârlar ve şişirilmiş maaşlar sağlamayı amaçlayan, pek de gizli olmayan modern bir kölelik düzenine dayalıdır.

Endüstriyel ve endüstri sonrası küresel ekonomilerin yükselişi küresel iklim bozuklukları ile el ele gitmektedir. Bu durum belirti niteliğinde olup seçtiğimiz yolu ve küresel ekonominin yakıtı olan sınırlı kaynakları ne kadar aşırı kullandığımızı ve kirlettiğimizi düşününce başka türlü olması da beklenemez.

Yaşamlarımızı tahakküm altına alan ulusal ve ulusötesi şirketler inanılmaz düzeyde yıkıcı olup bu, insanın milyonlarca kardeşinin çektiği acıların yanı sıra, çevresine de psikopatlık düzeyinde yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Aşırı parasal servet biriki-

mi üzerindeki vurgu insanlığın gerçeklikten kopmasına ve temel insani içgüdülere daha da yabancılaşmasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler'e göre bugün gezegenimizde yaklaşık 800 milyon kişi resmi yoksulluk sınırının altında (günde bir dolardan az kazanmakta), iki buçuk milyon kişi ise yoksulluk sınırında yaşamaktadır (günde yaklaşık iki dolar kazanmaktadır). Bu akıl almaz bir tablodur. Dünyanın onuncu en zengin kişisinin sermaye varlıklarının değerinin Afrika'nın toplam Gayri Safi Milli Hasıla'sının beş katı kadar olduğunu da düşünürsek durum daha da akıl almaz hale gelmektedir. Birçok ulusötesi şirketin yıllık kâr miktarı iki-üç milyar dolardır.

Aynı şekilde paranın kendisi de baz ve değerli metallerin değeri ile ilişkisini kaybetmiştir. O da artık yaratıcılarından bağımsız ve büyük, şahsi olmayan ve sürekli değişen küresel ekonomide sadece borç ve faiz düzeylerine bağlı olan 'sanal bir değer' haline gelmiştir.

Ekonomilerimizin kontrolünü tekrar—insan ölçeğinde ve insani ölçekte—ele geçirmenin yollarını mutlaka bulmak zorundayız. Hümanist ve genel olarak ilerici kaygılardan yana duran yerel ve bölgesel girişimleri desteklemekten başka seçeneğimiz yok.

Yeni ekonomi iyi düşünülmüş önlemlerde, fonları ve insan yaratıcılığını özenli toplulukların ortak faydasına yönelik projelere kanalize edecek uygun ölçekteki etik yatırımlarda ifadesini bulacaktır.

Kişilerin alım güçleri arasında dev uçurumlara yol açan ekonomik sistemlerin teşvik edilmesi derinlemesine antisosyal ve bencil bir toplum yapısını yansıtmaktadır. Dengeli ve istikrarlı bir toplumun ilk koşulu insanların asgari ihtiyaçlarının tamamının karşılanması ve 'olan' ile 'olmayan' arasında sürekli genişleyen servet uçurumunun kapanmasıdır. İkinci ve aynı derecede önem-

li hedef ise insanların etrafında birleşebilecekleri parasal olmayan bir ortak amaç ya da idealin oluşturulmasıdır. Bu konunun detayları Sanat, Eğitim ve Ruh bölümünde ele alınmaktadır.

Adil bir ekonomik sistem mümkün olduğunca çok insana, potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için en iyi koşulları sağlar ve özenli bir toplumun ortak amaç ya da idealini inşa etmeye yardımcı olur. Dünyanın çeşitli köşelerinde bu tanıma uyan ve işlerliği olan sistemler bulunmakta ve bir çok duyarlı ve azimli birey bu hedefleri benimseyen daha özenli ve bütüncül topluluklar oluşturmak için çaba göstermektedir.

Vatandaşlar buna teşvik edildiği ve kendilerine yaratıcılık ve girişimcilik imkanları sunulduğu taktirde ortaya çıkan yaratıcı ifadelerin zengin çeşitliliği sağlıklı bir toplumun en önemli göstergesidir.

Dolayısıyla ekonomi, insanların daha güvende ve daha özgüvenli olmasını sağlayan, yerinden yönetilen, kendi ayakları üstünde durabilen ekonomik yapıları teşvik etmeyi ve kolaylaştırmayı amaçlamalıdır. Bu yapılar doğuştan sahip olduğumuz, ancak genellikle ifadesini bulamamış yaratıcı potansiyellerimizin ilerici bir şekilde gerçekleştirilmesine odaklanmalıdır.

Bu sayede, tüm altyapılar insanlığın—ve doğanın—daha sağlıklı, daha hafif ve daha dinamik bir kendini gerçekleştirme durumuna ulaşmasına hizmet etmelidir. Paranın tamamı ve her tür vergilendirme, sadece bu amaçlar için kullanılmalıdır.

İnsanın mutluluğu, en derin düzeylerde, varoluş sevincinin, muhteşem çeşitliliği ile yaşamın kutlanmasıdır. Ekonomi de aynı amaçlara hizmet etmeli, sadece bu durumu ileri taşıyacak sistemleri beslemeli ve geliştirmeli, gezegenimizin kaynaklarıyla ve birbirimizle daha uyumlu bir ortak varoluş durumuna doğru yolculuğumuza destek olmalıdır ve bu sayede yeryüzünde bulunmamızın gerçek nedenini daha da derin bir şekilde ifade ede-

cektir. Diğer tüm ekonomik eğilimlerin birer sapkınlık olduğu ve son derece yıkıcı sapkınlıklar oldukları görülmelidir.

Çözüm:

1. Bankacılık ve yatırım sistemleri sadece en çok ihtiyaç duyulan yerlerde, iyi niyetli bir destek mekanizması olarak çalışır. Bunlar varsıl ile yoksul arasındaki uçurumu kapatmaya yardımcı olacak maddi temelleri sağlamlaştırırlar.

2. Orta Çağ'da kralların hızlı bir şekilde ordu kurmak amacıyla tebaalarından talep ettiği ödemeler şeklinde ortaya çıkmış olan vergilendirme, mutlaka gerekiyorsa, en üst düzeyde şeffaf olmalıdır. Diğer bir deyişle, belirli bir süre boyunca kolektif olarak biriktirilen her tür parasal kaynak önceden üzerinde anlaşılmış ve şeffaf bir şekilde kullanılmalıdır. Vatandaşlar bir grup karar vericinin uygun gördüğü herhangi bir şey için ödeme yapmaya zorlanmamalı, bunun yerine topluluk tarafından uygun görülen iyileştirmelere katkıda bulunmalıdırlar.

Yolsuzluk ve kötüye kullanımı engellemek için bu tür toplu para birikimleri—ve gelirler—topluluğun kendi içinde gerçekleştirilmelidir. Ulusal ya da uluslararası bir kurumu desteklemek gerektiğinde bu ayrıca yapılmalıdır. Toplanan tüm para sadece güzelliği, toplumsal bütünlüğü ve temel insan güvenliğini geliştirmeye yönelik projelere yatırılmalıdır.

3. Gelirlere uygulanan resim ve harçlar toplulukların barınma, gıda, su, giyim, ilaç ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla servetin yeniden bölüşümü için kullanılmalı, sonraki adımda ise herkesin gerçekten kaliteli bir yaşama erişmesi için harcanmalıdır. Buradaki kalite nazik, güzel ve maneviyatı geliştirici anlamındadır. Servet için servet birikimi ya da güçle ilişkili başka bir art niyet için DEĞİL.

Ekonomi dünyamız dengesini büyük ölçüde yitirmiştir. Dünya nüfusunun yaklaşık %2'si çok fazla (grotesk düzeylerde), yaklaşık %20'si ise çok az kazanmaktadır. Bollukla mutlak açlık arasında bir yelpaze oluşturan bu durum para arzındaki ve servet bölüşümündeki büyük çarpıklığı yansıtmaktadır.

Çok fazla kazanan % 2'nin %'x'i bu aşırı servetlerini çok az kazanan %20'yi kontrol etmek için kullanmaktadır. Bu tür bir çarpıklığı onaylayan tüm sistemlerin değişmesi çok önemlidir. Tarihin bu noktasında bunun yukarıdan aşağı bir çözümle mümkün olmadığı açıktır. *Dolayısıyla, böyle bir değişim sonuçlarının gözlemlenebileceği, izlenebileceği ve başka yerlere rapor edilebileceği yerel düzeyde gerçekleşmelidir.*

Bizi ileri götürecek olan şey bir havuzda biriktirilen yerel kaynakları müşterek olarak sahiplenilmiş topluluk hedefleri için kullanan kooperatif yaklaşımlardır.

Bugün bulunduğumuz yerden küçük ölçekli bir ekonomik devrime geçiş yapabilmek için bazı cesur kararlar almamız gerekecektir. İşe paramızı nasıl sakladığımızı, işlettiğimizi ve harcadığımızı tekrar düşünerek başlayabiliriz. Ana akım bankacılık sistemi (siz bu kitabı okurken hâlâ ayakta kalmışsa!) paramızı silah ticareti, genetik mühendisliği şirketleri, nükleer enerji ya da o an için en çok kâr getirmesi beklenen diğer şeylere yatırmaktadır. Dolayısıyla, paranın tamamen kâr amaçlı olarak kullanılması yoluyla, gezegenimizin kaynakları devamlı olarak sömürülmektedir.

Bundan kaçınmak için nakit birikimlerimizi etik ve ahlaki duyarlılıklara sahip işletmelere ve bütüncül olarak uygun, sürdürülebilir ve çevre dostu girişimleri destekleyen kurumlara, öncelikli amacı kâr elde etmek olmayan ama yine de yatırımlarına karşılık bekleyen girişimlere kaydırmalıyız. Açgözlülük yerine ihtiyaç!

Artık bu yeni insancıllaştırılmış yatırım biçimlerinin öncüleri olan bir çok etik banka ve kooperatif bulunmaktadır. Ancak burada bir uyarı yapmak gerek: Seçim yapmadan önce 'toplumsal sorumluluk yatırımları'nı öne çıkaran kurumların portföyleri dikkatle incelenmelidir. Bazıları cirolarını arttırmak için bu hedefleri oldukça ıskalayabilmektedir.

Şizofren bir yaşantıya hiçbirimizin gücü yetmez; bir noktadan sonra paramızı inançlarımız ve vicdanımızla aynı yere koymamız gerekir (Hükümet, Şirketler ve Küreselleşme bölümüne bakınız).

Birçok durumda para temel değiş tokuş aracı olmak zorunda değildir. Bunun yerine malları takas edebiliriz. Bu süreç bir çok yönden, özellikle de topluluk düzeyinde para alışverişinden daha avantajlıdır, yerel becerileri destekler ve çok geniş bir yelpazede bireyler arasında güven ve sosyal ilişkileri geliştirir.

Tabii ki harcanabilir gelirimizi nasıl kullandığımız da aynı şekilde önemlidir; bilinçli bankacılıkta olduğu gibi bilinçli alışveriş. Yaşamlarımıza ne kadar süreklilik getirirsek toplum üzerindeki etkimiz de o kadar artar. Dolayısıyla, satın alırken duyarlı olmak, bilinçli ve sezgileri açık bir birey olarak davranmak, tamamıyla 'kolaylık' için satın almaktan çok farklıdır. Bilinçli olarak desteklemek istediğiniz bir kişi ya da işletmeden satın almak sadece fiyat ve kolaylık üzerinden alışveriş yapmaktan çok daha iyidir. Birincisi toplumsal olarak olumlu bir eylem iken ikincisi büyük ölçüde bencil bir eylemdir.

Ancak, bu durum kazancımızın özgeciliğe izin vermediği durumlarda geçerli değildir. Tam da burada, herkesin basit ve duyarlı seçimler yapabilmesi ve böylesi temel bir insan hakkından kimsenin mahrum kalmaması için, toplumun farklı katmanları arasındaki kazanç uçurumunu azaltma görevi bir bütün olarak topluma aittir.

3. TEKNOLOJİ VE BİLİM: YAŞAM İÇİN

Hem teknoloji hem de bilim, insanlığın ve gezegenin evrimini büyük ölçüde ilerletme ya da önemli düzeyde geriletme potansiyeline sahiptir. Her ikisinin de iyi niyetlerle başlayıp yıkıcı sonuçlar ürettiği çok sayıda örnek bulunmaktadır.

Ancak, eskiden yaptığımız hatalardan öğrenerek bilim ve teknolojiyi gelecekte nasıl geliştireceğimiz, yöneteceğimiz ve uygulayacağımız konusunda daha güçlü sezgilere sahip olabiliriz. Bilim ve teknolojideki başarılarımızla, bunların taşıdığı potansiyeli büyük ölçüde kötüye kullandığımızı itiraf etmeksizin övünmek kendimizi kandırmaktan başka bir şey değildir. Ancak bunları tamamen gözden çıkartmak da aynı derecede yanlıştır.

Binlerce yıldır süregelen teknolojik gelişmelerin arkasında hangi güçler bulunmaktadır?

Şüphesiz ki insanlık yerleşik düzene geçişten beri, özellikle ağır iş yükünden kurtulabilmek için mekanik ve teknik yöntemler bulmaya çalışmaktadır. Ağır el işlerinin yükünü hafifletecek 'teknolojik çözümler' bulma isteği olmasaydı sanayi ve tarım devrimi mümkün olmazdı. Ancak, bu büyük değişimlere ön

ayak olanların niyetleri kâr ve kontrol arzusundan tamamen arınmış da değildi.

İnsanın yaratıcılığı ve teknik maharetleri 18. yüzyıl sanayi devriminden çok daha öncelere dayanmaktadır. Odun kırmak ve toprağı kazmak için icat ettiğimiz ilk aletler ve Sümerler zamanında ilk tekerleğin yapımı (tam anlamıyla bir 'devrim'!) bu yaratıcılığın ilk örneklerindendir. Bu buluşların her biri yeni doğmakta olan toplumların teknolojik ilerleme sürecinde birer dönüm noktası teşkil etmiştir.

O aşamada bu tür gelişmelerin çevre üzerindeki etkisi çok sınırlı olmuş ve yeryüzünü gereksiz yere tahrip etmemiştir. İlk insanların daha fazla hareketlilik ve barınak yapımı ve yiyecek yetiştirmek için daha iyi aletler yapma arayışları, genellikle konutlara doğrudan bağlı, küçük ölçekli üretim birimleri şeklinde ifade bulmuştur. Ancak, nüfus arttıkça ve aletler büyüyüp karmaşıklaştıkça yeni teknolojiler baskın çıkmaya başlamış, iş yükünü gittikçe daha hızlı bir şekilde üstlenip insanın yeryüzünün mineralleri ve toprakları ile doğrudan ilişkisini de gittikçe azaltmıştır. Mekanizasyon ile yeni bir aşk macerasına atılan insanlığın 'doğayla kadim bağları' zayıflamıştır.

Bu yeni teknolojiler onlara sahip olanlar için güç ve kontrol kaynağı haline gelmiş ve basit işgücü ile bu teknolojileri uzaktan yönetenler arasında sürekli genişleyen bir ayrışma yaratmıştır.

Saldırı ve savunma teknolojisi de farklı bir anlam kazanmıştır. Sabit insan yerleşimlerinin (avcı toplayıcıların göçebe yaşam tarzının tersine) ortaya çıkışıyla bu toplulukları başkalarının istilalarına karşı savunma ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Bu şekilde iyi bir 'savunma' gerçek bir kaygı halini almış ve hem saldırı hem de savunmayla ilgili teknolojiler daha da karmaşık hale gelmiştir.

Rakip kabileler ve daha sonraları vilayetler ve ülkeler arasında topyekun savaşların başlamasıyla birlikte silahlar daha belir-

leyici hale gelmiştir. Dolayısıyla, teknoloji ve bilimin savaş silahlarının geliştirilmesine olan katkısı gıda, kumaş ve imalat ürünleri sağlayan araçların geliştirilmesine olan katkısına eşittir.

Bugün Birleşik Krallık'ın başını çektiği endüstri sonrası ekonomilerin birçoğu için silah endüstrisinin en yüksek ihracat geliri kaynaklarından biri olması dikkat çekicidir. Öyle görünüyor ki savaş uzunca bir süredir büyük bir sektördür.

Sanayi devrimi sırasında, toplumun temel maddi ihtiyaçlarını seri olarak üretebilmek için tüm kaynaklar fabrikalara akıtılmış ve özel makineler inşa edilmiştir. Kömürlü fırınlarda ısıtılan ve şekillendirilen çelik, hızla insan ve maddi dünya arasında yeni ve önemli ölçüde farklı bir ilişki ile yaratmıştır. Servet ve fırsat arayışıyla her geçen gün daha çok insanın kasabalara ve şehirlere taşınması sonucunda fabrika kaynaklı hava kirliliği bir sorun haline gelmiştir. Yeni zengin kent ve banliyö topluluklarında gelişen burjuvazi kendini sürekli daha fazla mamul 'ürün' ile çevrelemiş ve—en azından teknolojiye sahip olanlar ve onu kontrol edenler için—bir zenginlik, bolluk ve lüks çağının gelişini ilan etmiştir.

Bu 'lüks yaşantı'yı mümkün kılan süreç çok önemlidir; çünkü uzun vadede çok pahalı ve sürdürülemez olduğu görülecek olan bir yaşam tarzını meşrulaştırmıştır. Endüstriyel kapitalist toplumlar gezegenin sınırlı sermaye kaynaklarını—sanki sınırsızlarmış gibi—sömürmekte sakınca olmadığı sinyalini vermektedir. Ekonomik gücü buna yetenler için 'imkanlarımızın ötesinde yaşamanın' bir hak olduğunu göstermişlerdir. Dolayısıyla dünyanın geri kalanı da yeryüzünün varlıklarından—tükenmeden—nasiplenebilmek için bunlara yetişme telaşındadır.

Gezegendeki tüm halkların, Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika toplumlarının endüstrileşme sonrası 'sürdürülebilir olmayan yaşam' standartlarına erişebilmesi için gereken kaynaklar ancak en

az beş adet dünyamız daha olsaydı sağlanabilirdi. Dolayısıyla, bu hayali bolluktan paylarını almaktan gönüllü olarak vazgeçmesini bekleyemeyeceğimiz 'gelişmemiş dünyaya' son derece kötü örnek olunmuştur.

Peki ya bilim?

Saf ve kirlenmemiş haliyle bilim, yaşamın kökenleri konusunda dinamik bir arayış, evrensel ve dünyevi güçlerin işleyiş mekanizmaları hakkında bilinçli bir farkındalık oluşturma sürecidir. Bilim yaşamın yapı taşlarını ortaya çıkartma ve adlandırma konusunda ilerledikçe, bizim (rasyonel) bilgi tabanımız genişler. Ancak bu, keşfettiğimiz şeyin ne olduğunu ya da bu bilgiyle ne yapacağımızı tam olarak kavradığımız anlamına gelmez. Örneğin atomun bölünmesi sürecinin katlanarak artan bir enerji açığa çıkardığı keşfedildiğinde, bu enerjinin kullanılıp kullanılmayacağı ve nasıl kullanılacağı soruları keşfin kendisi kadar önem kazanmıştır; en azından kazanmalıydı.

Bilim ve teknoloji hemen hemen aynı zamanda ortaya çıkmıştır. Erken aşamalarda birçok yönden bölünmez bir bütündüler. İnsan iki yer arasındaki mesafeyi ölçmeye başladığında ve ölçüm birimlerini ve oran kavramını benimsediğinde, aslında bir çeşit bilimsel arazi değerlendirmesi yapmıştır. Gökyüzünün ve Güneş'in, Ay'ın ve yıldızların değişen konumlarının gözlemlenmesi ise yeni bir makro kozmik bilimsel farkındalık düzeyi yaratmıştır.

Piramitler inşa edildiğinde (M.Ö. 2000 yılları civarında) antik Mısır'da mimarlık, bilim ve teknoloji birbiriyle içe geçmiş durumdadır. Dil ve yazı becerilerindeki gelişmeler sonucunda ise insanlık bu uğraş alanlarına onları birbirinden ayırt eden isimler vermiş ve bugün 'mesleki uzmanlık' diye adlandırdığımız özelleşme sürecini başlatmıştır.

Örneğin iki veya üç temel elementin birbirine karıştırılması

sonucunda ortaya ne çıkacağını araştıran kimya deneylerinin hemen ardından maddenin varlığını, dinamiklerini ve özelliklerini ve gözle görülmeyen atmosferik özelliklerin kompozisyonunu kanıtlamaya yönelik ilk girişimler gelmiştir.

Bilim hızla astronomik gözlemden ilaçlar ve özelleşmiş mühendislik alanlarına kadar çok çeşitli dallar üretmiştir. Bunlar da başka özelleşmiş beceriler doğurarak bugün sahip olduğumuz uçsuz bucaksız 'bilimsel' özelleşme yelpazesine yol açmıştır.

Ancak her durumda olduğu gibi bilimde de, saf araştırmalar kısa sure içinde 'art niyetler' ile kirlenmiştir. Bilim çevrelerinde ve ileri teknoloji dünyasında insanın refahını arttırmak ya da daha fazla bilgiye ulaşmak dışında amaçlarla, yaşam güçleriyle ve doğal unsurlarla oynama fikri akılları çelmiştir.

Ilk simyacılar kısa yoldan servet ve saygınlık sahibi olmak için baz metallerden altın üretmeye çalışmışlardır. Çok sayıda insanı öldürmek için tasarlanan gelişmiş silahlar kısa sürede kendine hazır bir pazar bulmuş ve bunları icat edenler elde edecekleri kâr için can atmışlardır.

Orta Çağ Avrupa'sında yeni bilimsel sorgulama dünyası ile 'düz dünya' kuramına dayalı yerleşik kilise doktrinleri arasındaki çatışma hakimdir. Kopernik ve ardından Galileo (1564-1642) evrenimizin merkezinin dünya değil güneş olduğunu dile getirdiklerinde, hakim Katolik doktrinlerle çeliştikleri için kilise tarafından tefe konmuş ve işkenceye maruz kalmışlardır.

Ancak bu temel astronomik keşiflerin bundan daha önemli etkileri olmuştur. Sadece evrenin oval yapısını algılamakla kalmayıp bir şeyin bir yolculuğa başladığında varış noktasının her zaman başlangıç noktası olacağını ima etmişlerdir. Ufka doğru yelken açan Kolomb, bazılarının kendinden emin bir şekilde öngördüğü gibi Dünya'nın sonundan aşağı düşmemiştir.

Kopernik ve Galile'nin kendilerinden çok daha önceki

(Avrupalı olmayan) uygarlıkların zaten vâkıf olduğu bu gözlemleri, her eylemin sonuçlarının eylemi başlatana döneceği hipotezine de yol açmıştır.

İşte bu noktada sebep ve sonuç farkındalığı doğmuş ve bununla birlikte aslında düz değil yuvarlak bir dünyada yaşadığımız gerçeği, biyolojik olarak çözünebilir tüm maddelerin çürüme ve yeniden doğuşunun ardındaki döngüsel güçler, doğanın döngüsünün parçalanamaz olduğu, gezegenlerin ve yıldızların yörüngeleri ve hatta hafızanın varlığı hakkında ilk bilimsel izlenimler edinilmiştir.

Ancak, batı dünyası evrenin doğasıyla ilgili böylesine kapsamlı bir idrake henüz hazır değildi. Yapbozun eksik parçalarını bir araya getirmek için daha fazla bilimsel çalışma gerekiyordu. Saygın İngiliz bilim insanı Sir İsaac Newton (1642-1720), "devinim yasaları" ve "evrensel yerçekimi yasaları" ile yeni bir algı dünyası açarak bilim çevrelerinde yeni bir çalkantı yaratacak, böylece kuramsal fiziğin ve nesnelerin evrensel devinimlerinin ardındaki ilkeler hakkındaki ilk fikirlerin doğuşuna neden olacaktı.

Fakat bunların hiçbiri (batılı) dünyayı Charles Darwin ve onun kadar ünlü olmayan meslektaşı Alfred Wallace'ın sarsıcı bilimsel gözlemlerine hazırlayamamıştır. 19. yüzyılın ortalarında yayınlanan "Türlerin Kökeni" ile Darwin, bitkiler ve hayvanlar alemlerindeki evrimin 'önceden belirlenmiş düzen' sayesinde değil 'doğal seleksiyon' ile gerçekleştiğini ilan etmiştir. Bu önerme, özellikle o zamana kadar gezegenimizde ve ötesinde yaşanan tüm değişimlerin tamamen Tanrı'nın hükümlerine dayalı olduğunu ve bu gerçeği sorgulayan kişilerin heretik olduğunu savunan kilise üzerinde bir bomba etkisi yaratmıştır. O güne kadar doğal dünya hakkında tartışmasız otorite olarak kabul edilen kilisenin öğretileri zemin kaybetmeye başlamış ve yeni bir bilimsel

sorgulama ruhu ivme kazanmıştır.

Büyük kuantum fizikçisi Albert Einstein ve 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın ileri gelen diğer bilim insanları, bilimsel sorgulamayı daha derin bir evrensel farkındalık alanına taşımayı başarmış ve doğanın güçleri ile doğuştan sahip olduğumuz karşılıklı bağlantıyı vurgulamıştır. Şair John Donne insanın, uzayda hareket eden dev küreleri bir saat mekanizması gibi mekanistik ve değişmez bir geçit töreni olarak gören Newton fiziğinin evrene atfetme eğiliminde olduğu gibi 'kendi başına bir ada' durumunda olmadığını öne sürmüştür.

Bilim ve şiirin kesiştiği noktada Einstein ve Donne insanı, tam da indirgemeci bilimsel yaklaşımın 'mağrur' ve mesafeli insan konumundan ayrı ve bir şekilde aşağıda gördüğü fiziksel çevre ve evrenin ayrılmaz bir parçası olarak görmeye başlamışlardır. Kopernik, Galileo ve ardından gelen bilim insanları tarafından yakılan meşale bu şekilde alınıp modern zamanlara taşınmış, bu sırada da yaşamın gizemli işleyişi hakkında daha fazla bilgi ve daha geniş bir idrak sağlamak için kapsamı sürekli genişletilmiştir.

Gezegenimizin yuvarlak şekli ve evrendeki konumunun önemi hakkındaki erken farkındalık toplumda gerçekten yer edinmiş olsa ve sadece bilimin ilgi alanında kalacak şekilde sınıflandırılmasaydı, belki de gezegenimiz son bin yıldır aldığı korkunç yaralardan kurtarılabilirdi.

Ortaçağdan beri bilim ve teknolojiyi, doğanın döngülerini beslemek ve geliştirmek yerine onu ezmek ve ona hükmetmek için kullanmaya kararlı, küçük ama oldukça etkili bir kesim mevcuttur. Gezegenimizin mevcut durumu bu kesimin yanlış yöndeki başarısına işaret etmektedir.

Bugün bilim ve teknolojide, geçmişte kalmış olması gereken düz dünya ilkelerine doğru ciddi bir gerileme görülmektedir.

Doğrusal düşünce ve 'teknik çözümler'in yanlış uygulamaları ile yol açtığımız sorunlardan kurtulmak için yine bunlara bel bağlanmaktadır.

Teknolojik sihirbazlığımızın araçlarına böylesine körü körüne inanmanın bize verdiği zararlar saymakla bitmez. Ancak şimdi bu zararları ve naifliğimizi, birebir tecrübe etmekteyiz. Bize ihtiyacımız olan yeni yönü ancak indirgemeci, monokültürel zihinsel takıntılardan uzaklaşma yönünde büyük bir bilinç sıçraması ve tüm yaşam biçimleri ile mutlak ilişkimizin bütünsel olarak algılanması gösterebilir.

Gelecekteki ihtiyaçlarımızın ancak teknolojik çözümlerle karşılanabileceği savunanlar önümüzdeki görevin çok boyutlu doğasını algılayamamaktadır. Elektrik üretimi için nükleer enerjinin çözüm olduğunu savunan kişiler bu gruptadır. Gıdada genetik mühendisliğini savunanlar gibi nükleer savunucuları da dünyaya çift katlı laboratuvar lensleriyle bakarlar ve sınırlı uranyum kaynaklarını yarı ömrü 30 bin yıla kadar varan son derece kanserojen radyoaktif maddelere dönüştürmenin gerçek bedelini gözler önüne seren kanıtlarla (Çernobil'deki binlerce ölüm dâhil) yüzleşemezler. Genetiği değiştirilmiş organizmaların yaratıcıları ve taraftarları da icatlarının çok uzun süre önce oluşmuş bitkilerin, tohumların ve hayvanların DNA'larını kirlettiğini ve bozduğunu kabullenemezler.

Bir neslin gelecek nesillere böylesi zehirli ve doğası bozulmuş bir miras bırakmaya hakkı var mı?[5]

Tarih boyunca insan tarafından atılan her yaratıcı adım, aynı derecede yıkıcı bir sonuca yol açacak şekilde yozlaştırılmış ya da kontrolden çıkarılmıştır ve her seferinde de bedeli gittikçe yük-

5- Nükleer güç takıntısının sivil kullanımlara yönelik enerji kaygılarından çok askeri amaçlı bölünebilir 'silah nitelikli' malzeme depolama ihtiyacı ile ilişkili olması daha olasıdır.

selen hatalarımızdan ders almakta başarısız olunmuştur.

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin hızı arttıkça sonuçları da gittikçe daha vurucu ve şiddetli hale gelmiştir. Şimdi, 21. yüzyılın başında, yaşamın neredeyse tüm unsurlarını yapay olarak üretebilme noktasına yaklaşmış bulunmaktayız. Genetik mühendisliği uzmanları, nanoteknoloji savunucuları ve ilaç laboratuarı yöneticilerine göre, dünyamızı duyarlı ölümlüler için neredeyse yaşanmaz hale getirmiş olmamız sorununu gidermek için bu tuhaf tekno-bilime ihtiyaç duyulmaktadır. Doğal çevremizi o kadar kirlettik, böcek kırıcılar, genetik oynamalar ve aşırı işleme yoluyla gıdamızı o kadar bozduk ki, bazıları yaşamsal organlarının çoğu tamir edilemez zararlara uğramış bir gezgende hayatta kalabilmek için insanlığın tek çaresinin kendi genetiğini değiştirmek olduğuna inanmaktadır.

Böylesi saçma bir varoluş durumuna ulaşmamız büyük bir budalalığa dalalettir. Yaşama arzusu güçlü bir içgüdü olmakla birlikte robotlaşmış, genetik mühendisliği ürünü bir insan ırkı, insani potansiyellerimizin kendi bindiği dalı kesen ve tamamen faydasız bir tezahürüdür. Yaratıcımız bizi bunun için mi yarattı dersiniz?

Rönesans 21'in[6] temel ilkelerinden biri olarak bizim görevimiz bu eğilimlerin varlığının farkında olmak, ancak bunları kesin ve hızlı bir şekilde reddetmektir. Kaderimizin kontrolünü ele almalı ve dünyayı böylesine kötü niyetli ve faydasız 'düz dünya' teknolojilerinden kurtarmalıyız. Bu da doğaya ve insanlığa zarar vermeyen ya da mümkün olduğunca az zarar veren teknolojileri benimsemek ve üretmek anlamına gelmektedir.

Ünlü teknoloji girişimcisi ve *Küçük Güzeldir*'in yazarı Fritz Schumacher bizi ileri götürecek en iyi yol olarak Orta Ölçekli Teknoloji'yi önermiştir. Schumacher insan eline, fiziğine, cinsi-

6- Rönesans 21, yaratmamız gereken değişim sürecine verdiğim isimdir.

yete ve içinde bulunulan çevreye uygun ölçekte, uygun maliyetli aletlerin üretilmesine duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Bu aletlerin küçük, basit, uygun maliyetli ve şiddetsiz olması gerektiğini söylemiştir.

Schumacher 1977 yılında öldükten sonra, savunduğu bazı alternatif yenilenebilir enerji teknolojilerinin gelişimi hız kazanmışsa da, bunların ne ölçeklerinin *küçük* olduğu, ne gerektirdikleri sermaye bakımından ucuz olduğu, ne de şiddetsiz oldukları söylenemez.

Yeni 'yenilenebilirler' pazarından pay kapma yarışı sırasında *ölçek* bakımından uygunluk meselesi unutulmuştur. Bu yarış kaynakların yine yanlış yönetildiği yeni bir sanayi devrimine işaret etmektedir.

Kendimizi 'yeşil' bir ticari güç yarışının ortasında bulmak istemiyorsak, durumumuzu yeniden değerlendirip bizi gerçekten ileri götürecek yolun ne olduğunu iyi anlamalıyız.

2008 yılına gelindiğinde, evlerimizin ve küçük ölçekli sanayimizin enerji ihtiyacının büyük bölümünü güneş, rüzgar, su, biyokütle, jeotermal ve biyoçürütücü metan kaynaklarıyla karşılamak teknik olarak mümkün olacak, dahası yakın gelecekte çok çeşitli yeni yenilenebilir enerji kaynakları bulunacaktır. Dolayısıyla, şimdiye kadar çoğunlukla gözardı ettiğimiz örtülü gezegensel güçlerle kendi buluşlarımızı uyumlu kılacak sistemler tasarlamamızı hiçbir şey engelleyemeyecektir.

Gezegendeki her bir biyobölge için uygun gelişme ve tasarım ölçeklerinin bulunması hem mümkündür hem de kesinlikle arzu edilen durumdur. *Fakat bunun ancak teknolojinin kâr amacı güden şirketlere değil insanlara ait olduğu, yerinden yönetilen, topluluk temelli nüfus odaklarında mümkün olduğunun farkına varmamız gerekmektedir.*

İnsanlar yüzlerini tekrar toprağa döndüklerinde başlıca ilgi

alanı işgücünden tasarruf sağlayan çözümler değil işgücünü geliştirici çözümler olacaktır. Ufukta büyük bir yaratıcılık ve hayal gücü dönemi görünmektedir. Tüm beceri ve enerjimizi tarih boyunca yaşamdan aldığımız (ve yanlış kullandığımız) şeyleri ona geri vermek için kullanma dönemi. Doğaya *karşı* değil onunla *birlikte* çalışma dönemi.

Bu yaklaşım her tür barınma ve sanayi yapılarının inşaatı ve tüm tarımsal işlerde, mimarlık, tasarım, inşaat, ulaştırma ve mühendislik, iletişim ve yayın teknolojilerinde aynı şekilde geçerlidir. Biz istesek de istemesek de bu yola itileceğiz; çünkü 'doğanın isyanı' eninde sonunda küresel ekonomiyi çökertecek, uzun zamandır acı çekmekte olan dünyamızın aşırı tüketilmiş kaynaklarından geri kalanlarla yaşamamız da mümkün olmayacaktır. Vaktimiz dolmak üzere.

Tavsiyeler:

1. Tüm teknolojik ve bilimsel gelişmeler, insanın doğa, kainat ve diğer insanlarla ilişkilerini uyumlandırmayı ve güçlendirmeyi amaçlamalıdır.

2. Sıradan insanlarca anlaşılamayan ya da basit nitelikli işgücü ile üretilemeyen teknolojiler, neredeyse her koşulda, uygunsuz kabul edilmeli ve sistemli bir şekilde kullanımdan çıkarılmalıdır.

3. Yine birinci madde gereğince, büyük ölçekli, merkezi ve sıradan vatandaşların kontrolünde olmayan tüm teknolojiler bölgesel ve yerel kaynaklara dayalı 'insanileştirilmiş' teknolojilerle değiştirilmek üzere yeniden değerlendirilmelidir. Tek bir merkezi şebekeden elektrik üretimi sistemleri kaldırılarak yerel olarak üretilmiş yenilebilir enerjiyi dağıtan yerelleştirilmiş enerji ağlarına yer açılmalıdır. Gıdada olduğu gibi enerjide de

'Yakınlık İlkesi' (bakınız Tarım ve Çevre) geçerlidir. Ancak bölgesel üretimde ihtiyaç fazlası olması halinde bu fazlalık arz yetersizliği bulunan en yakın bölgeye ihraç edilmelidir.

4. Bilim ve teknoloji, bireylerin özgüvenini arttıran ve seçtiği yerleşim alanındaki gelişmeleri şekillendirmede katılımını geliştiren, ekoloji üzerinde 'hafif bir ayak izine' ve insan ölçekli kalkınmaya hizmet etmelidir.

5. Yeni teknolojilerin geliştirilmesi işi eğlenceli ve yaratıcı bir tecrübe olmalı, bir çocuğun hayal gücü akışının doğrudan bir uzantısı ve sebep- sonuç yasalarına dair meraklı bir araştırma olarak görülmelidir. Bu yolla, aksi takdirde külfetli, itici ve sonuçta yıkıcı olabilecek makine ve aletlere insan sıcaklığı katılabilecektir.

6. İnsan alet ve teknolojilerin değil, alet ve teknolojiler insanın uzantısıdır. Kendi buluşlarımızın bizi acizlik duygusuna sokmasına asla izin vermemeli ve bu icatları asla başkalarını boyunduruk altına almak için kullanmamalıyız.

7. Bilim ve teknolojinin kötüye kullanımı bağlamında silah ve savaş araçlarının üretimi (yerde ya da uzayda) ve bunların kâr amacıyla ticareti iğrenç bir insan etkinliğidir ve süratle engellenmelidir.

8. Toplumun gerçek ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılacak malzemeler seçilirken öncelikle yerel ve yenilenebilir malzemelere yönelmek gerekir. Ancak bunların bulunmadığı durumlarda daha uzaktan getirilen malzemelerin kullanımına müsaade edilebilir. Üretimi çevreye zarar veren, yer altından çıkarılmış ve işlenmiş, yenilenebilir olmayan malzemelerin kullanımı, ancak ve ancak son çare olarak, sadece istisnai durumlarda kabul edilebilir. Binalara karakter katan şey de inşaatta kullanılan yerel malzemelerdir.

9. Topluluklarımızın geleceğini planlarken, gezegenimizin

ekolojisi açısından dinamik köy topluluğu imgesini akılda tutmalıyız. Bu tür topluluklarda bisikletler ve kaliteli ayakkabılar arabalardan daha önemlidir. Diğer topluluklar, kasabalar ve şehirler ile bağlantı kurmak için demiryolu, kanal, nehir ya da atlar otoyollardan daha iyidir. Köyümüze yiyecek ve yapı malzemesi sağlayan tarla ve ormanlarda da su gibi petrol tüketen traktörler yerine atların kullanılması daha verimlidir. Köy halkının ve yeni gelenlerin barınma ihtiyaçları için seri üretim tuğlalar ve sürdürülebilir olmayan maden ve orman işletmelerinden alınan beton ya da ahşap yerine kil ve samandan, kerpiçten ya da yerel taşlardan yapılan ekolojik evler daha iyidir.

10. Bilgisayar yazılımlarında kullanılan mikroçipler ve fotovoltaik paneller çevreyi kirletmeyen ve doğal kaynakları aşırı düzeyde tüketmeyen yöntemlerle üretilmelidir. Elektromanyetik mikrodalgalar, cep telefonları, baz istasyonları ve mikrodalga temelli diğer teknolojiler gezegenin üzerinde tehlikeli bir mikrodalga tabakası oluşturmakta ve insan ve hayvanlara yolunu kaybettiren 'elektronik pus' oluşumuna yol açmaktadır. Çeşitli bağımsız araştırmalara göre, mikrodalga yayınlar (sivil ve askeri kaynaklı) küresel ve yerel hava örüntülerini değiştirmektedir. Bu durumun kuşlar ve böceklerin uçuş örüntülerini ayarlamak için kullandıkları dünyanın manyetik alanını bozarak arılarda 'koloni çöküşü bozukluğu' gibi sorunlarda rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.[7]

11. Ortak yaşam gücümüzü yeniden dengelemeye ve beslemeye adanmış bir toplumda hayvan klonlama deneyleri, genetik mühendisliği, nanoteknoloji ve kâr amacı ile yaşamın gen havuzuyla oynamaya kalkan hiçbir teknolojiye yer yoktur. Gereken özeni

7- Okuma önerisi; "Owning the Weather", Prof. Michel Chossudovsky, Foundation for Global Research.

gösterirsek bu yaşam gücü hepimizi hayatta tutmaya yetecektir.

12. Bir gün gelecek ve bireyler içinde yaşayıp hareket ettikleri çevreyle öylesine uyumlu hale gelecektir ki, zararlı hiçbir teknoloji hoş görülmeyecektir. Yeryüzünün, insanın ve kainatın, sonsuz renk, ton ve ifadeleriyle hassas bir bütün olduğu anlaşılacaktır. Bu Büyük Varlık'ın güzelliği ve sağlığına katkımız, Büyük Varlık'ın bizi şekillendirmekteki katkısı kadar önemli görülecektir. Darwin ile kilisenin daha fazla tartışmasına gerek kalmamıştır: Bu sorumluluk eşit olarak ve zevkle paylaşılacaktır.

4. TARIM, ÇEVRE VE KIRSAL EKONOMİ: İNSAN YAŞAMININ TEMELLERİ

"Yeryüzüne iyi davranın; o bize atalarımızdan miras kalmadı, biz onu çocuklarımızdan ödünç aldık."

Kenya atasözü

İngilizce'de *agriculture*[8] kelimesi 'tarla kültürü' anlamına gelmektedir. Sadece buna bakarak, bugün gelişmiş dünyanın büyük bölümünü besleyen mevcut seri üretime dayalı 'fabrika çiftçiliği' biçiminde yürütülen gıda sistemlerinin kökenlerinden ne kadar uzaklaşmış olduğu görülmektedir. Bu durum tarımın herhangi bir endüstriyel üretim bandına indirgenmesi sonucunda topraklarımız gibi bizim de ne kadar fakirleştiğimizi göstermektedir. Endüstriyel tarım son yüzyıl içinde o denli sömürücü olmuştur ki dünya topraklarının %40'ından fazlası verimliliğini kaybederek çok yüksek dozlarda tarımsal kimyasal kullanılmadıkça gıda üretimini destekleyemez hale gelmiştir. Tohumlarını kaybeden ve topraklarını yok eden bir medeniyetin ölmekte olduğu söylenir ve biz ölmekteyiz. Bugün insanlığın gıdasının %80'inden fazlası sayısı 10'u geçmeyen bitki türü ile karşılanmakta ve bitkilerin çoğu iki ya da üç ulusötesi şirketin 'mülkiyetinde' bulunmaktadır. Son yüzyıl içinde batı ya-

8- Ç.N. Türkçe tarım kelimesi, ekin ekmek anlamındaki tarı-fiilinden türetilmiştir.

rımküredе yetişen sebze türlerinin %98'i kaybolmuştur. Biyolojik çeşitlilikteki bu korkunç kayıp geri getirilemezse yaşamın temelini oluşturan genetik havuzumuz bu yüzyıl bitmeden tamamen kuruyacaktır.

29 Ekim 2008'de Guardian gazetesinde yayınlanan, BM ve WWF İnternational tarafından hazırlanan "Yaşayan Gezegen Raporu"na göre, "İnsanlar her yıl dünyanın yenileyebileceği kaynak miktarından %30 daha fazlasını tüketmektedir ve bu tüketim ormansızlaşmaya, toprak kaybına, hava ve su kirliliğine ve balık ve diğer hayvan türlerinde ciddi kayıplara neden olmaktadır." Rapora göre "Dolayısıyla insanlık olarak her yıl 4- 4,5 trilyon dolar düzeyinde (kredi krizi sonucunda dünyadaki tüm finans kuruluşlarının beklenen zararının iki katı kadar) bir ekolojik borca girmekteyiz." Yine aynı raporda bugün dünyada 50 ülkede, orta ya da ciddi ölçeklerde ve yıl boyu süren su sıkıntıları yaşandığı bilgisi yer almaktadır.

Topraklarımızı ve suyumuzu yönetme biçimimiz belki de toplumun genel sağlık (ya da hastalık) durumunu gösteren en iyi barometredir. Gıda üretimi ve suyun doğru yönetimi hayatta kalabilmemiz ve refahımız için o kadar temeldir ki kendini korumayı ve uzun vadeli sürdürülebilirliği amaçlayan her toplumun öncelikler listesinde bunlar en üst sırada yer almalıdır. Buna genellikle gıda üretiminden daha önemsiz görülen (ya da bütünlük içinde ele alınmayan) ağaçlık arazi ve ormanların yönetiminin de dâhil edilmesi gerekmektedir. Sonuçta yapı malzemesi ve yakıt da gıda ve su kadar önemlidir ve kereste kaynaklarımızı kullanma biçimimiz de hayatta kalma önceliklerimiz listesinin üst sıralarında olma ayrıcalığını hak etmektedir.

Tarımsal ve çevresel kaygılar neredeyse birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar yakından ilişkilidir. Dolayısıyla bizim bu konulara yaklaşım biçimimiz de aynı şekilde olmalıdır. Bizler sonuçta do-

ğanın karmaşık yaşam piramidinin bir parçasıyız. Ancak buna ek olarak, doğanın sağlığı ve refahının uzun vadede korunması rolünü taşımaktayız. Ancak bu emanetçi rol son binyıl boyunca büyük ölçüde göz ardı edilmiş ve kötüye kullanılmıştır.

Tarım etkinliklerine tabi olmayan haliyle 'çevre' ise elbette farklı bir yaklaşım gerektirmektedir. Bazen, örneğin Arktika ya da Antarktika'da, en doğru yaklaşım buralardan 'elimizi tamamen çekmek'tir. Yaban alanları, milli parklar ya da özel koruma bölgeleri gibi yerlerde ise 'yönetimli' bir yaklaşım gerekir. Ancak, önemli biyolojik zenginliklere sahip bu alanların uzun vadede doğru şekilde yönetilmesi için buralardaki müdahalelerimizin nazik, saygılı ve şefkatli olmasına özen gösterilmelidir.

Ormancılık ve çiftçilik birçok noktada kesişir. İlk akla gelen örnekler koruluklarda domuz gezdirmek ya da meyve bahçelerinde koyun otlatmak gibi faaliyetlerdir. Yerli kuş türleri, böcekler ve diğer hayvanların yanı sıra birçok tıbbi ve aromatik bitki ve yenebilir mantar da bu iki alan arasında geçiş yaparak aralarında köprü kurar. 'İyi bir korucu,[9] tarımın çeşitli yönleri ile 'gıda dışı' çevre yönetimi arasındaki sağlam bağları ve karşılıklı ilişkileri hisseder. İyi korucuların rolü insanların gıda, yakıt, yapı malzemesi ve su ihtiyaçlarını karşılayacak etkinlikler arasında daima daha duyarlı ve dinamik etkileşimler kurmak ve bu sürecin içinde gerçekleştiği çevrenin uzun vadeli sağlık ve refahını gözetmektir. Bu iş hem bir sanat hem de bir bilimdir ve keşfedilecek ve öğrenilecek o kadar çok şey vardır ki bu sürecin emanetçiliğini üstlenen bizler sonsuza kadar öğrenci kalırız.

Peki, nerede yanlış yaptık?

Toprak, bitki, hayvan ve insanların yoğun sömürüsüne bağlı olarak doğal kaynaklarımızın bugün içinde bulunduğu ciddi sıkın-

9- Ç.N: *İng. steward*, kırsal alanda tarımsal ve doğal alanları bilinçli biçimde kullanan ve koruyan kişi anlamında.

tıların belirtilerini izleyerek oldukça eskilere gitmek mümkündür. Bu öyle insafsız ve kapsamlı bir sömürü olmuştur ki endüstri sonrası 'gelişmiş' bölgelerde, tohum ektiğimiz üst toprak tabakası büyük ölçüde zarar görmüş, yüksek dozda çözünebilir sentetik nitrat gübre ve tarımsal ilaçlar kullanılmadıkça arzu edilen bitkisel gelişimi destekleyemez hale gelmiştir. Geleneksel nöbetleşe ekim uygulamalarını sistematik bir şekilde mono-nötürleştiren[10] endüstriyel tarımın pençesine düşen yerlerde kısır ve ölmekte olan topraklar endemik hale gelmiştir. Ayrıca dünyanın her köşesinde süpermarketlerin raflarını dolduran 'ucuz gıda'ların fabrika tarzı seri üretimi için milyonlarca çiftlik hayvanının hapsedilmesi de maruz görülemez (Hayvan ve İnsan başlığına bakınız).

Organik maddeleri toprağa iade etmeye, nöbetleşe ekime ve hayvan besiciliğine dayalı tarımsal uygulamalardan uzaklaşılmasına neden olan baskıların tarihsel gelişimi her ülke için farklı olmuştur. Ancak Avrupa'da, 18. yüzyılda İngiltere'nin öncüsü olduğu Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışı, hızlanan kentleşme sürecinin (ki bu süreç yeni fabrikalar ve bunlarla ilişkili diğer sektörlerin daha önce görülmemiş düzeydeki işgücü ihtiyacı ile beslenmiştir) yarattığı talebi karşılamak için tasarlanmış daha geniş ölçekli çiftçilik girişimlerine doğru ciddi bir yönelime sebep olmuştur. Bugün de devam etmekte olan 'kırdan kente' büyük nüfus akışı, tarihte ilk kez 2006 yılında, kentlerde yaşayan ve çalışan insan sayısının kırda yaşayan ve çalışan sayısını geçmesiyle sonuçlanmıştır. Bu da kent nüfusunun ihtiyaçlarının karşılanması için gezegenimiz üzerinde sürdürülebilir olmayan bir baskı yaratmaktadır.

Endüstri devrimine eşlik eden ve görünüşe göre insanların karşı koymakta zorlandığı kent kaynaklı ekonomik hareketlilik, zaten

10- Ç.N: *İng. mono-neutralize*, tek tür bitkiyi her sene ekerek (mono) topraktaki besin maddelerinin kendisini yenilemesine izin vermeyen (nötürleştiren) anlamındadır.

kısmen işsizleştirilmiş çiftlik emekçilerini ve zanaatkârları kırsal topluluklarından koparark kentlerde yeni bir hayata davet etmiştir. Bu kadar çok kişinin toprağı terk etmesi sonucunda kırsal ekonomi yeni bir girişimci türünün eline kalmış ve insan ellerinin yerini, ki onlar artık endüstri devriminin seri üretim bantlarında çalışmaktadır, işgücünden tasarruf sağlayan makineler almıştır.

İngiltere'de *bir zamanlar 'ortak mal' durumunda olan topraklardan köylüleri atmaya yönelik iki ila üç yüz yıl süren çabalara son noktayı 1865 yılında çıkarılan Tarımsal Çitleme Yasası*[11] *koymuştur.* Bu yasa topraktaki zenginliği varlıklı bireylerden oluşan küçük bir gruba teslim etmiş, bu kişiler toprağın uzun vadeli ekolojik yönetimiyle değil daha çok bu alanlardan elde edecekleri kârla ilgilenmişlerdir. Bu yasa sayesinde kırsal alanlar, genellikle kısmen de olsa ekonomik olarak kentin nimetlerine bağımlı, mülk sahibi küçük çiftçilerin ve zengin soyluların alanı olarak tekrar tanımlanmıştır. Bu yeni çiftçi tipinin toprak ile ilişki ve bağları tarım işçisi seleflerine göre çok zayıftır.

Bu yeni toprak sahiplerinin ilgisi yeni çiftlik hayvanı türleri yetiştirme ve daha hızlı büyüyen ve daha fazla ürün veren tahıl ve otların laboratuarlarda geliştirilmesi gibi ekin geliştirme çalışmalarına yönelmiştir. Bu yeni teknikler ekinlerin "hibritleştirilmesini", yani yüksek mahsul vermeleri için çapraz döllenmiş, ancak bu nedenle hastalıklara dayanıklılığından, lezzetinden ve besin değerinden ödün verilmiş tohumlar üretilmesini sağlamıştır.

Bu yeni sistemde daha yavaş ve tarlada gerçekleşen bir evrim süreci ile seçilerek üretilmiş eski yerli ekin çeşitleri düzenli bir şekilde yürürlükten kalkmıştır. Tarımsal verimlilik gittikçe daha büyük ölçüde laboratuarlarda kontrol edilir hale gelmiş ve elde edilen ekonomik kazançtan tohum ve bitki ıslahçılarının aldığı pay gittikçe

11- Ç.N: İngiltere'de daha önce ortak mülkiyette olan tarım alanlarının parsellenip çitlenerek özel mülkiyete konu edilmesini sağlayan yasa.

artmıştır. Çok geçmeden, yeni hibritleri eski ve daha dayanıklı kuzenlerini etkilemeyen hastalıklardan koruyan ürünlerine olan talebin gittikçe arttığı tarımsal kimyasal ilaç şirketleri de bunlara katılmıştır.

Ancak, en büyük değişim 20. yüzyılda Avrupa'yı derinden sarsan dünya savaşlarının ardından yaşanacaktır. Milyonlarca mermi, havan ve bomba talebinin doğurduğu savaş güdümlü dev mühimmat endüstrisi, savaş bitince II. Dünya Savaşı'nda stoklanan fazla nitröz oksit (kahkaha gazı) ve sinir gazı bileşimlerinden türetilen sentetik çözünebilir nitrat gübre ve yeni bir böcek kırıcı ilaç çeşidinin sağlayıcısı olmuştur. Böylece modern, kârlı ve verimli bir tarım sektörünün yaratılabilmesi için şart olduğu iddia edilen yeni bir sentetik kimyasal bileşen paketi ortaya çıkmış ve yerel biyolojik çeşitliliğinin ve geleneksel nöbetleşe ekim sistemlerinin yok oluşunu büyük ölçüde hızlandırmıştır.

Sentetik girdili tarımın bu 'cesur yeni dünya'sının[12] geleneksel yöntemleri ortadan kaldırmaktaki hızı şaşırtıcı olmuştur. Toprağa hızla etki eden fosfat, potasyum ve azot kaynağı olarak hayvan gübresi ve yonca ekiminin yerini hızla ucuz petrolle üretilen sentetik kimyasallar almıştır. Fazla azot verilerek dayanıklılığı azaltılmış ekinlerin hava ve toprak kaynaklı hastalıklardan korunması için sentetik böcek, ot ve mantar ilaçlarının kullanımı zorunlu hale gelmiş ve dolayısıyla hızla yaygınlaşmıştır.

Devlet tarımdan, yüksek düzeyde mekanize olmuş, az işgücü gerektiren, monokültürel[13] ve seri gıda üretimine göre düzenlenmiş bir 'endüstri' olarak söz etmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasının yeni çiftçi tipi bir işletmecinin becerilerine sahip olmaya ve girişimini verimli ve kârlı hale getirerek ekonomik değeri yüksek bir

12- Ç.N. Aldous Huxley'nin ünlü distopyası Cesur Yeni Dünya'ya gönderme yapılmıştır.

13- Ç.N: Geniş alanlarda aynı tür ürünün yetiştirildiği tarım biçimi anlamındadır.

küresel ihracat piyasasının gelişimini desteklemek için durmak bilmeden çalışmaya teşvik edilmiştir.

Kimya ve iş yönetimi bölümlerinden diploma sahibi olmanın, çiftçilerin yıllarca bilenmiş becerileri ve toprağa dair bilgi birikimi kadar, hatta bunlardan daha önemli olduğu, kimyasallara dayalı bu gıda üretim sistemi çılgınlığına Birleşik Krallık'ta sadece bir avuç çiftçi karşı koymuştur.

Birleşik Krallık'ta nöbetleşe ve karma ekin iyi tarım sistemlerine gönül vermiş bu küçük çiftçi grubu ile bazı saygın ve ilerici toprak bilimciler, beslenme uzmanları ve doktorlar bir araya gelerek 1946 yılında Toprak Birliği'ni[14] kurmuşlardır. Birliğin kuruluş amacı ekolojik tarım uygulamaları ile uygun ekin ve hayvan nöbetlerinin kullanımı yoluyla toprağın verimliliğini koruma ve arttırma yöntemleri konusunda araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütmek olarak açıklanmıştır.

Kurucu Eve Balfour ve arkadaşları tarımsal kimyasallarla desteklenen monokültürel çiftçilik sistemlerine doğru yaşanan ani geçişin doğal biyolojik çeşitliliğe büyük bir tehdit oluşturduğu konusunda insanlığı uyarmışlardır.

Farklı ama birbiriyle ilişkili mesleki altyapılara sahip ve düşünce biçimleri birbirine benzeyen bu kişilerin bu kutlu birlikteliği ileride 'organik tarım' olarak bilinen arazi yönetimi sisteminin kuruluşunu sağlayacaktır. Dünya sert bir dille uyarılmaktadır: *Kadim sürdürülebilir gıda üretim sistemleri yerine tarımsal kimyasallarla desteklenmiş monokültürel kestirme yolları tercih ederek gezegenin biyolojik çeşitliliğine zarar vermeye devam ederseniz tüm canlıları açlıktan öldüreceksiniz.*

Bizler 21. yüzyılın ilk on yılını tamamlarken, Eve Balfour ve arkadaşlarının uyarılarında sözünü ettikleri belirtiler artmaktadır. Kimyasal kullanılmış olan topraklarda artık yıllık tahıl ve ot mah-

14- Ç.N. *Soil Association*

sulü artmamakta, bunun yerine kısırlık belirtileri görülmektedir. Toprakta o kadar az besin kalmıştır ki bu aç topraklara düzenli olarak uygulanan spreyler listesine bir dizi çözünebilir suni besin eklenmesi gerekmiştir. Kısacası çiftçilik sistemleri kökenlerinden daha da uzaklaşmıştır.

Ulusötesi tohum ve tarımsal kimyasal şirketleri güçlü bir lobi oluşturmuş, devlet kurumları ve büyük süpermarket zincirleri ile doğrudan ilişki kurarak küresel gıda, tohum ve yem endüstrisinin kontrolünü ele geçirmiştir. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası bu şirketleşmiş güç odağı ile işbirliği içinde, sunulan tarımsal teşviklerin %80'inin çiftçilerin sadece %20'sini oluşturan en büyük ve en sömürücü işletmelere ulaşmasını sağlamaktadır.

Yüzyıllardır yetiştirdikleri yerel tohumlar köylü çiftçilerin ellerinden alınarak genetik olarak 'yeniden tasarlanmakta' ve yine bu yağmacı şirketler tarafından patentlenmektedir. Genetiği ile oynanmış bu tohumlar ise orijinal 'fikri mülkiyet hakları' (yani evde yetiştirdikleri tohumları) kendilerinden gasp edilmiş olan çiftçilere geri satılmaktadır. Ama bu yeni 'özgün' tohumlar ancak bunlarla birlikte kullanılmak üzere özel olarak tasarlanmış tarımsal kimyasallarla beraber bir paket olarak satın alınabilmektedir. Daha da kötüsü, dünyanın her yerinde geleneksel bir uygulama olup yüz milyonlarca küçük çiftliğin ayakta kalabilmesi için hayati önem taşıyan çiftçinin hasat ettiği üründen tohum alıp kendi kullanımı için saklaması uygulaması yasaklanmıştır. Çiftçiler artık ellerinde kalan tohumları genetiği ile oynanmış tohum şirketine geri satmak ve yeni tohumlar almak için yıllık telif ücretini ödemek zorundadırlar.

Başkalarının masum bilinçsizliğinden yararlanarak kâr etmenin daha zorbaca bir yolunu hayal etmekte zorlanıyorum. Ancak hükümet liderleri ve akademik araştırmacıların öve öve bitiremediği GDO'lu tohum ve gıdalar gezegenimizin sınırlı kaynaklarının hovardaca ve vicdansızca sömürmekte olan bu arızalı sistemin dışavu-

rumlarından sadece biridir. GDO'lar laboratuarların suni girdili tarım uygulamalarından yola çıkıp fütursuzca bir kenara attıkları yerli bilgeliğe yabancılaşmış ve soyutlanmış bir sanal gerçeklik yaratan uzun bir teknik çözümler silsilesine son katkılarıdır.

Gezegenimizin narin üretken dokusuna verilen zarar artık üstü kapatılamaz bir sonuçtur. GDO ve radyasyon teknolojisine maruz kalan gıdalar dâhil olmak üzere bize dayatılan bu suni gıdaların tüketimi insan ve hayvanlara sağlıklı bir yaşam sağlayamamakta, aksine kimi zaman ölümcül birçok hastalığın hızla yayılmasına ve insan bağışıklık sisteminin ciddi ölçüde zayıflamasına sebep olabilmektedir. Beslenme biçimimiz öylesine bir vurdumduymazlıkla doğasından koparılmıştır ki bu sağlık sorunlarının birçoğunun kaynağını tespit etmek fiilen imkânsızdır. Dünya üzerindeki yaşamın dayanağı olan genetik havuzumuza verilen zarar için de aynı şey geçerlidir.

Bir dönüm noktası?

Artık bu süreçle üretilen 'gıdaların' çoğunlukla gerçek ürünün kötü bir taklidi olduğu görülmeye başlandığına göre, taze, yerel, mevsime uygun ve lezzetli çiftlik ürünleri rönesansının zamanının geldiğini varsayabiliriz! Homojenleştirilmiş, steril ve tamamen lezzetsiz süt, sebze, et ve tahıl ürünlerinin totaliter rejimi bunları yetiştiren ve işleyen sistemlerin totaliterliğini yansıtmakta, bunlar bizim hızlı tüketimimiz için küresel hipermarket devlerinin streç film kaplı elleriyle yıkadığı, parlattığı ve olgunlaştırdığı bir elmanın iki yarısını oluşturmaktadır.

Dediğimiz gibi tarımsal üretim ve çevrenin korunması konuları doğaları gereği birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Bu kabulden yola çıkarak insanların, hayvanların ve aslında tüm canlıların sağlık ve refahını, doğası gereği bütünleşik olan bu sürecin eşit önemde parçaları olarak görmemiz gerekir. Bayan Eve Balfour toprak, bitki, hayvan ve insan sağlığının tek bir dinamik döngünün birbirinden

ayrılmaz parçaları olduğunu gözlemlemiştir. Bu zincirin halkalarından biri koptuğunda (ya da doğasından koparıldığında) elbette tüm bileşenler etkilenmekte, diğer bir deyişle 'enfekte' olmaktadır. Sürekli evrilmekte olan yaşam zinciri içinde yeryüzündeki öğelerin birbirleri ile nasıl etkileştiklerini ve birbirlerini nasıl etkilediklerini gerçekten anlamak için bu ilke çok önemlidir ve bu konuda özel bir farkındalık gerekmektedir.

Özetle, fakirleşen topraklarımızı, gıdamızı, flora ve faunamızı gerçekten tekrar 'canlı' hale getirmek istiyorsak tarım sistemimiz bu temel ekolojik ilkeye tam anlamıyla uymak zorundadır.

Önümüzdeki iş budur ve günümüzün duyarsızlaştırılmış yıkıcı gıda üretim sistemlerinin ve artık tamamen verimini kaybetmiş toprakların topyekûn dönüşümünü başarıyla gerçekleştirmek insanlık için eşsiz bir yaratıcılık ve cesaret sınavıdır. Dünyanın beslenmesi ve çiftçilerin pek kıymeti bilinmeyen becerilerinin ödüllendirilmesi ancak insan ölçeğinde ekolojik tarım sistemleri ile mümkün olacaktır.

Mesele 'doğaya geri dönmek' değildir. Mesele şudur; kendi geleceğimizi belirlemek için yeterli gıda bağımsızlığını elimizde mi tutacağız, yoksa bu bağımsızlığı geleceğimizi bizim adımıza belirleyecek olan birilerine teslim mi edeceğiz?

Bugün dünyanın gıda bağımsızlığı çevreye saygılı aile çiftliği geleneklerinin desteklenmesi ve korunmasına bağlıdır. Aile çiftçiliği birçok ülkede genellikle köylülükle ilişkili bir meslek olup geleneksel sürdürülebilir uygulamalara dayalıdır. Yaklaşık 2,8 milyon insan, yani dünya nüfusunun yaklaşık %50'si (FAO istatistiklerine göre) bu grupta yer almaktadır. Bu sistemin başlıca özellikleri arasında anonim pazarlar yerine doğrudan insanların tüketimi için gıda üretimi ve geniş monokültür uygulamaları yerine daha geniş bir ürün yelpazesi sayılabilir. Aile çiftlikleri genellikle hayvancılık ile tahıl, meyve ve sebze üretimi arasındaki simbiyotik ilişkileri destekleyen karma çiftliklerdir.

Küresel ekonominin serbestleşmesi yönündeki yoğun baskılar, büyük ölçüde sürdürülebilir olan bu yerel gıda üretim modelinin aleyhine olmuştur. Küresel köylü çiftçiler birliği Via Campesina'ya göre, piyasanın serbestleştirilmesi ve yetersiz yatırım nedeniyle her yıl 60.000 kadar çiftlik kapanmaktadır. Bu kapanmalara bağlı olarak, ülkelerin kendi halklarını besleme kapasitesi kaybedilmekte ve genellikle binlerce kilometre ötedeki istikrarsız ithalat pazarlarına bağımlılık artmaktadır.

Dünyadaki tüm büyük ticaret blokları bu ticari işlemleri kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde çarpıtmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği, bir yandan üçüncü dünya ülkelerinden ucuz ithalatı engelleyici tarifeleri korumakta, bir yandan da aynı ülkelerin AB ikameli ürün ithalatı için piyasalarındaki tüm kısıtlamaları kaldırmaları için baskı yapmaktadır. Böylece iç piyasalar göz ardı edilerek AB ürünleri bu ülkelere dayatılmakta ve yerel pazarda çiftçilerin yerel ürünleri için koydukları adil (ama genellikle oldukça düşük) fiyatlara dayalı olan geçim kaynaklarına zarar verilmektedir. Böylesi bir haksızlık herkesin temel ihtiyaçlarının adil ve sürdürülebilir biçimde karşılanması yönündeki çabalara köstek olmakta, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Protokolü (1966) başta olmak üzere uluslararası insan hakları yasalarını ihlal etmektedir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası gıda egemenliği ilkelerini gözetecek ve hem Avrupalı çiftçilerin hem de üçüncü dünya çiftçilerinin ihtiyaçlarına uygun, çiftçiye dayalı, ekolojik ve çevreye saygılı tarım sistemlerini destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Tüm ülkeler politikalarında radikal değişiklikler yaparak vatandaşlarının yerelde üretilmiş gıda, yakıt ve yapı malzemelerine eşit erişimini sağlamalı ve onları bu riskli, sömürücü ve doğası gereği istikrarsız küresel kumarhanede savunmasız durumda bırakmamalıdır. Sürdürülebilir gıda üretimi için elimizdeki en uygun model hâlâ aile çiftlikleridir.

Ancak, çiftçilik sosyal ve kültürel dışavurumlarından koparılmamalıdır. Dünyanın dört bir yanında, kültürel, toplumsal, ekonomik ve tarımsal ekonomiye dair kaygıların bütünleştirilmesi ve iç içe örülmesine odaklanmış etkinlikler filizlenmektedir. Tarla kültürü, sürdürülebilir toprak yönetimi biliminden (ya da sanatından) ibaret olmamalı, aslında neden gıda üretmekle uğraştığımızı da yansıtmalıdır.

Daha düne kadar bu tür etkinlikler ayinsel hasat ziyafetler yıllık hasat, kış ve yaz gündönümü kutlamaları ve dini bayramlar şeklinde yapılmaktaydı. Bugünlerde ise, tıpkı topraklarımız ve gıdamız gibi, bu coşkulu şükran ve kutlamalar da sterilize edilmiş ve büyük ölçüde etkisiz hale getirilmiştir. Çiftçiliğin 'bir yaşam biçimi' olarak tanımlanmasına neden olan toprak ve mevsimlerle arasındaki kan bağı o kadar inceltilmiş ve sulandırılmıştır ki doğru dürüst bir mevsimsel kutlama yapabilmek için gerekli duygusal koşullar ortadan kalkmıştır. Bu coşkulu kutlamalara tanıklık etmiş çok çeşitli çiftlik hayvanı türleri ile birlikte, bizim fokurdayan alyuvarlarımız ve pastoral kahkahalarımız da 'nadir türler' müzesine kaldırılmıştır.

Kültürel ve sanatsal dışavurumların yeniden ekolojik olarak dengeli tarımsal döngülere eklemlenmesi, tarımsal takvimdeki (kimi zaman oldukça zahmetli) gündelik işleri deneyimleme biçimimizi de değiştirecektir. Gençler tekrar toprağa ilgi duymaya başlayacak, vahşi kent ormanının sadece eğlenceli partilerden ibaret olmadığını fark edeceklerdir. Toprağı daha nazik bir şekilde işlemek için gereken yeni, insan ölçeğine uygun aletlerin icadı ve üretimi ve kırsal toplulukların özerklik ve bağımsızlıklarını elde etmeleri için gereken yenilenebilir enerji ve ulaşım teknolojilerinin geliştirilmesi için yaratıcı genç enerji acil bir ihtiyaçtır.

Mahalle düzeyinde ilk hedef gıda ve enerji güvenliği olmalıdır. Mahalleler birbiriyle kesişip ilişkilendikçe mahalle sakinlerinin fikir, beceri ve kaynakları da birbiriyle kesişerek ilişkilenmeye baş-

layacaktır. İzole edici politikalar ya da yaklaşımları SAVUNMAMALIYIZ. Çünkü bunlar hem üretken ve yaratıcı niteliklerimizi, hem de ortak fayda için birlikte ve birbirimizden öğrenme ve paylaşma yönündeki doğal toplumsal güdümüzü genişletmek yerine daraltacaktır.

Yarı özerk mahalle yönetimleri dengeye ve nispeten kendi geçimini sağlama becerisine (gıda ve enerji güvenliğine) ulaştıktan sonra, bugün kullandığımız tamamen idari amaçlı bölgesel sınırların yerine, 'yöre' olarak adlandırılan, coğrafi ve biyobölgesel özellik ve öneme sahip daha geniş bölgeler oluşabilecektir.

19. yüzyılda İngiltere'de ilçe ve mahalleler oldukça özgün özelliklere sahiplerdi. Örneğin farklı toprak türlerine uygun farklı saban tasarımları, yöresel endemik bitkiler ve rakımlara uyum göstermiş inek, at ve koyun türleri bulunmakta, hatta komşu mahallelerde yaşayanlar insanlar arasında bile şive ve davranış kalıpları farklılaşmaktaydı.

'Yerelleşme' süreci hızlandıkça unutulmuş kaynaklarımız hakkında bölgeye özgü arkeolojik kalıntılar mutlaka yeniden keşfedilecektir. Bu sayede evlere ve küçük ölçekli sanayi yapılarına karakter ve çevrelerine uyumluluk kazandıran yerel yapı malzemelerinin ne kadar kolay elde edilebilir olduğu görülecek, aynı şekilde bölgeye özgü tıbbi ve yenebilir bitkiler ve ağaçlar da geri gelecek ve yetiştikleri bölgede yaşayanların beslenme düzenlerinin temel öğeleri haline geleceklerdir.

Gerçek anlamda *yerel ekonomilerin* yeniden kurulması ve korunması için tüm imkanlar seferber edilmelidir. Yaratılan gelir ve kaynakların gelişigüzel bir şekilde büyük ölçekli ekonomilere akıtılmasına izin verilmeden yerelde el değiştirmesi sağlanmalı, bu kaynaklar topluluğun güçlendirilmesi ve gündelik hayatın tüm ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için daha iyi koşulların oluşturulmasında kullanılmalıdır.

Topluluklara, köylere ve kasabalara canlılık, renk ve karakter kazandıracak kültürel, sanatsal ve manevi gelişmelerin temeli bu şekilde oluşturulacaktır.

Tahıl, süt ürünleri, meyve, sebze, et ve orman ürünleri üretmek için toprağı işleyenlerin de, bu ürünleri yediğimiz gıdalara ya da inşaatlarda kullandığımız kalas ve kerestelere dönüştüren atölyelerin yönetiminde söz sahibi olmaları gerekmektedir. Üçüncü kişilerin ya da aracıların yerel ekonomileri çarpıtmalarına, esas hedeflerden saparak kirli ve bencil emellerini öne çıkarmalarına engel olmak için bu şarttır. Bu çabalarımızda işbirliğine ihtiyaç duyulacaktır. Ancak, gerçek güven ilişkilerinin kurulması ve kooperatif ruhun ortaya çıkabilmesi için bireylerin öncelikle aynı hedefte bir araya gelmesi gerekmektedir.

Birçok toprağa dayalı kooperatif girişimi, birlik, beraberlik ve girişimin başarısına yönelik gerçekten ortak bir adanmışlık oluşmaması nedeniyle başarısız olmuştur. Bireyselliğin kolektiflikten daha fazla değer görme eğiliminde olduğu ülkelerde kooperatif ruhunun ve gerçek paylaşım disiplininin oluşturulması çok da kolay olmamaktadır. Ancak, bu olmadığı takdirde, iyi çalışmalar ve pozitif enerjiler bencilce nedenlerle amacından saptırılmakta ve boşa gitmektedir.

Eski geleneksel kırsal ekonomilerin birçoğu basit işbirliği ruhu üzerine kurulmuştur. Çünkü o dönemde dışarıdaki zenginliklerin cazibesi bu kadar yaygın değil, özel ve kamusal taşımacılık bu kadar gelişmemiştir. *Paranın topluluk içinde üretilmesi gerekmektedir.* Bugün ise Avrupa'da kırsalda yaşayan insanların büyük çoğunluğu, içinde yaşadıkları topluluğun kendine yeterliliği ile neredeyse hiç ilgilenmemektedir. Bunun yerine işe gitmek ve para kazanmak için her gün yüzlerce kilometre yolculuk etmekte, atmosferdeki karbondioksit düzeyine ve son derece stresli bir yaşam biçimine katkıda bulunmaktadırlar. Yarattığımız uğursuz yatakhane kentleri

de bu huzursuz yaşam tarzının doğrudan sonuçlarından biridir.

Kâr amaçlı enerji üretiminin merkezileşmiş ve şirketleşmiş bir şekilde tekelleşmesinden ve kötü hava koşulları nedeniyle.ya da önceden uyarı ya da geçerli bir gerekçe olmadan bir düğmeye basılmasıyla enerjimizin kesilebildiği büyük dağıtım şebekelerinden kesinlikle vazgeçilmesi gerekmektedir. Çoğulcu ve bölgesel koşullara uyumlu, yerinden yönetilen kırsal ekonomiler, sadece yerel istihdam ihtiyacı için değil aynı zamanda bu topluluklara kendini bağlı hisseden kişiler için ve onlar tarafından yeniden kurulmalıdır. Bu yeniden canlanma, köylerin, kasabaların ve kırsal yerleşimlerin biçimlerine ve sosyokültürel gelişimlerine sahip çıkma—ve sorumluk alma—süreci tabanda örgütlenmelidir.

Tükenen (ya da siyasi olarak kontrol edilen) petrol rezervleri, gittikçe istikrarsızlaşan siyasi kurum ve ekonomiler ve çılgınca dalgalanan iklim koşullarının yarattığı üç boyutlu tehdit, yaşam biçimimizle ilgili yepyeni bir yaklaşımın benimsenmesi ihtiyacına işaret etmeye devam etmektedir. Şimdi, dünyanın çevresinde yaşamın gölgesini kovalamak ve bu süreçte büyük rekabetçi 'ticaret blokları' oluşturmak yerine, yerelde 'yaşamı mümkün kılmamız' gerekmektedir.

Gıdaların uzun mesafelerde taşınabilmesi büyük ölçüde fosil yakıtlara bağımlıdır. Bu bağımlılık hem küresel mal hareketlerinin gerçekleştiği topraklara geri döndürülemez zararlar vermekte hem de üst atmosfer katmanını kirleterek istikrarsızlaşmaktadır.

Bu gıdaların aşırı paketlenmesi, soğuk zincirde tutulması ve sterilize edilmesi üretilmiş enerjinin israfına biraz daha katkıda bulunmaktadır.

Toprağın nimetlerinden kâr elde etmeye yönelik doyumsuz arayışlar sırasında değerli kaynaklarımızın istismarı o kadar yaygındır ki sadece bu konuyu ele alan bir kitap rahatlıkla yazılabilir (ve yazılmış kitaplar bulunmaktadır). Gıda ve diğer tüketim mallarının

uluslar arasında taşınması için özel olarak inşa edilen binlerce kilometre asfalt otoyol hep bir süpermarkete, bir hipermarkete ya da bir alışveriş merkezine çıkmaktadır.

Katedraller insanın daha yüksek bir manevi bilince özleminin simgeleri ise, o zaman hipermarketler kesinlikle toplumun en alçak maddi doyumsuzluğunun anıtlarıdır. Bu plastik rafları dolduran ürünleri sağlamak için canla başla çalışan çiftçiler ve fabrika işçileri emeklerinin karşılığında olabilecek en düşük ekonomik getiriyi elde edebilirken hipermarketler astronomik kâr oranları ve sürekli büyüme planlarıyla övünürler. Bu ticaret biçiminin ölçeği ve amaçları öylesine çarpık ve hem insan hem de çevrenin çıkarlarına o kadar aykırıdır ki duyarlı herhangi bir insan bu altın buzağıya[15] tapmaya devam etmeyi tiksindirici bulmalıdır.

Serbest Piyasa'nın her şeyden üstün tutulduğu bir dünyanın tanrıları tabii ki süpermarketlerdir. Bu tanrıların baş elçileri ise Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (İMF), Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) ve Tarım Bakanlığı ile tarımsal kimyasal, genetiği ile oynanmış tohum ve gıda devleridir. Bu kulüp küresel kaynaklar ve uluslararası ticaret üzerindeki kontrol hırsında sınır tanımaz. Çiftlik hayvanlarının kliniklerde klonlanması ve ortak genetik kaynak tabanımızın mühendisliği, patentlenmesi ve 'mülkiyet' konusu edilmesinin arkasında doğrudan bunlar vardır. Bu mülkiyet hakları Dünya Ticaret Örgütü tarafından her şeyin üstünde tutulmaktadır. 1995 Gıda Kodeksi[16] anlaşması sayesinde dev gıda şirketlerine gelişmekte olan ülkelerin tohum piyasalarına girmek ve buraları sömürmek için sı-

---

15- Ç.N: Eski Ahit'e göre Musa Sina Dağı'na çıktığında İsrailoğullarını memnun etmek için Harun tarafından yapılmış ve Tanrı'yı temsil eden bir puttur. Metafor olarak maddi zenginlik peşinde koşma zaafiyetini ifade etmek için kullanılmaktadır.

16- Ç.N. *Codex Alimentaris*

nırsız özgürlük verilmiş ve bu şirketler binlerce bitki türü üzerinde 'fikri mülkiyet hakkı' elde etmişlerdir. Dolayısıyla—süpermarketleri doğrudan ya da dolaylı olarak destekleyen—uluslararası endüstriyel tarım devlerinin isteği küresel biyolojik çeşitliliğin tamamen yok olması ve köylü çiftçilerin yerel ve temel hayatta kalma yollarının zorla ellerinden alınmasıdır.

Tehlikeli derecede indirgemeci olan bu yaklaşımın anti tezi olan uygun ölçekli yerel kırsal ekonomileri yeniden hayata geçirmek için bazı temel ilkeleri benimsememiz gerekmektedir. Bu ilkeleri başka yazılarımda, nüfus odaklarının yakın çevrelerinde karşılıklı bir arz ve talep zinciri yaratılması ihtiyacını ifade etmek için ortaya attığım bir terim olan "Yakınlık İlkesi" başlığı altında açıklamıştım. Böyle bir sistem topluluğun temel ihtiyaçları için uzak mesafelerde arayışa girmeden önce yerel kaynaklardan tam olarak yararlanılmasını sağlamaktadır.

Bunu başarmak için atılması gereken birkaç temel adım bulunmaktadır:

Öncelikle kasaba ya da köy yönetimleri topluluğun makul ihtiyaçlarının karşılanması için yaklaşık ne kadar gıda, enerji ve yapı malzemesi gerektiğini kabaca hesaplamalıdır.

İkinci olarak bu ihtiyaçların ne kadarının karşılanabileceğini belirlemek için çiftçiler ve yerel ormancılarla görüşülmelidir. Başlangıç olarak ilgili tarafların bir araya geldiği yuvarlak masa toplantıları yapılabilir.

Üçüncü olarak yerel çiftlikler ile yerel halk (tüketiciler) arasında bir sözleşme yapılmalıdır. Tercihen yerel halk tarafından yürütülen bu süreçte tüketiciler çiftçilere belirli ürünlerden yılda yaklaşık ne kadar üretilmesini istediklerini bildirebileceklerdir.

Dördüncü olarak çiftçinin elde ettiği ekonomik kazanç adil olmalı, çiftçi emeğinin sömürülmesine yönelik hiçbir müdahale ile karşılaşmamalı, başka yerden daha ucuz gıda ve mal alımıyla tehdit

edilmemelidir. Bunun karşılığında çiftçi, ekolojik tarım yöntemleri kullanacağı ve herkes için kaliteli, besleyici ve lezzetli gıda üretmek için çaba göstereceği güvencesini vermelidir. Aynı şey ormancılar için de geçerli olup onlar da sürdürülebilir, çevreye duyarlı orman yönetimi uygulamalarını benimsemelidir. İki grup da tohum saklamalı ve yerel çeşitliliği sürdürebilmek için bunları yerelde takas etmelidir.

Beşinci olarak bu ürünlerin taşınma, sergilenme ve satış yöntemleri yenilenebilir olmayan enerjiler ve doğada yok olmayan paketleme malzemelerini en az kullanacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu çok önemli bir ilke olup hem her homojen topluluk için hem de daha geniş anlamda çevrenin korunması için önemli bir göstergedir.

Altıncı olarak tüketiciler ve üreticiler karşıt kamplar gibi davranmamalıdır. Topluluğun gözetilmesinin herkesin önemli bir role sahip olduğu ortak bir yükümlülük ve tatmin edici bir süreç olduğu bilinciyle, ihtiyaçlar hakkında karşılıklı anlayış ve paylaşım gereklidir.

Yedinci olarak, başta topluluğun dönüşen yaşam biçimini ifade eden ve bunun itici gücü olanlar olmak üzere, tüm kültürel, manevi ve sanatsal dışavurumların gelişimi teşvik edilmelidir. Genç yaşlı demeden herkes buna katkı koymalı ve yetenekleri ve bilgeliklerinin değerinin farkında olmalıdır (bakınız Gençlik Bilgelikle Buluşuyor). Her kırsal topluluk dinamik ve renkli bir yaşam merkezi olma potansiyeline sahiptir. Dünyamız bu türden milyonlarca topluluktan oluşmaktadır. Büyük kentler bile yüzlerce birbiriyle bağlantılı topluluk ve mahallenin bir araya gelmesiyle oluşmuşlardır.

Üzerinde yaşadığımız dünyayı işte bu bilinçle görmemiz ve tasarlamamız gerekmektedir. Çünkü çevremizin, köylerimizin, kasabalarımızın ve iş yerlerimizin ölçeği, düzeni ve görsel güzelliği bi-

zim iç huzurumuz ve güvenlik duygumuzu yansıtmalı ve bunlara hitap etmelidir. İnsanın kanunları ile doğanın kanunları her zamankinden daha fazla iç içe geçmeli, uyumlanmalı ve karşılıklı geliştirilmelidir.

Sekizinci olarak Yakınlık İlkesi ülke çapında tekrar ettirilebilecek bir model kurmaktadır ve böylece tüm köyler, pazar kasabaları ve hatta daha büyük kentler, üzerine kuruldukları toprakla ilişkilerini yeniden keşfedebilecek ve çevrelerindeki peyzaj ve doğal kaynaklarla tekrar doğrudan ilişki kurabileceklerdir.

Pazar kasabaları burada özellikle önemli role sahiptir çünkü tarihsel olarak bir tekerleğin göbeğinden çıkan parmaklara benzeyen ışınsal bir yol sistemi sayesinde ticari faaliyetleri kendi merkezi pazar yerlerine çekmek üzere tasarlanmışlardır. Bu özellikleri dolayısıyla şimdi tarihsel varoluş amaçlarını yeniden göstermeleri ve benzer şekilde kurulmuş binlerce yerel ekonomiye yol göstermeleri, birer 'kırsal girişim merkezi' haline gelmeleri gerekmektedir. Yakınlık İlkesi'nin yaygın olarak benimsenmesi sayesinde yerel, taze, mevsimsel ve kaliteli gıda, sadece şu anda alım gücü buna yeten kişiler için değil, tüm vatandaşlar için erişilebilir olacaktır.

Topluluk içinde yapılan gıda, yakıt ve yapı malzemesi üretiminin topluluğun ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olmadığı durumlarda ihtiyaç fazlası ürünü olan en yakın bölge bu açığı kapatabilir. Aynı şekilde büyük miktarda ihtiyaç fazlası ürüne sahip olan topluluklar yakın çevrelerindeki ihtiyaç sahibi topluluklara ürün sunabilir ve her bölgenin gıda, yakıt ve yapı malzemesi ihtiyaçlarının karşılanması ve kendine yeterliliğinin sağlanması için bu model ülke çapında tekrarlanıp köy, bölge ve il düzeylerinde izlenebilir. *Ancak ulusal düzeyde bir fazlalık ya da eksiklik durumunda ihracat fırsatları ya da ithalat gereksinimi oluşacaktır.*

Bu sistemde temel ticaret mallarının küresel ya da kıtalararası olarak gelişigüzel ithalat ya da ihracatına yer yoktur. Bunun anlamı

'temel ihtiyaçlar' olarak tanımlanamayan tüm ürünlerin mevcut ticaretinin engellenmesi değildir. Ancak iki ülkede de kolayca yetiştirilebilecek olan gıdaların ithalat ve ihracatı ile ortaya çıkan inanılmaz israf ortadan kaldırılacaktır. Yakınlık ilkesinin temel ölçütleri ile işleyen binlerce topluluk C02 salımlarını başka bir yolla mümkün olmayan düzeylerde azaltabilecek ve bunu başaracaktır.

Mesele varoluş biçimimizi tekrar insani hale getirmek ve derin yaralar almış gezegenimize sağlığını geri kazandırmaktır. Ne zaman ki bu değişimleri yaratmak için gereken devinimi ortaya koymayı başarırız, ancak o zaman sözde 'üçüncü dünya' ülkelerine örnek alabilecekleri makul bir model sunma konumuna gelebiliriz. Endüstrisi daha az gelişmiş ulusların yerli halklarına 'uzmanlar' göndererek kendi kötü alışkanlıklarımızı nasıl tekrar edebilecekleri öğretme uygulaması, hâlâ son derece yaygın olan sömürgeci dönem sonrası kendini beğenmişliğimizin en iyi örneklerinden biridir. Aslında böylesine kalın kafalı ve batılı yöntemlerimizin doğal üstünlüğünden bu kadar yanlış bir şekilde emin olmasaydık, dünyanın köylü çiftçilerinin bizden öğrenecekleri kadar ve hatta daha fazlasını bizim onlardan öğrenebileceğimizi çok uzun zaman önce fark edebilirdik.

İstesek de istemesek de pek yakında bu dersi almak zorunda kalacağız. Bizim 'ilerleme' ve 'kalkınma' diye adlandırdığımız şey, aslında dünyanın dört bir yanındaki masum toplumlardan hâlâ çalınabilecek olan zenginliğin son damlasını da paraya çevirmeye yönelik, kâr güdümlü, dar görüşlü ve kesinlikle sürdürülebilir olmayan bir yarıştır.

5. İKLİM VE TÜKETİCİLER: OLMAK YA DA SAHİP OLMAK?

Öyle görünüyor ki bazı şeyler bizim kontrolümüz dışındadır ve bu da bizi oldukça korkutmaktadır. Çünkü bizler hayatlarımızı, günden güne pek değişmeyen, 'neredeyse kesin' şeylere göre düzenlemeye alışkınız. Yatırımlarımızda, gıda ve enerji fiyatlarında, hava sıcaklığında, kendi kişisel sağlığımız ve güvenliğimizde ve benzeri konularda olası iniş ve çıkışlar hakkında güvence ararız. Ancak, bundan 200 yıl önce, 100 yıl önce, 30 yıl önce ya da dün yaptığımız şeylerin gezegenimiz üzerinde, gözle görünmese de birikmekte olan ve gündelik yaşantımızda en çok ilgilendiğimiz boyutun dışında kalan, bazı değişikliklere sebep olduğunu genellikle fark etmeyiz.

İklim konusunda da durum böyledir. Fabrikalarımızı işleten, evlerimizi ısıtan ve ulaşım sistemlerimizi çalıştıran enerjiyi üretmek için en az 250 yıldır fosil yakıtları kullanıyor olmamız çok geniş çaplı ve oldukça zehirli bir kirlilik yaratmıştır. Bu kirlilik zaman içinde akarsularımıza, havamıza ve topraklarımıza iyice nüfuz etmiş ve gittikçe daha görünür hale gelmiştir. Kirliğin en

görünür olduğu bölgelerde (asla yeterli olmayan) bazı iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. 250 yıldır üst atmosfere yayılmakta olan CO_2 ve diğer tehlikeli kirleticilerin zincirleme etkileri hakkındaki farkındalığımız ise ancak son 10 yılda oluşmuştur.

Dünyamız canlı bir varlıktır. Bir canlı varlığı sürekli zehirli maddelerle beslersek sonunda ciddi bir şekilde hastalanmasına şaşırmamak gerekir. Canlı varlıklar sistemlerinin ritmi patojenler tarafından bozulduğunda genellikle yüksek ateşle tepki verir ve sindirip normal atıklar haline getiremedikleri şeyleri kusarlar. Aynı şey Dünya gezegeni için de geçerlidir. Uzunca bir süredir ona sindiremeyeceği organik olmayan bir diyet dayatılmaktadır. Dolayısıyla bazı organları, örneğin denizler ve ormanlar, sindiremeyecekleri kadar yüksek düzeylerde karbon emerek sonuçta ciddi oranda asitleşmiştir.

Yaşayan Dünya'mızın onu güçlü UV ışınları, meteor yağmurları ve aşırı sıcak ve soğuk gibi tehditlerden koruyan giysileri de vardır. Ancak, insan yapımı sentetik kimyasal bileşikler ve elektromanyetik dalgalar nedeniyle bu giysiler, yani ozon tabakası, stratosfer ve iyonosfer incelmekte ve delinmektedir.

Dünya'mızın ateşi yükselmiş ve bizler elimizde termometrelerle koşuşturup bu nöbetin olağanüstü ve genellikle şiddetli gidişatı hakkında feryat etmekteyiz. Çok kısa aralıklarla gelen ani aşırı sıcak ve aşırı soğuklar, çok yoğun terlemeler ve uzun kuraklık dönemleri yaşanmaktadır. Bunun daha önce eşi görülmemiş bir olay olduğunu ve bu sorunları kontrol altına alma çabalarını koordine etmeye çalışan çeşitli kongrelerin kurulduğunu gazetelerde okuyor ve televizyonlarda seyrediyoruz. Bu hastalığı iyileştirmeye yeterli zamanımız olmadığından, hastamızın—evimiz olan bu son derece 'sabırlı-hasta'[17] gezegenin—tekrar sağlı-

17- Ç.N. İng. *patient* hem hasta hem de sabırlı anlamına gelir.

ğına kavuşturulabilmesi için enerji müsrifi yaşam tarzımızda ciddi değişiklikler yapmamız gerektiğinden korkuyoruz.

Bunların hepsi aslında doğrudur. Toprağımızı, havamızı ve sularımızı yeniden canlandırmak için yapmamız gereken temizlik önümüzdeki 10 yıl içinde CO_2 ve pek çok diğer kirleticinin radikal düzeyde azaltılmasını gerektirmektedir. Evet, büyük bir arınmaya ihtiyaç vardır. Ancak sadece gezegenin arterlerinde ve atmosferinde değil, *neredeyse her yönüyle mevcut düşünce ve yapma biçimimizde de arınma gereklidir. 'Derinlemesine şifalandırma', bir ya da iki öğe üzerinde, bunların bağlı olduğu diğer öğelerden izole olarak yapılamayan, çok yönlü bütüncül bir iştir.*

Arkamıza yaslanıp büyük şirketlerin bu değişim sürecinin iplerini eline almasına izin verirsek, gemimiz gerçek ihtiyacımız olan bu çok yönlü değişim yerine rüzgar santralleri, fotovoltaikler ve biyoyakıt fabrikaları gibi büyük 'yeşil' projelere doğru dümen kıracaktır.

Gerçekten de 'büyük şirketler' ve dolayısıyla hükümetler azgın maddiyatçı yaşam tarzlarımızı değiştirmenin ihtiyacımız olan en son şey olduğu konusunda bizi ikna etmek için ellerinden geleni yapmaktadır. Çünkü bu değişim gayri safi milli hasılanın düşmesine, üst düzey şirket yöneticilerinin maaşlarından bir iki sıfır eksilmesine ve şirketlerin siyasetçiler üzerindeki kontrolünün azalmasına neden olabilir. Endüstri liderleri ve siyasi işbirlikçileri "elbette biraz daha geri dönüşüm yapın ve yeşil enerji kullanın, ama büyük resmi bize bırakın" demektedirler.

İçine düştüğümüz bu çok boyutlu krizin kalbinde ise, doğanın kolaylıkla tahmin edilebilir ve gittikçe şiddetlenen ateş nöbetinin yarattığı sürprizleri gölgede bırakan, gerçekten olağandışı bir olgu yer almaktadır. Bu olgu dünyanın eğitimli nüfusunun büyük bir bölümünün evrendeki yolculuğumuzda bizi taşıyan bu geminin tehlikede olduğunu fark ettiklerinde gösterdikleri

edilgenlik, gaflet ve genel umursamazlıktır. Ziller 20-30 yıldır ve her geçen yıl daha da yüksek sesle çalmaktadır. Ancak birçokları bu alarma cevap vermek yerine gözlerini ovuşturmakta ve saat kaç diye sormaktadır. Yatak rahat ve sıcak, hava daha aydınlanmamıştır...

Halbuki gece yarısını yarım saat geçmiş ve köklerimiz titriyor.

İnsanlığın büyük bir bölümünün sersemlik içinde, gerçeklerle büyük ölçüde kendimizin sebep olduğu bir krizde olduğumuz ve felaketi engellemek için acilen harekete geçmemiz gerektiği gerçeği ile yüzleşmeye isteksiz bir şekilde, ayakta uyuduğu görülmektedir. Bu genel edilgenlik durumu sadece maddiyatçı ve para takıntılı bir toplumun bağımlılık yapıcı niteliği ile açıklanamaz. Sadece bilinçsizlik olarak, hatta dünyanın sorunlarına karşı umursamaz bir ilgisizlik olarak da açıklanamaz. Bazılarının yeni teknik çözümlerle her şeyi yoluna koyacak 'uzmanlara' güvenmesi bile bu kadar çok sayıda insanın doğanın yakarışlarına ve insan kardeşlerimizin feryatlarına duyarsız kalmasının nedenini açıklayamaz. Bu varsayımların hiçbiri içinde bulunduğumuz kriz konusundaki yüksek 'ilgisizlik' düzeyini açıklamaz. İnsanlığın büyük bir bölümü gezegenimizin jeofiziksel ve psişik rahatsızlıkları yansıtan bir hastalık geçirmektedir.

Doğanın kanunları ve insanın kanunları birbirinden ayrılmış görünmektedir. Bunlar gittikçe artan bir hızla birbirlerine teğet geçmişlerdir. Diğer bölümlerde de ele aldığımız gibi endüstriyel insan, bir şekilde yaşamın ritminden kendini arındırmış, kendisini duyumsuzlaştırmıştır. Bu nedenle artık olumlu yaşam güçlerini faydalı şeyler olarak değil birer tehdit olarak görmektedir.

Bu durumdan büyük çıkarlar bekleyen bazı kesimler, pek çoklarını sorgusuz sualsiz bir 'tüketici' hayat görüşünü benimsemeye ikna etmiştir. Söylenen şudur: Bu hayatta istediğiniz her şeye sahip olabilirsiniz ve olmalısınız; yeter ki bunun için gere-

ken parayı kazanmanın bir yolunu bulun!

Bu tüketim güdüsü yakın insanlık tarihi bağlamında bile nispeten yeni bir olgudur ve geçmişte toplumun oldukça küçük bir kesimi için geçerli olmuştur. Şimdi ise tüketimcilik 'alışveriş' çok geniş ölçekli, ulusal ve uluslararası bir saplantıdır. Binlerce doyumsuz kredi kartlı sahibinin koridorları dolduracağına emin olunmasa tarlalarımız ve kent merkezlerimiz hipermarketler ve dev alışveriş merkezleri tarafından işgal edilmezdi.

Kuzey Amerika ve Kuzey Avrupa'nın endüstri sonrası toplumlarında ve artık diğer hızlı büyüyen ekonomilerde de, 'ekonomik ilerleme' çarkları bu tüketim çılgınlığının yükselişinin devamlılığına dayalıdır. Fiilen hiçbir şey insanların satın almaya devam etmesinden daha önemli değildir. Bu sapkın maddiyatçı izdiham içinde neyin satın alındığı değil sadece sistemin ne kadar servet yarattığı önemlidir. Bu maddi büyüme takıntısını delebilen tek şeyin ise şu anda tanıklık ettiğimiz mali kriz olduğu görülmektedir.

Yaratılan bu servetin alıcısı tarafında olanlar tüketici güdümlü bu statükoyu güvence altına almak ve güçlerini kaybetmemek için her yola başvururlar. Dev ulusötesi şirketler için toplum üzerindeki kontrollerini korumak stratejik olarak o kadar önemlidir ki, bu amaç için son derece ileri propaganda, pazarlama ve zihin kontrolü yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu yöntemler doğrudan insan beyninin alıcı antenlerini hedef almakta ve genellikle bilinçaltı düzeyde çalışmaktadır. Ana akım medyanın tüm alanları tüketimci telkin sürecini devam ettirme işiyle uğraşırken televizyon bu konuda özellikle uzmanlaşmıştır.

Bu durumda insanların hayatlarını uyurgezer bir şekilde yaşamaları ve gezegenimizin bu alışveriş hastalığının yarattığı çöplüğün ağırlığı altında inlemesi ve debelenmesi şaşırtıcı mıdır? Gittikçe büyüyen ve sayıları artan ve büyük bölümü hiçbir işe

yaramayan tüketim mallarının yüklendiği ve dünyayı dolaşarak CO_2 kusan tırlar için yeryüzüne dökülen beton ve asfalt miktarını hiç düşündünüz mü?

Peki daha fazla sayıda kampanya avcısı tatilcinin dünyanın egzotik güzellikleri ve alışveriş cennetlerini gezebilmeleri için inşa edilen yeni havaalanlarını?

Bu trafiği sürdürmek için üretilen binlerce yeni uçağı? Zaten boğulmakta olan atmosfere salınan milyonlarca ton karbon zengini uçak yakıtını? Ya gittikçe büyüyen süpermarket zincirlerinin plastik raflarını dolduran ve soğuk tutulmaları için Birleşik Krallık'ta kullanılan toplam enerjinin bir nükleer santralin ürettiği tüm elektriğe eşit olduğu streç film kaplı gıdaları?

Sonra bu gıdaların yetiştiği toprakların verimliliğini düşünün. Yıllardır süren monokültürel, tarımsal kimyasal destekli seri üretim ile doğal canlılığı o kadar zarar görmüş ki artık üzerinde herhangi bir şey yetişmesi için ekstra güçlü sentetik azot ve yanında ot, mantar ve böcek kırıcı ilaçların kullanılması mecburi hale gelmiş. Bu liste sonsuza kadar uzayabilir, devam etmeme gerek yok. Bu açgözlülüğü ve dünya üzerindeki yaşama verdiği inanılmaz zararı ortaya koyan yüzlerce kitap zaten var. Ancak tüm uyarılara ve yara bere içindeki gezegenimizin yaşadığı yıkım hakkında sahip olduğumuz tüm bilgiye rağmen durum kötüye gitmeye devam ediyor.

Ne yaptığımızın, yani tüm türleri ve tüm ulusları etkileyen planlanmış bir cinayet işlemekte olduğumuzun farkına vardığımızda, içimizde bir değişim kıvılcımı parlamalıdır. Bu kıvılcım çakmıyorsa bencil müsrifliğimizin sembolü olan ağzına kadar dolu çöplüklerden başka bir şeye layık değiliz demektir.

Neyse ki bir yandan durum kötüye giderken bir taraftan çözümler de ortaya çıkmaktadır. Zamana karşı bir yarıştayız; ancak ilginçtir ki bu yarış acele ederek değil sağduyumuzu dikkatlice

kullanarak kazanılacak bir yarıştır. Günlük yaşantımızı atık ve kirliliği ortadan kaldıracak şekilde yeniden tasarlama sınavı son derece yaratıcı ve yetenekli insanların ilgisini çekmektedir.

Belirli bir maliyet karşılığında tüm atık maddelerin dönüştürülebileceği ve hatta yeniden kullanılabileceği artık bilinmektedir. Genellikle sorun bu maliyetin çok yüksek olmasıdır. Bugün atık geri kazanım ve dönüşüm süreçlerinde ihtiyaç duyulan enerji miktarı enerji/maliyet dengesini kurmak için hâlâ fazla yüksektir. Buradan yola çıkarak varmamız gereken sonuç açıktır; en iyisi hiç atık üretmemektir. *Tüketim toplumunun temel ihtiyaçlarından biri bu yönde bir dönüşümdür.*

'Atıksız' bir topluma geçiş öncelikle bir tavır değişikliği ile başlayacaktır. 'Sahip olma' güdüsünün azalması ve 'olma' güdüsünün beslenmesi gerekmektedir. Maddiyat ağırlıklı takıntılardan kurtulup art niyet taşımayan *hedeflere* geçmemiz gerekmektedir. 'Enerji' hayatımız için o kadar önemlidir ki enerjinin nasıl kullanıldığını her yönüyle devamlı sorgulamak gerekir. O halde başlıca enerji (insan enerjisi ve üretilmiş enerji) israfının *yanlış düşünme* olduğunu fark ederek başlamanız iyi olacaktır. Çöp burada başlamaktadır! Yanlış düşüncemizi doğru düşünmeye çevirdiğimizde 'doğru olanı yapmak' için gereken zemin hazırlanmış olacaktır. Doğru olanı yapmak insanın ve gezegenin uzun ömürlülüğü için temeldir.

Peki 'doğru olan'ın ne olduğunu nereden bileceğiz?

'Yanlış düşünme'nin ne olduğunu ve ne olmadığını ele alırken en iyisi temiz bir sayfa açmak ve baştan başlamaktır. Sabah kalktığınızda ve gün boyunca defalarca şu soruyu sormayı deneyin: Enerjimi olumlu yönde mi yoksa olumsuz yönde mi kullanıyorum? Başkalarını enerjilerini olumlu yönde kullanmaya teşvik ediyor muyum? Enerjimi *olumlu* yönde kullanmadığım zamanlarda sorunun bir parçası olduğumu görüyorum: İşte çöp

burada. Olumsuz enerjim ve 'bana mı kalmış' şeklindeki alaycı düşünce sürecim attığım çöple aynı şeydir. Böyle düşünerek tek yaptığım şey titreşim kanallarımı tıkamak ve kendimin ve başkalarının moralini bozmaktır...

Belki de bu doğrudur... Kötü alışkanlıklarımı bırakamazsam sonunda yaşam, çürüme, ölüm ve geri dönüş çarkının bir parçası olarak ben de geri dönüştürülürüm. Vay be! O halde tekrar deneyebilmek için buraya geri gelebilirim... *Peki buraya geri döndüğümde önemsiz bulup geride bıraktığım ıvır zıvırlarımla birlikte daha fazla çöp bulmak istiyor muyum?* Daha fazla çöp, daha fazla olumsuzluk ve daha fazla ızdırap mı bulacağım? HAYIR KALSIN! Dolayısıyla şu sonuca varıyorum... İlk adımlarım ne kadar küçük olursa olsun, bu içsel ve dışsal pisliği temizlemeye hemen simdi başlamaktan ve olumlu yöndeki değişimin bir parçası olmaktan başka seçeneğim yok... Kendime güvenim arttıkça ve hareket hız kazandıkça daha da fazla sorumluluk alabilirim... kendim için... mahallem için... ve hatta gezegenim için! Evet!

6. ENERJİ VE ZAMAN

Gündelik hayatımızda ihtiyaç duyduğumuz dış enerji miktarı ile içimizde kalmış gerçekleştirilmemiş iç enerji düzeyleri doğru orantılıdır. Olağanüstü şeyleri başarma kapasitemiz Tanrı vergisidir. Bu kapasite dünyaya gelen her bebeğin içinde zaten vardır ve kitabın eğitimle ilgili bölümünde de gördüğümüz gibi, insanın evrim sürecinde yaşanacak devrimin önündeki başlıca engel 'eğitim' olarak adlandırdığımız süreci kötü yönetmemizdir.

Bir önceki bölümde ileri sürdüğüm gibi başlıca ve en önemli enerji israfı yanlış düşünmektir. İnsan beynini meşgul eden ve iletişim ağlarını tıkayan, olumsuz ve genellikle yanlış yönlendirilmiş, faydasız düşünceler yüzünden her gün milyonlarca megajül insan enerjisi ziyan olmaktadır. Sadece bu 'düşünce çöpü'nü ortadan kaldırmamız bile gezegenimiz ve ötesi için büyük bir enerji tasarrufu olacaktır.

Ulusumuz ve dünya için arzu edilebilir bir 'enerji planı' yapabilmemiz adına karşı karşıya geldiğimiz sorunların büyük bölümü karşısında olumlu ve yanal[18] düşünmeyi öğrenmemiz ge-

18- Ç.N. İng. *lateral thinking*, 1967 yılında Edward De Bono tarafından

rekmektedir.

Neredeyse bütün genç ve ergenlerde, çoğu zaman kelimenin tam anlamıyla fokurdayan bir enerji patlaması gözlemlenir. Aslında yetişkinlerin enerjisinin büyük bölümü bu gençlik enerjisini uygarlık kuralları içinde tutmaya çalışmaya harcanır ve genellikle de başarısız olur! Buna rağmen bu olağanüstü ve güzel enerji kaynağı mevcuttur.

Bazıları enerjilerini, yaratabildikleri veya bulabildikleri uygun kanallara akıtarak ve yönlendirerek yetişkin hayata geçer. Ancak çok daha fazla sayıda genç yaratıcı enerjilerini çarçur eden daha yerleşik ve güvenli rutinlere yönelir, deha pırıltısını yavaş yavaş kaybeder ve bu durum toplumda derin yaralar açmaktadır.

Dolayısıyla şu temel soruyu sorarak başlamalıyız: "Yeryüzündeki varoluşumuz sırasında 'enerji'yi nasıl kullanmalıyız?" Bu soru 'enerji'nin hem metafizik hem de dünyevi amacını sorgulamaktadır. Yaşamın varsayılan sınırlarına ilişkin ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemek yerine temiz bir 'insani ve kozmik olasılıklar' sayfasının varlığını varsaymaktadır. Kelimenin en geniş anlamıyla yaşamın sınırı yoktur.

O halde, küresel ısınma ve çevresel açıdan yıkıcı diğer aşırılıklarla başa çıkabilmek için yeryüzünde üretilen enerjinin nasıl daha iyi kullanılabileceğine ilişkin güncel tartışmada, daha az CO_2 salımı yapacak biçimde evlerimizi nasıl daha iyi yalıtabilir, fosil yakıt kullanımını nasıl azaltabilir, motorlu taşıtları, enerji santrallerini ve soğutucuları nasıl yeniden tasarlayabiliriz gibi soruların ötesinde düşünmek gerekmektedir. Bu tür adımlar (kendi içinde) değerli olmakla birlikte, kalıcı bir değişim yaratmak istiyorsak çok daha radikal bir adım atmamız gerekmektedir.

---

ortaya atılan bir terimdir ve sorunlara dolaylı ve yaratıcı çözümler geliştirme yaklaşımıdır.

Böyle bir adım, ya da daha doğrusu 'sıçrama', *politikacılarımızın ya da elektrik dağıtım şirketlerinin bize reva gördüğü gelecekten çok farklı bir geleceğe ilişkin net bir vizyon ışığında, enerji denkleminin tamamıyla yeni baştan değerlendirilmesini gerektirir.* Bu gelecek vizyonunda enerjimiz yalnızca çalışma günlerinin rutin ihtiyaçlarına değil cesur ve olumlu eylemlere de yönlendirilmektedir.

Dolayısıyla, metafizik enerji akışlarına duyarlı olabilmek için gittikçe daha fazla zaman ayırmak gerekir. Alıcılarımızı bu enerji akışlarının gizemli güçlerine açarsak farklı ve daha yüksek farkındalık düzlemlerine ve daha zengin deneyim alanlarına ulaşmak için hangi adımların atılabileceğini görebiliriz.

Mesele içsel işaretlerimizi ve derin bilincimizin sesini tanımayı ve bunlara tepki vermeyi öğrenme meselesidir. Bu yolda ilerlememize yardımcı olan disiplinleri uygulamak hayattan istediklerimizi elde etmek için doymak bilmez güç istemimizi utanmazca kullanma alışkanlığından kurtulmamızı sağlayacaktır. Bizi derin içgüdülerimizden ve gerçek hedeflerimizden gittikçe daha fazla uzaklaştıran şey de bu alışkanlığımızdır.

Dünyevi güç istemimizin üzerimizde kurduğu baskıyı azaltarak daha büyük ve olumlu yaşam güçleriyle 'bağlantıda' olduğumuzu hissedebilir ve yalnızca kendi davamızı değil yaşam güçleriyle uyumlu tüm davaları destekleme konusunda etkin rol oynama isteği ile dolabiliriz!

O halde, günlük yaşantımızda kullanmak istediğimiz dışarıdan gelen 'işlenmiş' enerji miktarı ile içimizde kalan kullanılmamış içsel enerji miktarının doğru orantılı olduğu iddiam doğru ise, *yeryüzünün hızla yükselen ekolojik çelişkisini çözmenin tek yolu insani enerjilerimizi bizi yaşamda doğru tercihler yapmaya yönlendiren görünmez evrensel güçlerle yeniden uyumlandırmaktır.*

Bu önerme kulağa biraz soyut gelse de aslında hiç de öyle de-

ğildir. Evrensel enerjilere uyumlanmamıza yardımcı olacak birçok denenmiş ve sınanmış teknik ve bu tekniklerden bazılarını benimseyerek faydasını görmekte olan binlerce insan vardır. Yaşamda kalıcı ve olumlu denge yaratmaya yönelik olarak gerçekten çaba gösterebilmemiz için Tanrı vergisi fiziksel, ruhsal, toplumsal ve sanatsal dürtülerimizin sürekli olarak beslenmesi ve karşılıyla dengelenmesi gerekir. *Temel enerjilerimizin uyumlanacağı, toplumun yönlendirileceği ve eğitim sistemlerinin hizmet edeceği şey bu sürecin her şeyin çevresinde evrildiği bir odak haline getirilmesi olmalıdır. Küresel yıkımın belirtileri yalnızca bu yolla gerçek anlamda ele alınıp iyileştirilebilir.*

Toprağın kazılıp tohumların ekilmesi ve ortaya çıkan ürünün hasadı neşeli bir ruh haliyle ve başkalarıyla birlikte yapıldığında bir tiyatro oyununda rol almak, bir orkestrada çalmak ya da güzel bir resim yapmak kadar yaratıcı bir deneyim olabilir. Halbuki bu tür beceriler yelpazenin neredeyse karşıt uçlarındaymış gibi görünecek şekilde sınıflandırılmıştır. Meslek, beceri ve yeteneklerimiz sahte basmakalıp sınıflara ayrılmış ve dolayısıyla zihinlerimiz bunlar ve yaşamın tüm gereklilikleri arasındaki temel bağlantılılığı kavramakta zorlanmaktadır.

İyi tasarlanmış bir insan ya da hayvan barınağının inşası bir tiyatro eserinin dekorunu oluşturmak kadar yaratıcı bir sanatsal uğraş olamaz mı? Toprağın altüst edilip beslenmesi bir heykel yontmak kadar yaratıcı bir ifade olamaz mı? Yün bir kazak örmek yeni gerilmiş bir tuvale yağlı boya sürmek kadar yaratıcı bir eylem olamaz mı? Bütün bu eylemlerin ardında yatan niyetler saf ve enerjiler bütüncül olduğu sürece bunları insan züppeliğinin sapkın modalarına uysunlar diye yaftalamanın bir anlamı yoktur. Bunları birbirinden ayıran ve ortak evrensel enerjilerimizi oluşturan dinamik yaşam sıvılarımızı kurutan şey yalnızca bizim çarpıtılmış gözlemlerimizdir.

O halde, şişirilmiş tüketim ekonomilerimizin sınırsız 'büyüme'sini beslemek için bu kadar, hatta bundan da çok enerji üretmemiz gerektiği yönündeki yaygın kanı ile yola devam etmeden önce, durup bir düşünün; şu sözde kutsal ekonomi prensibi dünyanın geleceği için gerçekten arzu edilir bir şey midir, yoksa kendi kendini imha edici bir plan mıdır?

Yüzlerce rüzgar çiftliği, milyonlarca güneş paneli ya da bunca nükleer enerji santrali bugünkü enerji bağımlılığımızı daha da fazla tatmin edebilmemiz için mi gereklidir? Bir dakika durun ve kendinize şu soruları sorun: Sadece dünyanın dört bir yanındaki tüketim takıntılı toplumların bugün sahip olduğu savurgan rutinleri sürdürebilmek için 'yeşil' bile olsa enerji üretmeye çalışmayı gerçekten istiyor muyuz? Bu hayatta enerjilerimiz için daha tatmin edici bir kullanım yok mu? Beethoven'den sonra en iyi şey gerçekten alışveriş mi?

Bence gündelik hayatımızda yaratıcılık yönünden %50 daha fazla tatmin olmuş ve kendimizi gerçekleştirmiş olsaydık teknolojik olarak işlenmiş enerjiye %50 daha az ihtiyaç duyardık. Geleceği tasarlarken bu amaca yönelmeli ve hedefe %100 'kendini gerçekleştirme'yi koymalıyız. Bu noktaya gelindiğinde dışarıdan alınacak işlenmiş enerjiye ihtiyaç kalmayacaktır.

7. ZAMAN VE ENERJİ

Nispeten yeni buluşlarımızdan bir diğeri de zamandır. Genellikle mali çıkarları ya da önceden belirlenmiş çalışma programlarını meşru kılmak için kullanılan zaman, mutlak enerji akımlarının soyut dilimlere bölünmesine yarar. Bu kavram hem bir nimet, hem de (ve daha ziyade) bir lanet olmuştur.

Güneşin doğu ve batı ufuk çizgilerinde görünüp kaybolduğu yirmi dört saatlik döngü ve ayın büyüyüp küçülmesi ile gökcisimlerinin uzaydaki hareketleri zaten geniş anlamda bir tür zaman tariflemektedir. İnsan etkinliklerinin ritmini belirlemek için muhtemelen en iyi rehber doğanın yirmi dört saatlik hareketidir.

Ancak daha da ileri gidilip zamanın saatler, dakikalar ve saniyelere bölünmesi, bize kendi evrenselliğimize ilişkin daha büyük bir kavrayış kazandırmaktan ziyade, ticari yaşamın işlerliğine ve dünyevi etkinliklerin verimliliğine hizmet etmiştir. Dolayısıyla bizler de serbest akıştaki bir sanat eseri gibi işleyebilecekken bir saat mekanizması gibi çalışma eğilimi gösteririz.

Aslında zaman yoktur. Ancak değişim vardır. 'Bu dünyadan olan' her şey sürekli değişmektedir. Bedenlerimizdeki her hücre,

kromozom ve hücre çekirdeği sürekli ölmekte ya da doğmaktadır. Her ağaç sürekli büyümekte, çürümekte ve düşen tohumdan yeniden doğmaktadır.

Sabit kalan tek şey arka planda tüm bu fani değişime güç veren görünmez hayat ışığıdır. İnsan gözüyle algılanamayan ve mantıklı düşünce süreçlerimizle kolaylıkla içselleştiremediğimiz bir ışık.

Zaman içinde 'değişim' sözcüğüne olumsuz bir anlam yüklenmiştir çünkü dünyevi değişimlerin pek çoğu yüzeysel ve büyük ölçüde yaşamı yıkıcı eylemlere dayanmakta, doğadan kaynaklanan daha derin değişim ritimleri ise evrensel uyumu ifade etmektedir. İşte bu temel enerji akışlarına ayak uydurduğumuz anda daha mutlu oluruz.

İnsan icadı zaman kavramımızın kurbanı olmak çok kolaydır. Zamanın diktasındaki işgünlerinin dayatmaları ile doğanın ritimlerini bağdaştırmakta hepimiz zorlanırız. Bunu yapmaya çalışırken ve zamanın akışına da bir tür parasal değer biçtiğimiz için, insanlık çok fazla gereksiz fiziksel ve zihinsel stres altına girer. Kendi düzenimizi ve yaşam ritmimizi doğayı düzenleyen evrensel ritimlerden daha önemli kılınmış ve bu süreçte o doğanın bir parçası olduğumuz unutulmuştur.

Gündelik zaman dilimlerimiz ne kadar karmaşıksa yaşamlarımız da o kadar parçalanmıştır. Yaşamlarımız ne kadar parçalanmışsa başarmak istediğimiz şeyleri onlara ayrılan zamanlara sığdırma konusunda o kadar umutsuz hale gelir ve kendi kendimize dayatıp sürekli ucunu kaçırdığımız programlarımıza yetişebilmek için daha hızlı koşmak (ya da sürmek) zorunda kalırız. İmdaaat!

Dünyada geçireceğimiz zamanı kullanmanın en iyi yolu bu mu? Zaten yoğun, sürdürülebilir olmayan ve bizleri tatmin etmeyen yaşam biçimlerimizi daha verimli hale getirebilmek için

mi günlerimizi parçalara bölüyoruz? Herkesin para kazanması gerekiyor, ama bu süreç duyarlılıklarımızı ve daha derin ihtiyaçlarımızın önüne binlerce soyutlama ve dikkat dağıtıcı şey koyduğu noktada buna dur deme ve başka bir yol bulma zamanı gelmiş demektir.

Kendi kendimize dayattığımız bu küsuratlı zaman bölünmeleri zamanı, enerjiyi ve parayı yanlış kullanmamıza sebep olmaktadır. Bu tür şematik bölünmelere çaresizce tutunmamız geniş çaplı bir küresel dengesizlik ve stres haline katkı koymamıza yol açmaktadır. Bu ise sistemi sürdürmek için gereken (gerek insanın sinirsel enerjisi gerekse 'yeraltından çıkartılan' enerji olsun) enerjinin israf edilmesine neden olmaktadır. Sonuç ise gittikçe artan düzeyde soyutlama ve genel bir zihin, beden ve ruh yorgunluğudur. Kaçınılması zor da olsa, her türlü 'koşuşturmaca' yaşamın zaten fazlasıyla telaşlı gidişatına daha da fazla katkıda bulunan bir domino etkisine sahiptir. Zaman gittikçe daha hızlı akmakta ve gittikçe azalıyor gibi görünmektedir.

Dikkatimiz dağınık bir şekilde koşuşturmayı bırakmaya çalışmalı, bunun yerine yavaşlamayı, sakinleşmeyi ve kendimizi "Şimdi Burada Olma"ya odaklamayı öğrenmeliyiz. Bu yolla 'zamanı' kovalamak yerine onu ayağımıza getirebiliriz. Bu sakinleşmiş 'varoluş' durumunda dünyevi zaman yavaşça ortadan kalkar ve yalnızca "Ben Şimdi Buradayım" durumu kalır. Burada 'Ben' benmerkezci ve şahsi değil gayrişahsi ve metafizik bir durumdur ve aslında, yalnızca ekmek parası kazanan bireyler değil, yaratıcımıza sevgi dolu bir ilişki ile derinden bağlı evrensel kozmik varlıklar olduğumuzun fark edilmesidir.

Kendimizi yavaşlatabilir ve bunu yaparken de yeni bir özdenetim duygusu kazanabiliriz. Örneğin her gün 15 dakika bile olsa doğa ve evren ile sükûnet içinde birleşerek ve dikkatimizi dağıtan dünyevi şeylerden kurtularak sessizce oturup kendimize

"Var Olma" izni verebiliriz.

Hindistan'da 'Asana' olarak bilinen düzenli yoga egzersizleri ile birlikte yapılacak kontrollü derin nefes çalışmaları, çalkantılı zihinlerimizi ve duygularımızı sakinleştirmek ve çözümsüz gibi görünen sorunlara karşı yeni bir bakış açısı kazanmak için güzel bir yoldur.

Nihai hedef bambaşka bir yaşam biçimine geçmektir; çizgisel zamanı ve enerjiyi dönüştürüp tazelenmiş bir yön duygusuyla birlikte kalıcı ve derinlemesine tatmin düzeyleri bulmamızı sağlayan bir yaşam...

Bunun tadını bir kez aldıktan sonra tüm kültür ve inançlarda bulunan ve bizi kendimiz dâhil çevremizdeki her şeye yönelik daha büyük ve kapsayıcı bir sevgi ve sevecenlik duygusuna teşvik eden zengin yazın ve öğreti külliyatını keşfetmeye başlayabiliriz. Kendimize insan gibi davranmaya başlayabiliriz.

'Dış dünyamızın kontrolünü ele almak' işinin büyük bir bölümü 'iç dünyamızın kontrolünü ele almak' ve sükunet içindeki iç dengemizi uyandırmakla ilgilidir. İşe yine "buradan" başlamak bize huzursuz toplumumuzun hengamesine karşı yepyeni bir bakış açısı kazandırır: Koşulların bizi yönetmesine izin vermek yerine kendi kaderimizi yönetmeye başlayabileceğimizin farkında olmamızı sağlayan bir bakış açısı. Daha derin benliğimizle yeniden ya da ilk defa ilişki kurduğumuzda, gezegenimizi şifalandırmak ve yerel topluluklarımızı güçlendirmek için yerine getirilmesi gereken sayısız görevi daha büyük bir özgüvenle ele almamızı sağlayacak bu incelikli ve içgüdüsel rehbere ayak uydurabiliriz. Dünyevi zaman bu şekilde dönüştürülür ve her günümüz yepyeni bir anlam ve önem kazanır.

Bu yolculuktaki her engel ve güçlükle doğrudan yüzleşme ve bunları aşma ve olumlu değişim yaratma yönünde kararlı adımlar atma süreci beraberinde kendini sürekli yenileyen bir enerji

kaynağı da getirir. Bu çabanın yol açtığı sürtünme ise içimizdeki farklı becerileri ortaya çıkarır.

Bu enerji, alışılmış maddi arzularımızı tatmin etmek için başvurduğumuz enerjiden çok farklıdır. Bu enerji bizi kolaylık ve rahatlık için teknik yöntemlerle üretilen dış enerji kaynaklarına bağımlılığa iten enerjiden tümüyle farklı bir yapıda, kendi kendini üreten dinamik bir enerjidir. Bu süreç bizi, pek çoğumuzun gerçeklik sandığı sürekli kendini tekrar eden iki ya da üç boyutlu dünyaların ötesinde, yeni ve heyecan verici boyutlar keşfetmeye götüren, şifalandırma, gençleştirme ve esinlendirme gücüne sahip, dönüştürücü bir süreçtir.

Bu türden bir içsel gücü ve kozmik desteği elde etmek için en iyi yol aslında 'elini taşın altına sokma' ya da 'zorlukların üstüne gitme' sürecidir. Bilinçli bir şekilde ağır ve olumsuz enerjileri hafif ve olumlu keyiflere dönüştürmek için (içsel ve dışsal olarak) harekete geçmenin yerini hiçbir şey tutamaz.

İçimizdeki savaşçı kıvılcımın parlamasına izin vererek ve bizi sıkan ve baskı altına alan yanlışları doğrulara çevirmek için 'doğrudan eylem'e zaten geçmiş olanlara katılmaktan korkmayarak bu süreci destekleyebiliriz. *Yaşamımızı sürdürmek için teknik yöntemlerle üretilmiş dış enerjilere ne kadar ihtiyacımız olduğunu gerçekten anlamamız ancak içsel bir güçlenme hissettiğimizde mümkün olacaktır.*

Bu sırada yapabileceğimiz en iyi şey sorumlu davranmak, enerji israfını durdurmak ve kirletici olduğunu bildiğimiz etkinlikleri azaltmaya yönelik her türlü çabayı desteklemektir. Diğer bir deyişle, sağduyu geliştirmektir.

8. İNSAN VE HAYVAN

İnsan ve hayvan arasındaki ilişki son derece güçlüdür. Fizyolojik olarak yüksek memeli türler (örn. maymunlar) ile insanların DNAları arasında çok az fark olduğu bilinmektedir. Bizler de birer hayvanız ve doğal olarak insanın birçok özelliği hayvanlara atfedilebilmektedir. Binlerce yıldır birlikte var olduğumuz, gıda kaynaklarını ve yeryüzünü paylaştığımız bu canlılarla aramızda çok güçlü bir bağ, karşılıklı bir yakınlık ve saygı oluşmuştur.

Hayvanların ne kadar sevgi dolu olabildiklerini ve bize karşılıksız olarak sundukları bu sevginin ne kadar iyileştirici ve sakinleştirici olduğunu biliyoruz. Bu sevgi başta köpekler olmak üzere atlarda, ineklerde, domuzlarda, kedilerde ve yerdeki ve havadaki birçok yaratıkta görülmektedir. Bu canlıların hepsinde güçlü hayatta kalma içgüdüleri vardır ve var olabilmek için gerektiğinde ölümüne savaşırlar.

Evcilleştirilmiş çiftlik hayvanları binyıllardır sayısız şekillerde, gerek et, süt ve giyecek kaynağı olarak gerekse işgücü olarak, insan ırkına yardımcı olmaktadır. Bugün hâlâ milyonlarca eşek, at, inek, manda ve öküz insanların tarlalarını sürmelerine ve mısır ekmele-

rine yardım etmektedir. İsa'nın zamanında ve çok daha öncesinden beri de böyle olmuştur.

İnsanın tükettiği ilk işlenmiş gıdalardan biri engebeli bir arazide küçük bir süt torbası taşımakta olan bir eşeğin sırtında tesadüfen tam gereken miktarda sallanarak pıhtılaşan sütten oluşan lor peynirdir. Bu olayın M.Ö. 3000-4000 yıllarında Anadolu'da gerçekleştiği söylenir.

Çiftlik hayvanları aynı zamanda toprağa gübre sağlar. Verimsiz topraklar çoğu zaman çiftlik gübresi ve geviş getiren hayvanların dışkılarından yapılan kompost ile canlandırılır. İnek dışkısı dünyanın kırsal bölgelerinde ev ve barakalarda inşaat ve yalıtım malzemesi olarak sıklıkla kullanılmaktadır ve yalıtım yönünden ne kadar etkin olduğuna dair iddialar son derece yaygındır. İnek dışkısı belirli koşullar altında sıra dışı şifalı özelliklere de sahiptir ve bu özellikleri Ayurveda uygulayıcıları tarafından kabul edilmekte ve 'Homa Terapi' olarak bilinen kadim bir gelenek çerçevesinde uygulanmaktadır.

Hayvan kuzenlerimizin dünyaya sundukları zenginlikleri tarif etmek için ne kadar olumlu özellik saysak azdır.

Ancak, evcil çiftlik hayvanları ile ilişkimizde büyük bir trajedi yaşanmış ve bazı hayvanların fabrika çiftliklerde girdi ve çıktı olarak kullanılması ile korkunç bir adaletsizlik ortaya çıkmıştır. Bu çiftliklerde yaşayan hayvanların kısacık ömürlerinin tek tanıkları onları besleyen ya da öldüren kişiler, ya da antibiyotik yüklü genetiği ile oynanmış yemlerini önlerine boşaltan makinenin ve hayatlarına son verecek taşıma bantlı ölüm makinesinin düğmelerine basan kişidir.

Bu kişilere çiftçi diyemeyiz. Bu tür bir işi yüreği kaldırabilen kişiler morglarda çalışmalıdır. Gıda üretim sistemimiz öylesine ruhsuz, sapkın ve alçalmış durumdadır ki bu hayvan toplama kamplarını icat etmek için düşmüş olduğumuz insanlık dışı ruhsuzluk ve

hissizlik düzeyini anlatmak için kelimeler kifayetsiz kalmaktadır.

Bu zincirin diğer ucunda ise Bay ve Bayan X yer almaktadır. Bay ve Bayan X hayvan kuzenleriyle en sevdikleri neon ışıklandırmalı, hijyenik süpermarkette, küçük bir strafor tabakta şeffaf film ile el değmeden paketlenmiş taze bir tavuk ya da domuz budu olarak karşılaşırlar: 'Fırsat ürünü', bugünün özel fiyatı. Bay ve Bayan X akşam yemeklerini incelerken özellikle fiyatına bakarlar. İlerideki süpermarkette daha da ucuz bir piliç yok mudur acaba?

Evet, insanlar kuşu ucuz bir yenilebilir et parçasından ibaret gördükleri sürece bir yerlerde daima daha ucuz bir piliç olacaktır. Kendimize ve yaşayan dünyamızın ayrılmaz bir parçası olan ve duyguları olan diğer yaşam biçimleri ile ilişkimize kulak tıkadığımız sürece. En sevdiğimiz marketler zincirinin satın alma politikası hakkında zor sorular sormadığımız sürece.

Fabrika çiftlikleri binlerce hayvanın, genellikle domuz ve tavukların, havasız ve güneşsiz dev barakalarda, mümkün olan asgari hareket alanına kapatılarak beslendiği yerlerdir. Domuzlar beton bölmelerde, tavuklar ise metal kafeslerde tutulur. Günde 18 ila 24 saat açık tutularak sürekli yemlenip kilo almalarını ve sürekli yumurtlamalarını sağlayan florasan lambalar altında yaşarlar. Yiyecekleri tipik olarak, bu tür bir ortamda yayılması kuvvetle muhtemel hastalıkları azaltmak için koruyucu dozda antibiyotiklerle desteklenmiş öğütülmüş soya fasulyesi ve mısırdır. Bu antibiyotikler aynı zamanda büyüme desteği görevi görür ve daha hızlı kilo almalarını sağlar. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki fabrika çiftliklerinin çoğunda kullanılan soya ve mısırın genetiği değiştirilmiştir ve bunların yetiştirildiği monokültür alanlarında toprak öylesine kısır ve ölüdür ki buralarda bitkilerin yaşaması ancak tarımsal kimyasallarla mümkündür.

Domuzlar ve piliçlerin ömrü ürkütücü derecede kısadır—tabii buna 'hayat' denirse. Piliçlerin (et tavukları) kesime hazır olması iki

ay kadar, domuzlarınki ise üç buçuk ay sürmektedir. Yumurta tavukları ise yumurtlama kapasiteleri kadar değerlidir ve yumurtlamaları yüksek proteinli soya ve hastalıklardan koruyucu ilaçlar ile desteklenir. Bu yemin içinde yumurta sarılarının rengini koyulaştırmak için özel sentetik renklendiriciler de bulunur. Bu renkler eklenmediğinde yumurta sarıları soluk bir gri renkte olmaktadır ve bu haliyle kimse bunları yemez. Bu kuşların ortalama yaşam süreleri de üç aydır.

Kendi çiftliğimde serbest dolaşan tavuklar beslemiştim. 50 tavuğumun yaşadığı ev ahşaptandı ve hareket ettirilebiliyordu. Üstüne tüneyecekleri sopalar ve gündüz sürekli gezebilecekleri yeşil bir çayırları vardı. Kırık buğday ve çayırda bulabildikleri yiyeceklerle üç-dört yıl boyunca düzenli ama mütevazı sayıda yumurta üretebiliyorlardı. Açık havada doğal olarak buldukları yeşilliklerle beslendikler için yumurtaları soluk sarı renkli oluyordu.

Açık havada serbest dolaşan domuzlar da besledim. Burunlarıyla toprağı kazıyor ve arazi sınırları içinde (bazen de komşunun arazisinde!) canları nasıl isterse öyle geziyorlardı. Bu şekilde uzun yıllar yaşayabiliyor ve dişiler defalarca yavrulayarak sağlıklı domuz yavruları doğuruyorlardı. Kendi buldukları yiyeceklere ek olarak sadece kendi ürettiğimiz hububatlar ve sebze atıkları ile besleniyorlardı.

Hayvanlarını burada tariflenen sistemlerin neredeyse tam ortasında kalan sistemlerle besleyen, yatırımları karşılığında makul bir getiri edinmek ile hayvan refahı bakımından yüksek standartları korumak arasında bir denge bulmaya çalışan birçok çiftlik bulunmaktadır. Bunlar fabrika çiftlikleri değil duyarlı aile çiftlikleridir ve seri üretim yapan fabrika çiftliklerinin düşük fiyatları yüzünden mali olarak sürdürülebilirlikleri yoğun baskı altındadırlar.

Ancak, burada belirleyici rolü süpermarketler oynar. Süpermarketler düzenli olarak arz edilen ve tam gününde teslim

edilen, çok miktarda ve standart büyüklükte yumurtalar ve et talep ederler. Az sayıdaki büyük tedarikçilerle, yani güneş girmeyen tek bir barakada 30 bin tavuk ya da 3 bin domuz besleyen tedarikçilerle çalışmak isterler. Bay ve Bayan X'e 'özel fiyatlar' sunabilmek için ürünleri ucuza satın alma konusunda son derece kararlıdırlar. Üreticinin bu düşük fiyatları kabul edebilmesi için hayvanlarını ve çok sayıda hayvanı çok düşük maliyetle yetiştirmenin bir yolunu bulması gerekir.

Bugüne dek üretilen ürün için verilen gülünç derecede düşük fiyatlara dayalı olarak seri üretim fabrika çiftlikleri üreticiye tek kârlı yol olarak sunulmuştur. Yani siz, Bay ve Bayan X, ve tüm diğer düşüncesiz tüketiciler; süpermarketlere organik ve geleneksel iyi tarım yöntemleri yerine fabrika çiftliklerinin hayvan yetiştirme yöntemlerini teşvik etmek için siz bahane oluyorsunuz. Gerçekdışı ucuzlukta et ve 'özel indirim' ısrarınız fabrika çiftliklerinin çarkını döndürüyor ve insan ve hayvan onuru yönünden hiçbir saygınlığı olmayan sistemlere itibar kazandırıyor. Süt üretiminden ise hiç söz etmiyorum. Bu hikayenin tümünü anlatmak için başlı başına bir kitap yazmak gerekir ve zaten yazılmış olanlar var.

İnsan ve hayvanlar birbirine hizmet etmelidir ve edebilirler. Ancak açgözlülüğümüzü ve anlık isteklerimizi tatmin etmek için kuzenlerimizi acımasızca sömürmekten vazgeçmek tamamen bizim sorumluluğumuzdur. Bu şekilde seri üretilen ve duyguları olan bu kuş ve hayvanların vahim durumunu fark ettikten sonra bunları satın almakta ısrar etmek suç teşkil eden bir eylemdir. Eğer diğer etler bütçeye uygun olmadığından, yani sırf fiyatı yüzünden bu ürünler alınıyorsa, bu tür gıdaları daha az sıklıkta tüketmek ve insanca yetiştirilmiş daha kaliteli etlere ulaşmaya çalışmak daha iyi olur.

Tüm tarafları tatmin edecek kalite, standart ve fiyatta hayvan ve ekin yetiştirmek oldukça tatmin edici bir iştir. Çiftçiler toprağın koruculari ve aynı zamanda emanetçileridir. Çiftliklerindeki yaşam

kalitesini her yönden gözetmenin yanında ve daha da önemlisi, bakımını üstlendikleri ve ailelerinin birer ferdi gibi gördükleri hayvanların yaşam kalitesini gözetmek onların görevidir.

İyi bir çiftçi için bu hayvanların sağlık ve refahı daima mali kaygılardan önce gelir. Bu çiftçilerin onur ve insanlıkları sürekli tehdit altındadır ve ne kadar trajiktir ki birçok çiftçi çiftliklerinin itibarını yitirmesinden ya da çiftliklerini kaybetmektense ölmeyi tercih eder. Bir çiftliğin kaybedilmesi çiftçinin iş kurmak için borç aldığı bankanın eline geçmesi anlamına gelir.

Çiftçiler bir araya geldiklerinde genellikle paradan ya da hayvan ve toprakların üretkenliğinden konuşurlar. Ama özlerinde son derece yumuşak kalplidirler ve ne kadar zor olursa olsun bu yaşam biçimi için büyük bir tutku beslerler.

Kent ile kır arasında daha önce görülmemiş bir kopukluk, derin bir yanlış anlama ve cehalet dönemi yaşanmaktadır. Bu ise açgözlü şirketlerin büyük bir tüketici kitlesinin bu sayede sürüklendiği basiretsizliği sömürmesini mümkün kılmıştır. Bu durumun açtığı yara çok derin olmuştur ve özellikle çiftlik hayvanlarımız savunmasız durumdadır. Bu yaraları iyileştirmenin zamanı gelmiştir. Bir şeyleri tamir etmek için en iyi zaman *şimdidir* ve edinilen bu yeni farkındalığı olumlu değişim yaratacak eylemler takip etmelidir. Bu değişimin formülü; kalplerimizde bir kıvılcım çakmak ve sonrasında vicdanımızın sesini dinlemek ve eyleme geçmektir.

Hayvan ile insan ya da insan ile hayvan, hayat yolunda birlikte yürür. Bizler birbirimizin yol arkadaşıyız. Ancak biz insanlar evcil hayvanlarımızı kendi çıkarlarımız için kullanma gücüne sahibiz. Dolayısıyla, çıkarlarımız şefkatli olursa onlara elimizden geldiğince iyi bir hayat verebiliriz ve onlar da bize aynı şekilde karşılık verirler. Sömürgesiz ve dengeli bir ilişkiye giden yol budur. Bizler bile bile tüketim gücümüzü hayvan toplama kamplarını desteklemek için kullanırsak sonuçta hem hayvanları hem de içimizdeki insanlığı öldürmüş oluruz.

9. SANAT, EĞİTİM VE RUHU BİRLEŞTİRMEK

"Sorunlarımızı onları yaratmış
olan düşünce biçimiyle çözemeyiz."

Albert Einstein

Sanatsal olmak pratik olmanın zıttı değildir. Aksine, gerçek bir sanatçı olmak için pratik beceriler kullanmak gerekir. Aynı şekilde pratik olmak için de yaratıcı becerileri kullanmak gerekir. Ancak, seri üretim alanındaki ilerlemeler ve becerilerde uzmanlaşma nedeniyle insanlığın potansiyellerinin bu iki yönü zamanla birbirinden ayrılmış ve bunların birbirine zıt nitelikler olarak görülmeleri sağlanmıştır.

Eskiden olduğu gibi bugün de, güzel yemekler, dövülmüş metalden tarım aletleri, toprak kaseler ve güzel ahşap masalar yapmak için sanatsal becerilerini kullanan kişiler 'zanaatkar' olarak adlandırılır. Burada sanat ile pratik ihtiyaçlar arasında doğrudan bir ilişki görülmektedir. Bu ikisi birleşmiştir. Zanaatkar yaptığı her şeyde kalite arayışında olan bir bireydir. Bu anlamıyla kalite, sürekli artan parasal bir getiri beklentisiyle fabrikalarda seri olarak üretilememekte—ancak taklit edilebilmektedir.

Bu dünyaya gelen herkes potansiyel olarak bir sanatçıdır. Doğan her bebek kendi masumiyeti içinde üretken bir sanat ve ruh tohumudur. Yaşamın nelerden oluştuğu konusunda derin

bir merak duyan, özü 'sebep' ve 'sonuç' olan bu kozmik oyunu deneyimleyip ona dokunmak için uzanan ve en küçük objelerin hareketi ve tınısına karşı bile hayret duyan, ancak henüz kendini ifade edemeyen bir adaydır.

Görevini yerine getirmek isteyen bir toplum bu değerli tohumu el üstünde tutmalı ve verimli bir toprağa ekilmesini sağlamalıdır. *Education*[19] kelimesi Latince 'bir yerden bir şey çıkarmak' anlamındaki *'educare'*den gelir. *Dolayısıyla 'eğitim', eğitici (öğretmen) rolünü üstlenenlerin, potansiyel olarak zaten orada var olan bir şeyi teşvik etmegörevini taşıdıkları bir süreçtir.*

Öğretmenler çok çeşitli şekillerde karşımıza çıkarlar: Anne ve babalar, ağabey ve ablalar, yaşlılar, liderler, ustalar, okul/üniversite hocaları gibi. Ancak bunların hepsinde önemli bir özellik bulunmalıdır. İyi bir öğretmenin, tüm gündelik işlerde yaratıcılığın dürtüsü ya da güdüsü olan merak duygusunu çocukla paylaşması gerekir. Bu merak olmadan olumlu bir değişim olamaz. Olumlu yönde değişim olmaması demek bir durağanlık, çürüme ve sonunda ölüm sarmalına saplanıp kalmak demektir. Bugün içinde bulunduğumuz durum da büyük ölçüde budur.

Bu duruma nasıl gelindi?

Batılı eğitim sistemlerinde onlarca yıldır, mesleki beceriler yerine akademik başarı vurgulanmaktadır. Akademik ve düşünsel başarı üzerine böylesi bir aşırı vurgu genel duygusal gelişimde dengesizlik yaratmakta, çocuk ve gençleri günlük yaşama denge ve uyum getirecek şekilde gizilgüçlerini topyekûn geliştirme fırsatından mahrum bırakmaktadır.

Akademik ve batılı okul sistemleri, esas hedefi toplumun çıkarlarını korumak olan tek tip bireyler haline gelmemiz yönündeki yoğun kurumsal baskılara karşı pek direnç göstermemiştir. Bazı önemli istisnalar daha bütüncül yaklaşımlar sergilemiş an-

19- Ç.N. Eğitim.

cak bu yaklaşımlar ana akım eğitim kurumlarınca benimsenmemiş, halen eksi formüller kullanılmaya devam edilmektedir. En iyi niyetli öğretmenler bile bu sistemde öğrencilerindeki yaratıcılığı ve merağı açığa çıkarma ve besleme konusunda zorluk çekmektedir.

Batılı toplumlarımızın derin huzursuzluk ve rahatsızlıklarının altında yatan etmenleri düşünürken eğitimin önemli etkisini göz ardı etmek mümkün değildir. Bugün eğitim dediğimiz şeyin gerçek yaratıcılığın, aslında yaşamsal merakın, teşvik edilmesi ile ilgisi yoktur. Çağdaş eğitim sistemleri (ve en erken biçimleri) 'bir yerden bir şey çıkarma' ve her çocuk ya da gencin içindeki atıl potansiyeli gerçekleştirme çabası olmak yerine oraya 'bir şey sokmak' ile ilgilenmektedir. İlgilendikleri şey kafaların olgular ve rakamlarla ve okulların günümüzün son derece rekabetçi sıralamalardaki yerini yükseltecek sınavları geçmek için gereken bilgilerle tıka basa doldurulmasıdır. Ayrıca, tabii ki öğrencilerin daha yüksek bir eğitim seviyesine ulaşmaları ve iyi parasal getiri sağlayacak bir iş bulma şanslarının arttırılması istenir.

Eğitim, gençleri sabit öğrenme örüntülerine bağlamaya çalışan bir sınav fabrikası olduğu sürece toplumun daha iyiye gitmesi imkansız olacak ve statüko hayatımızın tüm alanlarını steril ellerinde tutmaya devam edecektir.

Bugün bu durumda olmamız aslında toplumlarımızın neden daha olumlu yönde hareket etmediğini ve daha genel kapsamda aydınlanmadığını büyük ölçüde açıklamaktadır. Aynı zamanda, ne bizim ne de toplumlarımızın, neredeyse hepimizde büyük oranda atıl duran gerçek potansiyellerimizi kullanarak neden olumlu yönde şekillendirilmediğini de açıklamaktadır.

Genel olarak teknoloji konusunda takıntılı olan bir toplumun tökezlemeli gidişatını ifade etmek için 'ilerleme' gibi kelimeler kullanılıyorsa da, biraz düşününce bunun aldatıcı bir kavram ol-

duğu görülmektedir. Yenilenebilir olmayan doğal kaynakların (insan hayatı dâhil) yanlış ve kötüye kullanımı ile el ele giden, ya da buna dayalı olan 'ilerleme' söylemi kasıtlı bir aldatmacadan başka bir şey değildir. Her şey istikrarlı bir şekilde kötüye gitmesine rağmen bir tür iyiye gitme duygusu yaratan bir kelime oyunudur.

Sanat ve ruh, doğa ve biçimlendirici pratik beceriler ile ilişki içinde, toplumun merkezine konmadıkça bu gerileme durumu devam edecek ve hem insan yaşamı hem de diğer yaşam biçimleri boğulacaktır.

Her bireyde var olan büyük yaratıcı potansiyel olumlu bir dışavurum bulamadığında içe döner ve yıkıcı bir güce dönüşür. Toplumlarımız bu tür örneklerle doludur. Buna engel olmak, ruhu içsel tapınağından dışarı çıkarmak ve sivil toplumun yaratıcı bir şekilde şekillendirilmesi için yönlendirmek eğitimin görevidir ve böyle şekillendirilen bir toplum hep iyiye gider, daima sevgi, güzellik ve neşenin daha incelikli ve daha anlamlı ifadelerine evrilir. 'İlerleme'nin gerçek anlamı budur.

İnsanın ruhsal gelişimi de aynı şekilde ihmal edilmiş durumdadır. Bu konu okullarda bazı dini inanç sistemlerinin öğretildiği derslerle sınırlandırılmıştır ve bu dersler bazen (en iyi ihtimalle) bir kaç farklı inancı ve çeşitli kültürel altyapıyı içerirler.

Ancak, ruh sadece dini yazıtlarda ya da kilisenin uygulamalarında bulunacak bir şey değildir. *Açıkçası kiliseler ruhani bilginin mülkiyetine ve bunu öğretme hakkına el koymuşlardır.* Batılı toplumlarda Yahudi-Hıristiyan öğretilerin hakimiyetinden önce ruhani amaçları gerçekleştirmenin ve ruhani bilgileri aktarmanın daha gayri resmi ve çeşitli yolları mevcuttu.

Pagan olarak adlandırılan ayin ve kutlamalar Ruh ile Toprak arasında doğrudan ilişki kurar, törensel ve mevsimsel mutluluk ifadelerini ve doğanın bereketi ve sağ salim bitirilmiş hasat için

şükranları Yaratıcı'ya sunmak için doğanın enerjilerini kullanırdı.

Böyle zamanlarda herkes bir araya gelir, gerginliğin atıldığı ve duyuların uyarıldığı spontan ve enerjik duygusal akışları ifade ederlerdi. Bu tür dışavurumlar özünde manevi, yani doğası gereği manevidir, insan ruhunun doğaya ve yaşamın kaynağına bağımlılığını ve karşılıklı bağımlılığını kabul edişini ifade etmektedir.

Bu tür zamanlarda patlayan neşeli hareketler ve dramatik jestler ve sesler zamanla birbirinden ayrılmış, artık sanat dalları olarak adlandırdığımız disiplinlere dönüşmüştür: Dans, tiyatro, resim, müzik ve şiir. Yine bu süreçte bunlar orijinal kırsal ortamlarından koparılıp kültür kentlerinde 'güzel sanatlar' haline gelmiştir.

Bu durum sadece törensel öğeyi ortadan kaldırmakla kalmayıp aynı zamanda orijinal deneyimin sahici coşkusunu yarım yamalak bir eve ve sahte bir taklide tıkmıştır.

Bugün eğlence dediğimiz şey, genellikle bu tür sahte sanatların bir araya geldiği saygısız ve çirkin bir karışıklıktan başka bir şey değildir. Televizyon kanalları her zamankinden daha parıltılı fantezilerle bu eğlence anlayışını pompalamaktadır. Bu programlar dünyanın dört bir yanındaki oturma odalarında, yumuşak koltuklarına çökmüş, zihinleri tüketim toplumunun vicdansız ve yönünü kaybetmiş akıntısına kapılarak aptallaştırılmış bireylere hitap etmektedir. Televizyon bizi gerçek benliklerimizden gittikçe daha fazla uzaklaştıran, uyuşturucu bir kokteyldir.

Ayin ise bizi kendi benliğimize geri getirecek önemli bir araçtır. İç yaşamımıza disiplin ve düzen getirmek için güçlü bir araçtır. Kilise törenlerine genellikle kişisel sorun ya da trajedi dönemlerinde ihtiyaç duyulur ve bunların kendine göre bir yeri vardır. Ancak bunlar genellikle insanı anlık bir tatminin ötesine ulaştıramaz, teselli ve dua ihtiyacını karşılamazlar.

İhtiyacımız olan şey beden, zihin ve ruhun farklı gelişim aşamalarında daha derin bir uyanıştır. Bu evrimsel bir maceranın bir amacı vardır: Olağanüstü ama hâlâ atıl potansiyellerimizin tam olarak gerçekleştirilmesi.

Bu 'tekris'[20] acı, yalnızlık ve güvensizlik deneyimlerinin *tam anlamıyla deneyimlenmesine izin veren* bir süreç, gelecekteki daha derin ve daha anlamlı deneyimlere bir uvertür olmalıdır.

Bu tür deneyimlerinin büyüme sürecinin temel bir parçası olduğunu fark etmemiz gerekir. Bunların bastırılması bireyin doğal olgunlaşma sürecini duraklatır ve iki dünya arasında sıkışmışlık hissi verir; ne burada ne orada. Ne tam anlamıyla yetişkin, ne de tam anlamıyla çocuk.

Törenler ve tekrisler, büyüme sürecimiz boyunca gerçekleşen temel biyolojik değişimler dâhil olmak üzere, bu tür değişim süreçlerinde bize yol göstermek için çok uzun zamandır yararlanılan yöntemlerdir. Bunlar gerekli dönüşüm süreçlerinden gerçek anlamda *geçmemizi* ve diğer taraftan yeni varlıklar olarak çıkmamızı sağlarlar. En önemlisi de doğanın işleyişinde temel olan bu süreçler karşısında bireylerin çekinmemesini, çaresiz ve korkmuş hissetmemesini sağlarlar.

Bu alanda gerçekten ilerlemek istiyorsak, toplumun her alanında bu *derin* değişim sürecine olan ihtiyacın kabul edilmesi kesinlikle şarttır. Bunu derinlemesine ifade edebilmemiz için, yaşamamız gereken bir durum olarak kabul etmemiz gerekir.

Bugünlerde sıklıkla 'ruh hastalığı' olarak etiketlenen süreçlere yakından bakıldığında, bunların genellikle aslında gereksinim duyulan değişim süreçlerinin bir parçası olduğu görülmektedir. Bireyin daha derin bir benlik bilinci düzeyine ve diğerlerinin bi-

20- Ç.N. İnisiasyon olarak da çevrilen kelime bireylerin bir topluluğa kabul edilmesi için çeşitli aşamalardan geçerek eğitilmesi süreci anlamına gelir.

lincine varabilmesi için geçirmesi gereken süreçler. Toplumun kendisi klinik deliliğin sınırlarında dolaşıyorken 'ruh hastalığı' denen şey belki de bu daha büyük hastalığa karşı tepkisel bir süreçtir ve aslında bir tedavi yöntemi olarak görülebilir. Gömülü kalmış olumlu duyguları ortaya çıkarmak için ruhsal tıkanmaları açan ya da yakan (ya da eriten) bir süreç.

Ölüm döşeğindeki bu maddeci ve konformist toplumun liderleri için böyle bir uyanış sürecinin 'hastalık' olarak etiketlenmesi işleri kolaylaştırır. Ancak bu sadece *gerçek hastalığın derinden sakat bir statükonun eskimiş dogmalarına yönelik bu amansız adanmışlık olduğu* gerçeğini kamufle etmektir.

Eğitimin gerçek anlamını karşılaması için, gelişimimiz sırasında biz insanların geçirmesi gereken derin değişim süreçlerine karşı gerçek bir şefkat ve anlayış içermesi gerekecektir. Bu yolda birbirimize destek olmanın uygun yollarını yeniden bulmalı ve korku ya da cehalete kapılıp birbirimize sırt çevirmemeliyiz.

İnsanlığın yeniden ayağa kalkması için Sanat, Eğitim ve Ruh'un tekrar birleşmesi gerekmektedir. Bazı özel durumlar dışında, gerçekte yaşanmamış eski bir dönemin yeniden yaratılması gibi romantik bir çabayla değil, insanlığın gezegendeki varoluşunun başından beri ruhumuzun arzuladığı bir şeyi gerçekleştirmek için bu gereklidir. Bu yeniden birleşme süreci zirai bir devrime katkı koyacaktır çünkü yeni bir yaşamın ortaya çıkacağı sahne budur. İnsan sonsuza kadar doğadan, ve hayatını devam ettiren sürece katılımdan uzak yaşayamaz. Modern toplumun evrimine katkıda bulunan kentsel enerjiler (hem iyi hem de kötü) artık büyük ölçüde tükenmiştir. Bunlar sürdürülebilir değildir, yabancılaşmıştır ve insan ruhuna hitap etmemektedir. Hayata yeniden anlam katmak için kesin bir formül olmamakla birlikte aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır:

Yerel topluluk/köy düzeyinden başlamak: İlkokul çocukları,

doğanın inceliklerinin, mevsimsel değişimlerde yaprakların değişen renklerinin, nemli toprağın elimizdeki hissinin, rüzgarın sesinin, gökyüzünün renginin, bulutların oluşturduğu şekillerin ve farklı kuş seslerinin bilincinde olmaya teşvik edilebilir.

Daha sonra toprağa tohum ekme ve bunların bitkiye dönüşmesini gözlemleme, sonra yabani meyve toplama ve yenebilir olanların tadına bakarak tatlarını karşılaştırma deneyimi ve tatlarındaki ve dokularındaki farklılıkları algılama gelir.

Biraz daha ileri yaşlarda öğrencilerin yerel çiftliklerde işlere yardım etme, hasada katılma, hayvan besleme ve bakımı ve tereyağı, peynir ve diğer temel gıdaların üretimini öğrenme fırsatı olmalıdır. Bunların hepsi ders dışı etkinlik değil, müfredatın ta kendisi olmalıdır. Gündelik hayatın devamlılığı için elzem şeylerin okullarda da en önemli konular olması gerekir, bu kadar basit.

Okulların bu süreci yürütmeleri için kendi arazileri olmalıdır. Bunun mümkün olmadığı durumlarda yerel tahsisli bahçeler ya da komşu çiftlikler de iş görebilir. Ellerimizi faydalı işler için kullanmak yaşamsal bir deneyimdir; kan dolaşımını arttırır ve olumlu algısal ve sezgisel enerjilerle beyni besler.

İlerideki yaşantımız için gereken temel beceriler ne kadar erken edinilirse o kadar iyidir. Gıda yetiştirmeyi bilmek en temel beceridir. Bunu inşaat becerileri ve çeşitli zanaatların öğrenilmesi takip eder. Bunun en iyi yolu ustalarla bire bir eğitimdir ve bunun okul binası içinde olması şart değildir.

Okul yılları sırasında renk ve doku konusundaki duyarlılıklarla birlikte tasarım, ölçek ve orantı yönünden estetik bir anlayışın da teşvik edilmesi gerekir. Bu konuda en iyi öğretmen daima doğadır. Bugün popüler olan oyuncak ve oyunların sert ana renkleri nüans anlayışını aktarmamaktadır ve dolayısıyla bunların kullanımı engellenmelidir.

Öğrenme süreci boyunca sanat dersleri temel akademik ça-

lışmalarla ilişkilendirilmelidir. Drama gençlerde yaratıcılığın açığa çıkarılması için güçlü bir araçtır ve aksi takdirde kontrolden çıkabilecek enerjileri faydalı şekilde kullanma potansiyeline sahiptir. Ayrıca gençlerin yaşamsal gelişimlerine ket vurabilecek engelleri aşmalarına yardımcı olabilmektedir.[21] Yine müzik de sihirli bir değnek gibidir. Bir müzik aleti kullanma konusunda uzmanlaşmanın birçok yönden öğrenmeyi desteklediği ve akademik başarıya katkıda bulunduğu görülmüştür. Şiir ve hikaye anlatımının da müfredatta özel bir yeri olmalıdır. Şiir bireyleri kelimelerden resimler oluşturmaya zorlar ve iç duyguları ve incelikli öngörüleri ifade etmek için çok önemli olan ritimleri geliştirir. Fotoğraf, film ve el sanatları becerileri de aynı şekilde müfredatta yer almalıdır.

Yaratıcı dışavurumları kullanmayı öğrenmek okul sonrası etkinliklere ya da istisnai derslere bırakılacak bir hoşluk değildir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu dışavurumlar duyarlılık kazanma ve böylesi bir girdiye ümitsizce ihtiyaç duyan bir dünyaya uygun işler yapma yetimizin gelişimi için çok önemlidir. *Eğitim programları planlanırken toplumun bütünü için olumlu değişim yaratma ve iyi olduğu zaten kanıtlanmış olan şeyleri devam ettirme ihtiyacı merkeze konmalıdır.*

İlk ve ortaokul yaşlarında fiziksel koordinasyonu destekleyici spor ve bedensel etkinliklerin yanı sıra ilkokul düzeyinde başlatılan pratik becerilerin ilerletilmesi de tavsiye edilmektedir. Gelişimin her aşamasında bütüncül bir program çok önemlidir. Öğrenciler isabetli denemeler yazmaya, düşündürücü edebiyat eserleri okumaya, fizik matematik kanunları ile cebelleşerek de-

21- 1970'lerde Antwerp, Belçika'da Yaratıcı Gelişim Enstitüsü'nde küçük çocuk grupları ile yapılan çalışmalarda akademik ve sanatsal çalışmaların dengeli bir şekilde müfredata dahil edilmesi mükemmel sonuçlar vermiştir.

rin manevi düşünceleri keşfetmeye teşvik edilmelidir. Gezegenimize mevcut davranış biçimimizin nasıl iyileştirileceğine dair sezgi ve fikirler çocuk ve ergenlerde daha bu aşamalardayken ortaya çıkmalı ve özel forumlarda tartışılmalıdır.

Üniversite düzeyinde insanların 'evrensellik'[22] öğretmesi ve öğrenmesi beklenir. 'Evrene ait' olan, evrensel bilgi. Bu tür bilgiler belirli bir hayat deneyimi edinildikten sonra daha iyi öğrenilir. Dolayısıyla ya okulların hayat deneyimlerini müfredata katması ya da üniversitelerin bilgi zenginliklerini hangi yeteneklerini derinleştirip geliştirmek istediklerini bulmuş olan daha yaşlı yaşam kaşiflerine açmaları gerekmektedir.

Eğitim sürekli devinen bir güçtür. Hepimiz, tüm hayatımız boyunca, yaşam okulunun öğrencileri olarak kalırız. Gençler yaşlıların hâlâ arayışta olduklarını görürlerse maceraya katılmak için daha fazla heveslenirler ve böylece hep birlikte—farklı olgunluk düzeylerinde—yaşamın sırlarını araştıran, öğrenen ve kutlayan büyük bir akıntı olarak ileriye doğru hareket edebiliriz.

Amacı çok yönlü, kendine güvenen ve yaşama aç gençler yaratmak ve dünyaya açmak olan örgün eğitim sürecimizin bu derin ve zenginleştirici sürecin temel gerçeğine saygılı olması, bu sürecin devamında gelecek her şeyin temeli olmasını sağlaması gerekir.

İletişim ve Arzu: bir sanat dalı olarak

Gerçek iletişim bir sanat dalıdır. Pek çoğumuz iyi iletişim kuramayız ve dinlemekte de başarılı değilizdir. Ancak bir şeyden derinden etkilendiğimizde iletişimsel ifadelerimiz birden bire daha fazla tınlamaya başlar. Bu ifade dinleyiciye sıradan sohbetlerin gerçekleştiği frekanstan farklı ve daha incelikli bir frekansta ulaşır ve duygusal bir tını taşır. Bu yüzden, etkili iletişim kur-

22- Ç.N. İng. *universality* üniversite kelimesinin kökenidir.

mak istiyorsak, derin düşüncelerimizi daha dolaysız ve daha dürüstçe aktarmanın yollarını bulmamız gerekir.

Dolayısıyla, birbirimizi gerçekten anlamamız için iletişim sanatının toplumsal olarak desteklenmesi ve önemli hale gelmesi gerekir. Kelimelerin gücünün bizden çalınmasına izin verdik ve gündelik işlerimizi tamamlamak için sıradan telaşlarımız sırasında umursamayı neredeyse tamamen bıraktık.

Ancak gerçek iletişime yer açılması ve zaman bulunması gerekmektedir ve 'okyanus'[23] gibi kelimelerin sözlükten çıkarılması ya da dilin bazı öğelerinin bayağılaştırılmasının önemsiz olduğunu düşünmeyi bırakmalıyız.

Birbirimizi anlamak için sadece birbirimizin söylediklerini duymanın ötesine geçmeliyiz. Birbirimizi *anlamak*, duygusal, ruhsal ve sezgisel düzeylerde alıcılarımızı açmak ve sonra aynı düzeylerde karşılık vermek gerekir. Ancak o zaman birbirimizi gerçekten anlamaya ve iletişim kurmaya başlayabiliriz.

Bu ise iletişim enerjilerimizi daha ekonomik ve düşünceli şekilde yönlendirmemiz, 'geyik muhabbeti'nin de aşırı paketlenmiş yiyecekler gibi bir tür çöp olduğunu fark etmemiz gerektiği anlamına gelmektedir. Gerçekten de amaçsızca gevezelik etmek bir tür ses kirliliğidir. Aynı şey radyo, televizyon ve yazı için de geçerlidir. 'Medya', iletişim sanatını kirleten değil, onun standartlarını belirleyen aktör olmalıdır.

Bizler kelimenin, dilin gücünün, şirketlerin gündemine uyum sağlayabilmesi için nötrleştirildiği ve standartlaştırıldığı bir dönemde yaşıyoruz. 'Tüketici-dili'; duygusal kelime resimlerini ve yazı ve sözün güzelliğini, zenginliğini ve tınısını kenara iten bir dildir. George Orwell 60 yılı aşkın bir süre önce bu konuda bizi uyarmıştı. Reklamcılık, ofis jargonu ve 'ticari üne' verilen aşırı değer bir araya gelerek dili kökenlerinden ve derin

23- Ç.N. İng. *ocean*

duygularımızın ifadesi olmaktan sürekli uzaklaştırmaktadır.

Tehlike açıkça görülüyor; iletişim yollarımızı yozlaştırırsak sonunda kendi köklerimizi ve kültürel mirasımızı, aynı zamanda kendimizi de, anlayamaz hale geleceğiz. Söz güzellik ve duygu doludur; bizim temel ifade ve anlatım aracımız ve binlerce yıllık kaba aşılama ve hassas ayarlamaların ürünüdür. Paha biçilemez değerdeki dillerimizi yozlaşmış ve duygusuz bilgisayar diline kurban edersek yepyeni bir yoksulluk biçimi keşfedeceğiz.

Diğer tüm uğraşlarda olduğu gibi iletişim de topluluk düzeyinde ifadesi yeniden bulmalı ve oradan tekrar yayılmalıdır. Aletlerimizi yapmak ve gıdamızı üretmek için zanaat ve tarım becerileri nasıl gerekli ise, umut ve arzularımızı aktarmak ve paylaşmak için da iyi iletişim esastır. Ortak söylemimizden anlamlı kelimelerin de kaybolması ekolojimizden yerel bir bitkinin kaybolması gibidir. Bu yüzden dillerimizi 'nadir türler' gibi görmeli ve bitki ve hayvanlara yaptığımız gibi tekrar sağlığına kavuşmaları için onları beslemeliyiz. Şiir, drama, şarkı, hikaye anlatımı ve yazarlık derin duygu ve arzularımızı aktarma ve iletme sürecinin vazgeçilmez parçalarıdır. İletişim sanatının bilenmesi hiç bitmeyen ve insanı sürekli zenginleştiren bir süreçtir. İnsanlar olarak kendimizi ifade etmemiz için esastır.

Arzu potansiyelimizi gerçekleştirme güdümüzün temelidir. Ancak, beraberinde pratik bir vizyon ve de bu vizyonu gerçekleştirmeye yardımcı olacak bir eylem planı olmaksızın ifadesini bulamaz. Eyleme geçmenin yerini hiçbir şey tutamaz: Arzu oluştuğunda bir sonraki adım doğal olarak arzumuzu yerine getirmek için harekete geçmektir. Eylemsiz arzu tohumsuz toprağa benzer. Toplumumuzun ve gezegenimizin idaresini edilgen bir şekilde başkalarına bırakırsak kendi umut ve ideallerimize giden yolda pek de fazla ilerleyemez ve arzularımızın dalında kuruyuşunu izlemek zorunda kalırız.

10. GENÇLİK BİLGELİKLE BULUŞUYOR

"Yaşlandığımız için oyun oynamayı
bırakmayız; oyun oynamayı
bıraktığımız için yaşlanırız."

George Bernard Shaw

Hepimiz çocukken içimizde biraz yetişkinlik vardır ve yetişkin olduğumuzda da içimizde bir parça çocukluk kalır. Bunun için gerçekten memnuniyet duymalıyız çünkü bu durum yaşam döngüsünün devamlılığı ve tekerrürünü ortaya koymaktadır. Meşe palamudun içinde, palamut ise meşenin dalındadır. Çocuğun tamamıyla yetişkin olduğu ve artık çocuk olmadığı bir an olmadığı gibi yetişkinin de içinde çocukluk tohumunu taşımayı bıraktığı bir an bile yoktur.

Peki neden bu yapay ayrımı kendimize dayatıyoruz?

Neden gerçeği inkar ediyoruz? Belki de 'yetişkinlik' bir şeyi bırakıp diğerini alma zamanı olarak tanımlandığındandır. Yetişkinlik eve ekmek getirme, aile kurma ve kariyer peşinde koşma rollerine boyun eğme zamanıdır. Çoğu iş yerinde, para kazanmak için kullanılamadığı müddetçe, çocuksu masumiyetin varlığı hoş karşılanmaz. Çoğu kurum kendi özel inançlarına sadakat ve bu üsluba belirli bir imaj kazandıran konformist davranış kalıpları talep eder. İstikrarlı, duygusuz, makul düzeyde çalışkan ve siyasi olarak doğru. Yani, oldu ki okul sistemi içimiz-

deki çocuğu bastıramadıysa, iş dünyası işini bitirecektir.

Çocuklarla yetişkinler, gençler ve yaşlılar, gençlik ve bilgelik arasındaki gerçek ilişkiyi yeniden canlandırmalıyız. Bu ilişkinin geçerliliğinin en iyi göstergesi bir çocuğun büyük anne ya da büyük babasına ve onların da çocuğa karşı hissettiği doğal çekimi gözlemlemektir. Çocuk yaşlılarda, yaşlı ise çocuklarda kendinden bir parça bulur. İşte bu temel üzerine aklı başında bir toplumu yeniden inşa edebiliriz.

16. ve 17. yüzyıl Avrupa'sındaki büyük loncalar döneminde en yüksek düzeye erişmiş olan usta çırak ilişkisinden de bahsedebiliriz. Usta bir zanaatkar ya da sanatçının yanında çalışmak üzere seçilen çıraklar onların bilgelik ve becerilerinden faydalanırlar. Usta ise bu ilişki sayesinde meraklı gencin üretken zihninden faydalanır.

Başlangıç olarak bugün küçük ve kalite odaklı teşebbüslerimizi bu ruhla çalışmaya teşvik edebiliriz. Bu iş ciddi destekler olmaksızın gerçekleşemeyeceği için bunun temellerini bu kitapta önerilen tüm eylemlerin başlangıç noktası olan yerinden yönetilen yerel ve bölgesel ekonomiler kapsamında atmak önem taşımaktadır.

'Gençlik bilgelikle buluşuyor' ilişkisinin yeniden düzenlenip canlandırılması ihtiyacı en acil olarak tarım ve zanaatlerde görülmektedir. Bunun sebebi gençleri yarının vasıflı zanaatkarları ve çiftçileri olmak üzere eğiten sistemin içinde bulunduğu ciddi çöküştür. Vasıflı zanaatkarlar ve çiftçiler olmaksızın doğru gıda ya da aletler olamaz. Örneğin Birleşik Krallık'ta çalışan çiftçilerin ortalama yaşı şu anda elli dokuzdur ve tüm gelişmiş ülkelerde çiftçilerin ortalama yaşı yükselmektedir. Gençlerin büyük çoğunluğu (en büyük ve gaddarca işletilen teşebbüsler hariç) nispeten düşük maddi getiri ve uzun saatlerin arazide geçirilmesi ile ilişkilendirilen bu mesleğin getirdiği zorluklarla mücadele et-

mek istemezler.

Ancak bugün, gezegenin kaynaklarında hızla yaklaşan çöküşe bağlı olarak, büyük bir dönüşüm dönemindeyiz.

Ekolojik ve çevreye duyarlı bir yaşam felsefesine ilgi duyan gençler, eskiden sadece yaşamını çiftçiliğe adamış, arazide doğup büyümüş kişilere ait olduğu düşünülen alanlarda girişimlerde bulunmaktadır. Organik, biyodinamik, permakültür ve genel olarak ekolojik çiftçilik yöntemleri gençleri kırsal alana çekmenin başlıca yolları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi ve yeni (doğal) yapı malzemeleri konularında aşmamız gereken zorluklar da girişimci ruhlu bireyleri son derece heyecanlandırmaktadır. Ancak, yeni gelenlerin sadece bilge ustalardan öğrenebileceği, gerçek ve sürdürülebilir çiftçilik ve zanaat becerilerinin kaybolması ciddi bir iletişim boşluğu ortaya çıkarmıştır. Zincirden, en az toprağın kendisi kadar hayati olan, büyük bir halka eksilmiştir.

Yaşlılar, yani deneyimli ustalar için bu boşluk derin bir kayıp duygusu getirir. Kişinin kendi ailesi toprağa dayalı yaşamı ya da zanaatkarın mesleğini reddettiğinde, ve yeni çıraklar da kapıyı çalmıyorsa, boşuna uğraşmışlık duygusu başarı duygusundan ağır basar ve kolaylıkla üstesinden gelinemeyecek bir üzüntü hakim olur. Tarımsal düzeyde çözüm, arzu eden çiftçileri, arazi sahiplerini ve yerel yönetimleri bir araya getirerek, genç ve heveslı besici ya da çiftçilere iyi toprak yönetimi ve temel yapı becerileri hakkında temel bilgileri öğrenme fırsatı verecek programlar düzenlemektir.

Geleneksel ve organik nöbetleşe tarım yöntemlerini kullanan, hayvan gübresini toprağa iade eden, hayvanlarına insanca ve şefkatle bakan çiftçiler, zaten eğitmenlik görevini üstlenmeye en uygun olanlardır. Bunlara 'karma çiftlikler' deriz. Bu terim çiftlik hayvanları, çeşitli ekinler ve çim ya da şifalı ot çayırlarının bir

arada bulunduğu, çeşitli etkinliklerin bir araya getirildiği çiftlikler için kullanılır. Bu çiftliklerde zaman zaman bazı sentetik girdiler kullanıldığında, buna katiyen organik denemese de, bu onların günahkar oldukları anlamına gelmez. Bu işletmeleri yöneten çiftçilerden öğrenilecek çok şey vardır ve karma çiftçilik uygulamalarının zorluklarıyla kurulmuş bir temel bundan sonra karşılarına çıkabilecek şeyler için yeni başlayanların oldukça işine yarayacaktır.

Gençler ilk yıl gönüllü olarak, sonrasında ise ortaya koydukları sorumluluk ve kabiliyete göre üzerinde anlaşılan uygun bir maddi getiri karşılığında çalışmalıdır. Bu tür uygulama deneyimleri kitaplar ve öğretmenlerden uzmanlaşmış bilgi edinerek geçirilecek yıllardan çok daha anlamlıdır. Çiftçinin ödülü ise bu temel bilgilere gerçekten ihtiyaç duyan biri ile bilgisini paylaşma fırsatıdır. Yerel yönetimler bu süreçte çiftçiye bir ödenek sunmalıdır, çünkü bu kişi gerçek bir öğretmendir ve bu doğrultuda ödüllendirilmelidir.

'Gençlik bilgelikle buluşuyor' ilişkisini geliştirmenin ikinci yolu ise çiftçinin gıda yetiştirme ve/veya yenilenebilir enerji üretimi ve de temel barınak inşası konularında denemeler yapmaları için gençlere küçük alanlar tahsis etmesidir. Başlangıç için 2 dönümlük bir alandan söz edilebilir. Bu arazinin kullanımı için cüzi bir kira istenebilir ve öğrencinin çiftçi ile işbirliği içinde yakınlarda küçük bir mesken bulması gerekecektir. Çiftçi, yarı gayri resmi bir düzeyde gıda yetiştiriciliğinin temel yöntemleri hakkında öğrenciye tavsiyelerde bulunabilecek, gencin soruları tartışılıp çözüm yolları bulunabilecektir.

Öğrenci zamanla toprağa, çiftliğin işleyişine (iyi ya da kötü) ve çiftçi bir ailenin yaşamına alışacaktır. Küçük de olsa kök salması mümkün olacaktır. Çiftçi ise günümüzün gerçekleriyle ve kent kökenli olsa da bunun bazı tuzaklarını aşmaya ve gıda ye-

tiştirmenin ve temel kendine yeterlilik becerileri konusunda uygulamalı bilgi edinmeye çalışan birinin bu yaşam biçimine yansıttıkları ile yüzleşmek durumunda kalacaktır.

Bu buluşmanın gerçekleşmesi elzemdir çünkü elimizde akla yatkın başka bir çözüm bulunmamaktadır. Kentler kendilerinden talep edilen temiz su ve temiz havayı bile sağlayamaz duruma geldikler için her geçen gün daha fazla genç kentten ayrılacaktır.

Nüfusu 200.000 civarında olan tüm kentlerin süper tüketimci yaşam tarzlarına radikal çözümler bulmaları gerekecektir ve bu bir gecede olmayacaktır ("Kenti Yeşillendirmek" bölümüne bakınız). Bunu algılayabilen ve toprağa doğru bir çekim hissedenler kent mültecilerinin öncü birlikleri ve arkalarından gelen büyük bir akının habercileri olacaktır. *Çiftçiler ve arazi sahipleri bunların ihtiyaçlarını karşılamaya açık olmalı ve yerel yönetimler bu sürece tam anlamıyla katılmalıdır.*

Küresel piyasada mallarını artık kârlı bir şekilde satamaz hale gelen çiftçiler büyük tarlalarını küçük birimlere bölmeyi ve yerel taleplere cevap verecek çeşitli ekinler yetiştirmeyi düşünmelidirler. Bu birimler aynı zamanda sorumluluk sahibi yetiştiriciler haline gelmek ve becerilerini geliştirmek isteyen yeni çiftçilere kiralanmalıdır.[24]

Yerel yönetimler, özellikle çevreye fazla zarar vermeyen konut programlarına yeterince ağırlık verilmesini ve doğru programlar sunulduğu takdirde planlama izinlerinin engellenmemesini sağlamakla görevlidir. Gençlerin araziyle yeniden bütünleştirilmesi sürecinin genel başarısı için hayati olan ekolojik barınaklar acil bir ihtiyaçtır. Durum kriz noktasına geldiğinde, insanlar gıda ve su kaynaklarının tükenmesi nedeniyle paniğe ka-

24- Birleşik Krallık'ta yayınlanan "Toprak (The Land)" dergisi, www.tlio.org.uk, bu konuda incelenmeye değerdir.

pıldığında ve kötü hava kalitesi nedeniyle solunum yolu hastalıkları salgın hale geldiğinde, kaostan kaçınmanın tek yolu budur. Bugünkü kesintisiz tüketim düzeyi devam ettiği takdirde bunlar er ya da geç, muhtemelen de çok yakında, gerçekleşecektir. Buna şimdiden hazırlanmamız gerekir.

Uygulamalı deneyime dayalı ve mesleki eğitim düzenlemelerinin aciliyeti karşısında ülkenin 'seferberlik' durumuna geçmesi gerekir. Bu konuda yapılacak planlar II. Dünya Savaşı sırasında Birleşik Krallık ve diğer ülkelerde 'zafer için toprağı kaz' kampanyası adı altında yürürlüğe konulan sosyoekonomik yeniden yapılandırma planlarına eşdeğer olmalıdır. Bu sefer 'düşman' o zamanki kadar tanımlı değilse de, tehlike aynı derecede, hatta daha da büyüktür. Bugünkü düşmanımız başka bir işgal gücü ya da dışarıdaki bir terör örgütü değil kendimiziz. Büyük ölçekli bir krizi durdurmak ve gerçekten sürdürülebilir bir yaşam tarzının temellerinin atılması için hemen ciddi şekilde eyleme geçilmesinin önündeki tek engel gerçeklerle yüzleşmek ve gerçek anlamda farkındalık sahibi olmak istememizdir.

'Gençlik bilgelikle buluşuyor' uydurma bir ütopyacı ideal değil, elimizdeki en gerçekçi ve organik eğitim düzeyidir. Keyifli bir potansiyel ve umut taşımaktadır. Yaşlıları gündelik toplumsal etkileşimlerden uzaklaştırıp 'raf ömrü dolmuş' şeylerin atıldığı özel kurumlara göndermek korkunç bir israftır. Özel bakım gerektiren durumlar haricinde bu uygulama genel olarak gezegenimize davranış şeklimizin bir tekrarıdır. Şimdi yeni bir dönem başlıyor ve bu yeni dönemin üstüne kurulacağı temel, yaşla birlikte gelen meyvelere olan saygı ve sevgimiz olmalıdır.

11. SAĞLIK VE TIP: EVRENSEL BİR DENGE DURUMUNA DOĞRU

Sağlık nedir?

Bazıları 'hastalığın olmadığı durum' diyebilir, ancak bu tanım gerçek anlamı ıskalamaktadır. Esenlik durumu mudur? Evet bu kesinlikle inkar edilemez. Ancak daha fazlası var: Zihinde, bedende ve ruhta genel bir dinamik denge durumudur.

Evrensel sağlık ise evrenin her yerinde genel bir dinamik denge durumu olarak ifade edilir.

Peki 'dinamik denge' nedir?

'Denge' iki uç arasındaki eksen noktası olarak ifade edilir. Dinamik, tınlayan ve 'dengelenmiş' bir varoluş durumudur ve 'saf hareket ekonomisi' olarak da tarif edilebilmektedir.

Kozmik düzeyde 'denge durumu' enerjik çekme ve itme güçleri arasında eksensel bir konumda yüklü parçacıkların ortaya çıkması sonucu oluşur. Denge (sağlık) bu iki gücün yarattığı sürtünmeden ortaya çıkan ışık enerjisidir. Bu (sağlık) eşzamanlı olarak hem içeri hem de dışarı yayılan serbest bir enerjidir. Aynı anda tüm yönlere yayılır ve ifade edildiği yerde gezinmesi için

ışıldayan bir parlaklık yaratır.

Bizler de yeryüzünde bu dinamik evrensel enerjinin bir parçasıyız ve bu gerçek denge durumuna, aydınlanma (aydınlatılma) durumuna yönelik evrensel arayışa bizler de hevesle katılırız.

Diğer bir deyişle, büyük kozmik ruh ya da ruhlarla ortak yönümüz, gizilgüçlerimizi gerçekleştirme, yani *kendimizi tam olarak gerçekleştirme* arzusudur. Yaşam yolculuğunun dramı, aynı anda hem başlangıç noktamız hem de hedefimiz olmasıdır. Bu 'eksensel' denge noktasında alfa ve omega noktaları arasında hiçbir fark yoktur; bunlar aynı canlı ve kadim varlığın parçalarıdır.

Bizim için bu yaşam yolculuğu A ile B arasında düz bir çizgi değildir. Daha ziyade şair William Blake'in "Dehanın eğri yolu" olarak adlandırdığı gibidir. Aslında evrenimizde düz bir çizginin var olması mümkün değildir. Einstein ve diğerlerinin gözlemlediği gibi her şey bir eğri üzerinde yer alır. Işık enerjisi bile yeryüzüne doğru yaklaşırken gezegenlerin etrafından kıvrılır geçer.

'Yuvarlaklık' dünyamızın, gezegenlerin ve hepimizin içinde yer aldığı büyük evrensel tasarımın şeklidir. Ayrıca salınım 'dalga' hareketi yol alan enerjinin doğasında vardır ve kuantum fizikçilerinin en küçük görünür madde düzeylerinde yaptıkları deneyler ile ispat edilmiş ve derinlemesine incelenmiştir. Sonuçta bu küçük enerji/madde parçacıklarının kendilerini madde zerreciklerinden dalgalara ve 'bir dans'a dönüştürdükleri gözlemlenmiştir.

Atom altı parçacıkların 'dans etmesi' betimlemesi oldukça dikkat çekici bir 'bilimsel' keşif olmuştur ve yaşamın yapı taşlarının bile sanatsal faaliyetlerle meşgul olduğunu göstermektedir!

Konunun özü de budur: Bizler ortak bir kozmik enerjinin özel dışavurumlarından sadece biriyiz. Yaratıcımızın imgesinde doğduğumuz için içimizdeki tüm potansiyeli bilinçli ve sürekli olarak araştırma ve gerçekleştirme konusunda yaratıcımıza ben-

zeriz. *Dolayısıyla, sağlığın gerçek dışavurumu dengeli evrensel enerjilerle birliğimizin tezahüründe bulunabilir.*

Rahatsızlık[25] *nedir?*

Bir 'rahat-sızlık', yani 'rahat olmama' durumudur. Kendimizden (ve yaratıcımızdan) rahatsız olduğumuzda dengemizi kaybederiz. Dengemizi kaybettiğimizde endişe, gerilim ve bunalım yaşarız. Aslında yukarıda açıklanan evrensel enerji dinamiğinden koptuğumuz ya da onunla uyumumuzu kaybettiğimiz zaman 'kendimizden rahatsız' oluruz.

Bu durumlar kendini fiziksel olarak vücudumuzun kimi organlarının arızalanması şeklinde gösterir. Tipik olarak kalp ve akciğerler, böbrek ve karaciğer gibi dağıtım organlarında görülür. Akli düzlemde ise ruhsal dengenin bozulması olarak kendini gösterir.

'Rahat-sızlık' kelimesinin bizi doğrudan konunun özüne getirmesi çok iyi oldu. 'Rahat' olmak büyük makro-kozmik enerjinin ritim ve akışı ile uyum içinde olmayı ifade etmektedir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde bugün birçokları bu gizemli evrensel ritmi aramakta ve benimsemek zorunda hissettikleri parçalanmış ve genellikle gerilimli yaşam tarzını dengeleyecek karşılığı burada bulmaktadır.

Ancak, geçici patlamaların ötesinde bir rahatlık için ciddi çaba göstermek gerekir ve sonuçta elde edilen ödül oldukça tatmin edici olur. Bunun için yaşam biçimimizi değiştirmemiz ve çevremizdekilerin yaşam biçimini değiştirmelerine yardım etmemiz gerekir. Daha fazla tutku ve daha az ölçüsüz ego, daha fazla ruh ve daha az maddecilik, daha fazla içe bakış ve daha az kibir

25- İng. *disease* kelimesinin karşılığı yaygın kullanımda hastalık olmakla birlikte, burada *dis* (olumsuz ön ek) ve *ease* (rahatlık) şeklinde türetildiği vurgulanmakta dolayısıyla rahatsızlık olaraktercüme edilmektedir.

gerektirir. 'Gerçek sağlık'a kavuşmak ve kendi içimizde, çevremizde ve toplumun tamamında rahatsızlık durumunu en aza indirmek için hepimizin çıkması gereken yolculuk budur. Bunların hepsi farklı düzlemlerde ve farklı frekanslarda işleyen ama birbirinin aynısı olan enerjilerdir.

Yani, konumuz insan sağlığı olduğunda bu kaygıyı öncelikle onun çıkış noktası olan makro-kozmik, evrensel bağlama oturtmak gerekir. Sorun çoğu durumda bunu yapmamamızdır.

Bizler öncelikle doğadan ve büyük bütünlükten kopuk ve ayrık olarak gördüğümüz kendimizle ilgileniriz. Bu da zaten bir 'dengesizlik' durumuyla başladığımız anlamına gelmektedir ve bu durumda ancak, çok daha büyük bir genel rahatsızlık alanı içinde, belirli bir hastalığın ya da sağlıksız bir özelliğin engellenmesi ya da tedavi edilmesi mümkündür.

Tıbbi terimler kullanırsak, alopatik tıbbın oynadığı rol büyük ölçüde budur ve bu monokültürel tedavi yaklaşımı (bazı vakalarda) son derece etkili olmuştur. Belirtiler ortaya çıkar, hastalık başlar ve genellikle bu hastalığı azaltacak ve/veya ortadan kaldıracak bir çözüm bulunur. Bu yaklaşım özellikle bazı viral hastalık salgınlarının tedavisinde geçerli olmuştur.

Ancak tabii ki her zaman değil. Tarımda böcekler böcek kırıcı ilaçlara nasıl bağışıklık kazanıyorsa, patojenler de aynı şekilde ilaçlarla başa çıkma yetilerini gittikçe geliştirmekte, hastalık ile çare arasındaki kedi fare kovalaması sonsuza kadar sürmektedir.

Canlı toprağın aldığı her kimyasal dozuyla zarar görmesi gibi, insan vücudu da bu ilaçları her kullanışında biraz zarar görüyor olmasaydı belki bu kabul edilebilir bir çözüm olarak görülebilirdi. Bunun nedeni, bu ilaçların içeriğinde başa çıkmak için tasarlandıkları özel sorunu engellerken vücudun diğer bölümlerinde kimyasal fazlalıkların birikmesine neden olup o organları da bunlarla başa çıkmanın stresine maruz bırakan sentetik ele-

mentler bulunmasıdır. Bu ilaçlar vücuttan atıldığında ise sonuçta çevreye bırakılmakta, yer altı sularında, toprakta, dere ve nehirlerde kirliliğe sebep olmaktadır. Bunların balıkların cinsiyet değiştirmesine neden olduğu ve sudaki oksijeni tüketen alglerin gelişimine destek olduğu bilinmektedir.

Bunlar içme suyumuza da karışabilmekte, dolayısıyla günlük diyetimize istenmeyen tıbbi kimyasallardan oluşmuş koruyucu bir kokteyl eklenmektedir.

Alopatik ilaçların zayıf yönü ise aslında hastalığın kökeni yerine belirtilerini iyileştirmeleridir. Bu monokültürel olarak yönetilen sürdürülebilir olmayan tarlalarında hastalıkları bastırmak için tarımsal kimyasallara bağımlı olan çiftçinin durumuna benzer.

Alopati doktorlarının genellikle benimsemiş olduğu patentli 'ilaç' imparatorluğunun itici gücü insanların sağlığını ve yeme alışkanlıklarını kâr amacı ile *kontrol* etmeye yönelik hastalıklı arzudur. Asalaklar gibi, insanları ürettikleri 'çareleri' satın almak zorunda bırakmaktır. Diğer bir deyişle, toplumu tam olarak ilaç imparatorluklarının ceplerini sürekli dolduracak kadar hasta durumda tutmaktır. Günlük diyetimizdeki her gıda katkı maddesi, renklendirici, koruyucu ve tatlandırıcı doğal sağlığımızı baskılamanın ve aşağı çekmenin bir aracıdır. Raf ömrü uzun olan tüm gıdalar ve gereksiz işlemler dinamik enerji değerlerini düşürmekte ve bizi, kısmen sakat bırakmaktadır. Sadece ve sadece verimi arttırmak amacıyla yerli tohumlarda tarım şirketlerince yapılan her hibritleştirme binlerce yıllık iklim ve çevre adaptasyonu ile kazanılmış görünmez yaşam enerjilerinin bir bileşenini yok etmektedir. Sanal destekler olarak farmakolojik olarak hazırlanan tüm sentetik vitaminler ve besinler vücudumuza küçük miktarlarda zehir sokmakta ve doğanın doğrudan sağladığı gıdalarda bulunan şifalı enerjileri sağlayamamaktadır.

Vitamin katkılı, işlenmiş ve başkalaştırılmış gıdalar ve hapları satın almak ya da bunların reçete edilmesi ilaç imparatorluklarının sağlığımız üzerindeki *kontrolünü pekiştirmekte* ve bizi *kontrol dışı* bırakmaktadır. Görünüşe bakılırsa sağlığımız büyük ölçüde hasta olmamızdan kâr elde edenlerin elindedir. Bu tür rejimlere bağımlılığımızın sürdürülmesi ile fiilen 'aptallaştırılıyoruz', hassas metabolizmamız, yaratıcı düşünme sürecimiz ve yaşam sevincimiz, dolayısıyla da muhakeme gücümüz ve bağımsızlığımız bastırılıyor ve sakatlanıyor.

Resmileştirilmiş ilaçlar dünyası içinde daha insani, şefkatli, gelenekselleşmiş ve faydalı tedaviler de kendini göstermeyi başarıyorlar. Homeopatik tedaviler makro-kozmik, evrensel sağlık gerçeklerine dayanıyor. Bunu 'bütün kişiyi' tedavi ederek, kişinin içindeki doğası gereği sürekli tepkiyen ve birbiriyle etkileşen yüzlerce öğeden oluşan karmaşık ve birbiriyle bağıntılı dinamiği görerek yapıyor. Ayurvedik (Hint) ve çeşitli Çin tıbbı uygulamaları da bu 'bütün kişi' analizi ve bakımı yaklaşımını benimsiyor. Bunların ikisi de insanın durumuna hakim olan hassas titreşimsel düzeylere yönelik oldukça bilge, asırlık, ancak yine de tamamen güncel bir anlayış ortaya koyuyorlar. Tedavilerinde insan vücuduna ya da çevreye olumsuz yan etkileri olmayan bitkisel ya da mineral bileşenler kullanıyorlar.

Bu tür yaklaşımlar aynı zamanda ruhsal ve fiziksel durumu, yani hem vücudu hem de zihni ele alır. Psikolog ve psikiyatrisiler 'tini iyileştirmek' için eğitilir. Ancak tin genel sağlığımızın sadece bir bileşenini temsil eder.

Maya Tiwari'nin '*Ayurveda Secrets of Healing* (Ayurveda Şifa Sırları)' adlı kitabından kısa bir alıntı yapmak istiyorum: "Üç iptidai güç ya da ilke bir araya gelerek beş elementi—uzay, hava, ateş, su, toprak—yarattı ve yaratılışın bütününü doğurdu. Hareketsizlik ilkesi, 'tamas', evreni ve onun varlığını ikmal eder

ve fiziksel evren ve insan yaşamının temel ilkesi ve desteğidir. Uyumlu ve kozmik zeka ilkesi 'sattra', evrensel ve bireysel durağanlığı ve farkındalığı korur. 'Gunas' olarak adlandırılan ve beş element ile işleyen üç kozmik ilke doğrudan insan varoluşu ile ara faz oluşturur."

Batı tıbbının uzmanlaşmacı yaklaşımının tamamen hatalı olduğu mesajını vermeye çalışmıyorum; bu yanlış bir yorumlama olurdu. Ancak alopatik tıp ancak son çare olarak, büyük tıp çantasındaki sağaltıcı araçlardan sadece biri olarak anlamlıdır. Kişiye bütün olarak bakamadığı için, vücut, zihin ve ruhun uzun vadeli sağlığı için gerekli olan evrensel sağlığın büyük resmini göremektedir. Bu konu önceki bölümlerde zaten ele alınmıştı.

Ancak, en yaygın sağlık geliştirme formülü profesyonel tıp bilgisi âleminin dışında kalmaktadır. Tabanda, gayri resmi olarak, dünyadaki her kültür, büyük bir denenmiş ve test edilmiş tedaviler hazinesine sahiptir: Yerel habitatı oluşturan yerel bitkiler, otlar, ağaçlar ve minerallere dayalı tedaviler. Yüzlerce ve hatta binlerce yıl öncesinin yerli bilgeliğine dayanan on binlerce bileşim, karışım ve iksir. Dünyanın köylü çiftçileri bu kıymetli otların, bitkilerin, ağaçların ve hatta minerallerin özelliklerine dair büyük bir bilgi dağarcığına hâlâ sahiptir. Onlar 'yönetilmiş' doğa kaynaklı tıbbi mirasımızın son bekçileridir.

Bu tür devalar her bölgenin kendi karmaşık biyoçeşitliliği ile bağlantılıdır. Biyoçeşitliliği kaybederseniz şifalandırmanın gerçek anlamını kaybedersiniz ve bunu neredeyse kaybetmiş durumdayız. Genel sağlıklılık durumunun kökeninde zengin bir flora ve fauna temeli bulunmaktadır ve bizler bu biyoçeşitliliğin birincil yöneticileri ve nimetlerinden en çok yararlananlarız. *Gezegenimizdeki tüm flora, fauna ve toprakların yaşamsal dengelerinin korunmasından biz, başkası değil biz sorumluyuz. Bunun için, henüz tam olarak tanımlanmamış ve gezegenimizi*

kasıp kavuran hastalıklara çare olabilecek bir floraya sahip bazı yaban alanlarının (örneğin yağmur ormanlarının) el değmeden bırakılması gerekse bile.

Yanlış yönetim, geri dönüşü olmayan sömürü, kirlilik ve genel bir 'umurumda değil' tavrı kör cahilliktir ve kıymetli olan her şeyin sağlığını geliştirme ve koruma yönündeki evrensel sorumluluklarımızı utanç verici şekilde reddetmek demektir. Olumsuz ve alaycı düşünce hem istilacı bir kirletici, hem de başlı başına bir hastalıktır. Hayattaki güzel şeylerin hepsi olumlu ve şefkatli bir tavır geliştirme ve başkalarını da buna teşvik etmeye çalışmanın sonucudur.

Mikrokozmos ve makrokozmos bir bütünün parçalarıdır. Küçük bir kozmos; gezegenimiz ve biyosfer ile büyük bir kozmos; evrenimiz ve ötesi, birbirlerini yansıtırlar. Bizim alışkanlıklarımız nedeniyle yeryüzü hasta olursa yeryüzünün bir parçası olduğu evren de bu hastalıktan nasibini alacaktır. Evren hastalanırsa yeryüzü ve insan da hastalanacaktır. Bizler *sebep sonuç kanununa tabiyiz ve insanın kanunları evrensel kanunlara uymadığı sürece ve uyana kadar, bu 'zıplamadan' çıkamayacağız.* Üniversiteler ('ünivers-ite')[26] bunu öğretmeli ve hastanelerimizin birincil görevi bunu uygulamak olmalıdır.

Kendimizi, gezegenimizi ve evrenimizi şifalandırmak için bunların birbirinden ayrılamaz ve karşılıklı olarak birbirine bağımlı olduklarını fark etmemiz ve bu farkındalığa tutarlı iyi uygulama ve iyi disiplinin eşlik etmesi gerekir. Bu yolla, belki de ilk defa, 'Sağlık' keşfedilebilir.

Çözümler:

Yerel ve bölgesel düzeyden başlayarak:

26- İng. *universe* evren, *university*, üniversite anlamındadır.

1. Bitkisel tedaviler konusunda bilgili ve iyi uygulamalar yapan şifacılar bulun ve en iyi yabani ve kültüre alınmış bitki ve mineralleri nerede bulacağınızı öğrenin.

2. Bu bilginin kullanıldığı yerel klinikler açın.

3. 'Bütün kişi'yi tedavi etme, bütüncül tıp konularında farkındalık sahibi eğitimli doktorları, ayrıca homeopatik, ayurvedik ve Çin tıbbı becerilerini yaşadığınız bölgeye çekin.

4. Yereldeki bir aile hekimini bilgi alanını genişletmeye teşvik edin. Alopatik ve bütüncül şifacılar arasında iletişimi teşvik edin.

5. Bu bölümde değinilen noktalar üzerinden topluluğunuzda sağlık konusunda bilinçlendirme yapın.

6. Yerel, taze, lezzetli ve mevsime uygun, ekolojik yöntemlerle yetiştirilmiş ve yabani gıdaların üstün besleyici özellikleri ve sağaltıcı değeri konusunda farkındalık yaratın. Unutmayın: konu hastalıksa önlemek tedavi etmekten daha iyidir.

7. Yerel içme sularınızın mümkün olan en yüksek kalitede olmasını sağlayın.

8. Manevi hassasiyetlere saygı duyulmasını sağlayın.

9. Fiziksel ve zihinsel etkinlikler ile gerçek dinlence arasında iyi bir denge kurun. Temiz hava, egzersiz ve olumlu bir bakış açısı fiziksel ve ruhsal sağlık için kadim bir temeldir.

10. Tüm insan ilişkilerinde farkındalık, saygı ve şefkati temel alın.

11. Hastaneleri tamamen yeniden tasarlayarak bunların güzellik, huzur ve sükunet mekanları haline gelmesini sağlayın. Tüm hastalar için hem bütüncül hem de alopatik tedaviler erişilebilir olmalıdır.

12. Hastanelerde kaliteli ve taze gıda sunulmasını sağlayın.

12. EVRENSEL HUKUK, DÜZEN VE ADALET

"Yaşamımız, önemli olaylara
karşı sessiz kaldığımız gün
son bulmaya başlar."

Martin Luther King

Her tür kontrol aslında güvenin yerine konmuş bir ikamedir. Herkes birbirine mutlak şekilde güvenseydi, hukuki yasalara gerek kalmadan doğal adalet hüküm sürerdi.

Toplumsal hukuka, düzene ve adalete yönelik dünyevi modelin kökeni, yaşlılar ya da köy şefleri tarafından idare edilen kabile topluluklarına dayanmaktadır. Ancak bugün bile, bu model en yaygın ifadesini ailede bulmaktadır: Babalar, anneler, oğullar ve kızlar (aile birimi) düzen, disiplin, ceza ve ödülün denendiği ilk alandır.

Kabile topluluklarının derebeyliklere, monarşilere ve sonunda da ulus devletlere evrimi sırasında hukukun, düzenin ve adaletin fiili uygulamaları da evrilmiştir. Askeri rejimlerde hukuk sadece, günümüzde dünya genelinde hâlâ yaygın rastlanan bir durum olan, en iptidai baskı düzeyleri ile korunur. Bu türden baskıların biçimi ise tamamıyla iktidarı elinde bulunduran diktatörlük ve oligarşilerin keyfine kalmıştır.

En azından belirli bir düzeyde, 'yukardan aşağıya' adalet uygulayan monarşiler, zamanla çoğu askeri rejimin yerini almış,

yeni başkumandanlarımız olan krallar ve kraliçeler kendi tercih ettikleri hukuk, düzen ve adalet koşullarını oluşturmuşlardır.

Avrupa tarihinde sözde parlamenter 'demokratik' süreçlerin ortaya çıkışı ve hukuk ve düzenin yönetimi için net bir çerçevenin yaygın olarak kullanılmaya başlanması ancak son altı yüzyılda gerçekleşmiştir. Bunun Birleşik Krallık'taki emsâli ise Kral John'un 1215'te Magna Carta gereğince 'jüri tarafından yargılanma', 'suçlama olmadan tutuklanmama' gibi haklara onay vermesi olmuştur. Ancak genel anlamda yargı ve jüri sistemleri, sulh hukuk mahkemeleri, adliyeler ve temyiz süreçleri oldukça yeni gelişmelerdir.

Devletin kanunlarına riayet edilmesini sağlamak üzere kurulmuş olan polis güçlerinin kökeni Sokrates ve Platon'un yaşadıkları döneme, antik Yunan toplumunda 'Polis'in kuruluşuna dayanmaktadır. Yani devletin iyi yönetilmesini sağlamanın bir yolunu bulma ihtiyacı 'polis'in doğmasına yol açmıştır. Polis bugün aslında hâlâ aynı rolü, yani toplumda hukukun ve düzenin devamını sağlama rolünü üstlenmektedir. Ancak bugün Birleşik Krallık ve Avrupa'nın diğer bölümlerinde, polis ve mahkemeler doğrudan parlamentonun ve seçilmiş başkanının otoritesi altına girmiştir ve unutmayalım ki parlamenterleri seçen de, hukuk sistemi ve polis operasyonlarının faturasını ödeyen de biziz.

21. yüzyılda, hukuk, düzen ve adalet sistemimiz büyük ölçüde oldukça maddeci olan değerler sistemimizi korumakta ve yansıtmaktadır. Sistem temelde özel mülkiyetin, edinilmiş servetin ve o dönemin parlamentosu tarafından hükmedilen statükonun savunusu için vardır.

Aslında Platon ve Aristoteles zamanında durum biraz farklıdır: O dönemin polisi, Atina ve antik Yunan kültürünü derinden etkileyen tanrıların sesini duyurmak ve bunu kağıda dökmek arzusundadır. Devleti yönetenlere rehberlik etmesi ve gündelik

hayatın sorunsuz işleyişi için kehanetvari bir evrensel denetim sağlamak üzere, sıklıkla Apollo, Dionysos ve Afrodit'e başvurulmaktadır.

Ancak, böylesi bir kozmik disiplin evrenselliği günümüzde bulunmamaktadır. Bizim sistemimizde doğruyu bulmak ve rehber almak için derin bir araştırmaya yer yoktur. Aslında bugün hukuk, Doğanın Yasaları ya da Evrenin Yasaları'yla gizli bağlarını tamamıyla koparmış durumdadır. Bizler bu türden herhangi bir ilişkiyle ruhani palavra ya da deli saçması diye dalga geçeriz. O halde, bu amansızca ateist zihniyet içinde, hukuk ve düzenin çökmesi şaşılacak bir şey mi?

Tüm hukuki fiillerin kökeni Evrensel Hukuk'tur. Neden-sonuç yasası, evrensel denge yasası, yer çekimi yasası. Tümüyle dünyevi yorumlarımızdan evrensel doğruyu çıkarıp yerine temelde serveti, gücü, ayrıcalığı ve mülkiyeti korumayı amaçlayan, büyük ölçüde kaba bir araç yaratmak için geçtiğimiz bin yıl boyunca çok sıkı çalışmamız gerekmiştir.

Bu demek değil ki zaman zaman (kimin 'oturumu' olduğuna bağlı olarak) Avrupa yargı sistemlerinde verilen münferit kararlar daha cesur ve daha insani bir değerlendirmeye dayanmıyor. Böyle örnekler mevcuttur. Ancak yargıç ve jüriler statükonun genel olarak kabul görmüş normları ve bunun getirdiği her tür kısıtlama altında çalışmaya mahkumdur.

Taktığı at gözlüğü ile sadece kendi çıkarlarını sıkıca korumaya kilitlenmiş bir toplum içinde, ahlaki, etik ve evrensel yardım çağrıları genellikle önemsiz görülerek baştan savılmaktadır. Son dönemlerde bu bencillik sivil haklarda endişe verici ve sinsi bir aşınmaya da sebep olmaktadır. Örneğin Birleşik Krallık'ta şu anda her on dört kişiye bir Kapalı Devre Televizyon kamerası ve milyonlarca masum insanın hayatlarını gözetlemek için kullanılabilecek devlet destekli dev bir DNA veri tabanı bulunmakta ve

terörist faaliyetlerde bulunduğundan 'şüphelenilen' herhangi bir kişinin gözaltında tutulma (tutuklanma) süresi gittikçe uzamaktadır. Tüm bu müdahaleci kararlar parlamento tarafından sözüm ona sürekli var olan 'terörizm tehdidine' ilişkin yoğun bir propagandaya dayalı olarak alınmıştır. Şu anda Parlamento Binası önünde durmak ve (herhangi bir şeklide) alenen Irak'ın işgalini kınamak yasa dışıdır. 1960'ların sonunda Bob Dylan'ın yazdığı dizelerin giderek daha güçlü bir şekilde yankılandığı bir noktaya gelmiş bulunuyoruz: "Yasadışı yaşayabilmek için — dürüst olmak zorundasın."

Biri adaletin geniş çaplı hataları hakkında, mesela yabancı ülkelere düzenlenen mazur görülemez işgaller ve o ülkelerin vatandaşlarının katledilmesi hakkında görüş bildirmek istiyorsa, Parlamento Binası'nın dışında bunu ifade etmek bir suç mudur?

Biri haksız şiddet eylemlerine karşı barışçıl bir tavır aldığı için 'terörü' teşvik etmekle gerçekten suçlanabilir mi?

İnsanın yasaları şirketlerin açgözlülüğünün sebep olduğu yıkım karşısında doğayı —ve insanı— savunanları korumayıp, bunun yerine iktidarda kalmak için bu şirketlerin parasına bağımlı olan hükümetleri savunuyorsa, yasal olarak sürdürülen bu yalanın dışına çıkıp yeryüzündeki yaşamın dayanağını savunmak üzere eylemde bulunmak yanlış mıdır? Tabii ki değil. Bu koşullar altında yapılabilecek tek doğru şey budur. 'İtaat' korkunç bir sorumsuzluğa suç ortaklığı etmek anlamına geliyorsa sivil itaatsizlik şarttır.

Statüko kendi menfaatlerinden başka bir şeyi savunmadığı sürece, savunulamaz terörist eylemlerini rahatlıkla gerçekleştirmesini ahlaki kaygıları nedeniyle engellemek isteyen insanları suçlar. Hukuk, savunulamaz olanı savunma yolunda kullanılan acımasız ve kör bir alet haline gelmektedir. Daha derin bir adalet anlayışı için savaşanların çabaları göz göre göre engellendiği

sürece, daha derin ve insancıl bir adalet düzeyine erişmek için son şansımız bu haksızlıklardan sorumlu olanları 'vatandaşların tutuklaması'dır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi aleni sivil özgürlük ihlallerine karşı basit bir güvenlik ağı teşkil etmektedir. Ancak gerçek adaletin daha derin önemine değinmeyi ya da bunu açıklamayı başaramamakta, çoğunluğun temel ihtiyaçlarını karşılamak yerine sistemin kendi çıkarlarını korumaya hizmet eden nihai hedeflere ulaşmak için siyasi manipülasyonlara yer açmaktadır.

Bu düşünce takdire değer olmakla birlikte, yasal statü kazanmış bir Küresel İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yakın gelecekte yürürlüğe girmesi olası değildir. Bu boşluğu doldurmak için yaşamın iplerini elimize almamız ve bölgesel düzeyde adil bir toplumu yeniden yaratmamız gerekmektedir.

'Adil İlçe', 'Adil Semt' ya da 'Adil Mahalle' iyi bir başlangıç noktası olacaktır. Öncelikle temel topluluk değerlerinin daha fazla aşınmaması için sağlam bir savunma hattı oluşturan küçük kolektif eylemlerle başlanabilir. Yaratılacak bu 'Adil Eyalet'ler arasındaki etkileşim birgün sistemin şuanda kendi kuyusunu kazan işleyişine çanak tutmayanları hızlıca cezalandıran bu piyango sistemi içinde, sorumlu birer vatandaş olmaktan mahrum kalan milyonlarca insana umut verebilir.

Ancak dikkatli olmalıyız. Yerelleştirilmiş her girişim sırf bu yüzden iyi değildir; bunların başarısı katılımcılarının kendi topluluklarının küçük kralları ya da kraliçeleri olma hırsı beslememelerine bağlıdır. Daima uyanık olmak ve bu tarz eğilimleri daha başlamadan söndürmek gerekir.

Bölgesel ve daha üst düzeylerde, adil yasaların düzenlenmesi ve bu yasaların adil uygulanması için uygun koşulları, ancak evrensel yasalara ve doğa yasalarına hükmeden ilkeleri anlayarak yaratabiliriz. Kendilerini bunların etkisinden tamamen arındır-

mış insan yapımı yasalar (gördüğümüz gibi) sadece zarar getirmektedir ve bu durum düzeltilmediği takdirde sonunda gezegendeki bütün yaşam kaynaklarının ve tüm insani değerlerin yıkımına yol açacaktır. Doğaya karşı gelmeyi teşvik eden yasalar yıkıcı gidişatlarını tamamladılar ve yeniden başlamak ve bu sefer bugüne kadar ısrarla reddettiğimiz gerçek hukuku rehber edinmekten başka şansımız yok.

Bu yüzden, sanki uzun, sarmal bir seyahatteymişiz gibi, kabile yaşlıları ve köy şefleri tarafından uygulanan topluluk hukuku, düzeni ve adaletinin ilk belirtilerine dönüyor ve onlara saygılı ama temkinli bir şekilde bakıyoruz. Tıpkı kuyruklu bir yıldızın engin dairesel yolculuğu sırasında arkasında bıraktığı iz gibi, biz de toplumsal evrimimizin bu erken aşamasına ait bilgi ve belleği yanımızda taşıyoruz ve daha gelişmiş, kapsayıcı ve insancıl bir hukuk, düzen ve adalet sistemi inşa etmek için bunlardan yararlanıyoruz. Evrensel yasalarla insanın yasaları arasında saadet dolu bir evlilik, keyifli bir bütünleşme sağlayacak bir sistem inşa ediyoruz.

Kolektif olarak tasarlanmış, yerelleştirilmiş bir adalet sistemi ivme kazanıp ciddi bir kitleye ulaştığında, ulusal ve uluslararası yönetişim sistemleri bundan daha büyük ölçüde etkilenecek ve zaman içinde durdurulamaz bir değişim sürecine girecektir. Bu sürecin son aşamasında, olumlu etkisi zamanla dünyanın her köşesine erişerek bu kitabın harekete geçirmek istediği yerel ve bölgesel yönetişim programlarının tamamlayıcısı olacak, yasal olarak tanınan bir Dünya Barış ve Adalet Sözleşmesi hayata geçmiş olacaktır. Hukuk, düzen ve adalet sürecine yönelik sürekli evrimleşen 'evrensel' bir anlayışın yönettiği, yeni bir dünya düzeni kurulacaktır.

Koruyucu Olarak Ordu

Modern çağın yönetişim koşulları altında silahlı kuvvetlere sivil yasaların koruyuculuğu görevi doğrudan verilmemiştir. Yine parlamentonun yetkisi altına girmiş olan ordu, donanma ve hava kuvvetleri, dışarıdan gelen saldırılara ya da işgallere karşı ulus devleti savunarak daha geniş anlamda barışı sağlamakla görevlidir. Askeriye aynı zamanda savaş açmak üzere yabancı topraklara girmek, sözde baskıcı rejimleri yıkmak ve emredildiğinde öldürmek üzere ateş etmek gibi parlamentonun kendisinin uygulamaya çok da hevesli olmayabileceği karar ve anlaşmalarını uygulamakla görevlidir.

İlgili ülke için herhangi bir tehlike arz ettiği gerçekten saptanmamış insanları öldürmeye ve yok etmeye yönelik görevler gibi açıkça cezalandırıcı ya da tamamen uygunsuz görevler alan silahlı kuvvetlerin işbirliği yapmama politikası izlemeleri yönünde güçlü bir sav ortaya atılabilir.

Orduların, donanmaların ve hava kuvvetlerinin ulusal felaketler ve iklim krizleri sırasında yardım faaliyetlerinde bulunmak gibi giderek önem kazanan bir rolü de vardır. Bu yapılarda yer alan pek çok kişi insan hayatına son vermektense onu korumaya eğilimlidir. Silahlı kuvvetler acil durumlarda ülkeleri koruyan ve hükümetlerin kendilerini düşürmek isteyen kanlı komploculara karşı direnebilmelerini sağlayan dış tabaka ya da kalkanlardır.

Orduyu, donanmayı ve hava kuvvetlerini sadece birer savaş örgütü olarak görmek, polis teşkilatını saf bir baskı kurumu olarak görmek kadar yanlıştır. Bu yapılara oldukça becerikli, duyarlı ve cesaretli kişiler katılmakta ve bir ulus gerçek bir krizle karşılaştığından ya da insanlara barınak ve korunak bulma konusunda yardıma çağırıldıklarında bu güçlü yönleri birinci el-

den hissedilir.

Sorumluluğun merkezileşmediği, özerk bölgesel topluluklarımızı inşa ederken silahlı kuvvetlerin de polisin de işbirliğini ve saygısını kazanmaya ihtiyacımız olacak. Zaten birçoğu kendilerine olan saygılarından ötürü, düşüncesiz ve zalim politik figürlerin yönettiği ülkelere hizmetlerini sunmanın giderek zorlaştığını düşünüyor. Bence bizim de zamanı geldiğinde kendi kuvvetlerimize ihtiyacımız olacak. Gerçekten de işler zorlaştığında onların himayesine ve desteğine ihtiyacımız olabilir ve daha toy olan toplumumuz, seçmen kitlelerini ne pahasına olursa olsun kaybetmemeye kararlı olanların dikkatinden kaçmayacaktır.

Yasaları Çiğnemek: şifa kaynağı olarak adalet

Temel adalet umursamaz bir şekilde göz ardı edildiğinde, bunu yapan bireylerin gündelik yaşamın ritmine yeniden katılmaları ve katkıda bulunmalarının önkoşulu olarak, kendi hatalarının gerçek anlamda farkına varmalarını sağlayacak bir takım adımların atılması gerekmektedir. Ancak ceza suça uygun olmalıdır. Birçok durumda topluluğun kıdemli bir üyesinin gözetiminde yapılacak zorunlu bir işe dayalı bir rehabilitasyon dönemi, tedaviye giden yolda olumlu bir basamak olarak iş görebilir.

Biri bir başkasından bir şey çaldıysa bunun karşılığı suçu işleyenin, en uygun yöntem ya da biçimde, aldığından daha fazlasını geri vermesi olmalıdır. Her zaman öncelikle suçun içinde bulunduğu bağlamı incelememiz gerekir. Örneğin birinin gerçekten ihtiyacı olduğu için hırsızlık yapması ile aç gözlülükten kaynaklanan dürtülerle çalmak birbirinden farklıdır.

Adil Toplum'da topluluk, üyelerinin yoksunluklarını antisosyal davranışlarla gidermeye yönelecek kadar fakirleşmesini engellemelidir. Bu her topluluğun öncelikli görevidir. Herkes top-

luluğun topyekûn sağlığının ve huzurunun sağlanmasında rol almalıdır; herkes adalet ve barışla ilgilenmeli, yaşamın her düzeyinde istikrarlı bir denge ve iyileşmenin korunması için yollar bulunmasına katkıda bulunmalıdır. Ancak yine de en iyi jüri, en iyi meclis, en iyi yerel ve ulusal yargıçlar —söyledikleri ile yaptıkları birbirini tuttuğu sürece— düşünceli ihtiyarlar ve gerçek bilgelerdir.

Bu sorumluluğu taşıyanlar, geniş kapsamlı bir adalet biçiminin uygulanmasını sağlama sorumluluğunu da taşırlar. Burada adaleti kesinlikle bir cezalandırma olarak değil, tıpkı bir hastalıktan iyileşmede olduğu gibi bir iyileşme süreci olarak kullanıyorum. Böyle bir iyileşme süreci birtakım iyileştirici yollara başvurmayı ya da kaybedilmiş veya sapılmış olan yola geri dönmeyi gerektirir.

Bir erkek ya da kadın, ancak daha yüksek evrensel yasalara başvurarak gerçek adaleti uygulayabilir. Uygun iyileştirici süreci bulmakta adaletin uygulayıcılarına rehberlik edebilecek tek şey evrensel yasaların uygulanmasıdır. Dolayısıyla, toplulukta, bölgede, ülkede ve dünyada, denge ve uyumun korunması için, hukuki karar vericilerde bulunması gereken gerçek becerilerin hayati önem taşıdığı görülmelidir.

Sapkınları topluluk yaşamında kendilerine uygun rollere dönmeye teşvik edici adımlar bu insanların farklı becerilere sahip bir grup duyarlı vatandaşla birlikte vakit geçirmelerini de içerebilir. Ancak kabahatli olanın —gerçekten iyileşebilmesi için— sonuçta bu sürecin getirdiği faydayı fark etmesi ve bunun için gerçekten minnettar olması gerekir.

Evrensel yasalar ile insan ürünü yasalar arasında denge kurmuş bir adalet sisteminin işlediği topluluklarda cinayet ya da ağır yaralama gibi ciddi suçlar tarih olacaktır. Adil ve sorumlu olmanın gerçek anlamı kişisel farkındalık, bütünsel ve çok yön-

lü düşünme yetilerini geliştirmek ve tüm yurttaşların birbirlerinin dertlerine ve sıkıntılarına karşı merhamet besleyebilmelerine olanak vermek, yani 'duyarlı olabilmek'tir.

21. yüzyılın kalabalık ve sıkışık hapishaneleri toplumdaki suçu ıslah etme konusunda çözüm sunamamaktadır. Bunlar sadece tüm ciddi antisosyal ve insanlık dışı davranışların temelinde yatan gerçek soruna, yani sözde uygar toplumlardaki standartların zaten adaletsizlik, baskı ve hile ile dolu oluşuna karşı geliştirilecek çözümleri ertelemektedir. Toplumun binlerce 'Adil Mahalle'den ve genel olarak özerk bölgelerden oluşacak şekilde yeniden bütünleşmesi sayesinde gerçek adalet yeniden uyandırılabilecek, yeniden uygulanabilecek ve sonunda insanlığın son derece kayda değer ifadelerinden biri olarak kutlanabilecektir.

Burada tabii ki mevcut mahalle topluluklarının gizemli bir biçimde 'erdem timsalleri' olduklarını, ahlaksızlık ve suç ortaklıklarından yoksun olduklarını iddia etmiyorum. Aksine bunların birçoğu oldukça gerilimli mikro-kozmik siyaset yuvalarıdır.

Bu kitapta ele alınan diğer tüm konularda olduğu gibi, burada da asıl ilgilendiğimiz şey potansiyeldir. Ölçek küçük olduğunda ve topluluk kendi refahını gerçekten önemsediğinde, birbirimize meçhul birer yabancı olarak değil geniş bir ailenin fertleriymişiz gibi davranmayı öğrenmek için en iyi fırsatı yakalamış oluruz.

Yaşama saygılı bir adalet sisteminin yönetimi gibi insani bir toplumun temelleri de duyarlı bir topluluktur.

13. HÜKÜMETLER, ŞİRKETLER VE KÜRESELLEŞME

Birbiri ardına gelen tüm hükümetler topluma iyi ve sağduyulu bir yön verecek kapasite ve vizyona sahip olmadıklarını istikrarlı bir şekilde göstermişlerdir. Yolsuzluk ve otoritenin kötü yönetimi günümüzde dünya çapında görülmektedir ve artık yaratıcı güçlerimizi eskimiş gemiyi onarmak yerine yeni bir gemi inşa etmek için kullanmamız daha faydalı olacaktır.

Siyasi, dini ve ekonomik şiddete bulanmış bir dünyada, her şeye rağmen biz insanların temelde ortak bir kimlik ile birbirimize bağlı olduğumuz gerçeğini kabullenmek zordur. Halbuki rengimizve inancımız ne olursa olsun, hepimiz aynı temel ihtiyaçlara ve ortak arzulara sahibiz.

Başka bir boyuttan buraya uçan bir meleğin bakış açısıyla bu ayrıştırmacı davranışlarımız son derece aptalca gözüküyor olmalı. Bu tür varlıklar, birbirimizi incitmek, yaralamak ve öldürmekle kalmayıp, evimize —kendi yörüngesinde yavaşça dönen Dünya isimli mücevhere— de aynı şekilde davranmakta neden bu kadar kararlı olduğumuzu merak ediyor olmalılar.

Başlıca dünyevi yönetim görevlerimizi kendi çıkarından baş-

ka bir şey düşünmeyen devlet kurumlarına ve şirketlere bırakıp sonra da toplum iyi yönetilmediğinde ve 'demokrasi' neredeyse tüm alanlarda başarısız olduğunda şaşkınlık, öfke ve kötümserlik gösteririz.

Hükümetler bizim vergilendirilebilir gelirlerimizin ve sermayemizin büyük bölümünü, en çok ihtiyaç duyan kesimlerin faydalanması için gözle görünür şekilde yaşam standardını arttırıcı projelere değil, aslında şirket kârlarından daha fazla vergilendirilebilir gelir elde etmek için tasarlanmış ve zaten şişkin cüzdanları daha de şişirme sürecini destekleyen dev projelere harcamaktadır.

Bankacılık sistemleri, ticari olarak elverişli özel sektör kazançlarının büyük bölümünün yeniden yatırıma dönüşmesi için aracı görevi görmektedir. Paramızı seçtiğimiz bir bankaya yatırdığımızda genellikle bu paranın nereye gittiğini bilmeyiz. Aslında tasarruflarımızın kontrolünü banka hesaplarımızı açtığımızda kaybederiz. Ancak paramızın otoyol ve havaalanı projeleri, güç santralleri, tarımsal kimyasal ve ilaç holdingleri, genetik mühendisliği araştırma ve geliştirme projeleri, nükleer silahlar dâhil silah ticareti vb. dev şirket ve devlet projelerine kredi sağlayan büyük yatırım fonlarına akıtıldığını varsaymak haksızlık olmaz.

Bunlar coğrafi olarak paranın yatırıldığı ülke ile sınırlı kalmayan küresel yatırımlardır. Dolayısıyla farkında olmadan Hindistan'daki Namada Nehri üzerinde kurulacak büyük ve son derece ihtilaflı bir barajın ya da Bali'deki dev bir alışveriş merkezinin inşasını, İzlanda'daki son derece kirletici bir alüminyum döküm fabrikasını, Irak'taki bir Amerikalı petrol şirketini ya da Polonya'daki bir domuz çiftliği kompleksini destekliyor olabiliriz.

Paramızın büyük bölümünün nasıl kullanıldığı düşünüldüğünde, aslında bankalara bir öldürme yetkisi, küresel bir öldür-

me yetkisi vermekteyiz.

Günümüzde dünyayı büyük ölçüde uluslararası ve ulusötesi şirketler yönetmektedir. Bunlar çalışanlarına ödedikleri maaşların fazla maliyetli olduğuna karar verdiklerinde asgari ücretin Avrupa ve Kuzey Amerika ortalamasından 12 kat düşük ve ulusal yoksulluk sınırının hemen üstünde olduğu ülkelere taşınırlar. Bu sayede üretilen ürünün nihai faydalanıcısı olan endüstri sonrası ülkelerdeki fiyatı sözde 'rekabetçi' düzeylerde tutulabilir.

Hindistan'da bir Honda araba üretmenin maliyeti aynı arabayı Birleşik Krallık'ta üretmenin maliyetinin on ikide biri kadardır. Ancak arabanın satış fiyatı on ikide bire düşmeyecek, sadece rekabetçi firmanın benzer modellerinden biraz daha ucuz olacaktır. Buna karşılık rekabetçi firma ayakta kalabilmek için rakibinin fiyatının altına inmek zorunda kalacak ve kendi arabalarının daha da düşük işçi ücretleriyle üretilebilmesi için Çin'e gidecektir.

Dünya ekonomisini veya gayri safi milli hasılayı canlandırma bahanesiyle tekrar tekrar, doymak bilmez güç ve kâr takıntıları ile her şeyin üzerine basıp kenara iten egemen küresel şirketlerin sırf büyüklükleri ve güçleri nedeniyle, küçük ölçekli bağımsız ekonomiler iflasa sürüklenmekte, toplumlar yok edilmekte ve insanlar fiilen köleliğe itilmektedir.

Endüstriyel ölçekteki küreselleşme, kontrolsüz, kâr güdümlü ve büyük ölçüde acımasız bir süreçtir. Bu süreci beslemek üzere yatırımlarımızı ve tasarruflarımızı kullanmaları için bankalara, sigorta şirketlerine ve hükümetlere sınırsız yetkiler vermekten vazgeçmediğimiz sürece biz de bu sürecin destekçileri olmaya devam etmekteyiz. Bu durumda 'ne kadar faiz alacağım?'dan başka pek soru sormuyor olmamız şüphesiz ki onları çok memnun ediyordur.

Eğer bir fark yaratmak istiyorsak paramızı bu yıkıcı güçleri des-

tekleyen kurumlardan çekmekten başka bir seçeneğimiz yoktur.

Perakende piyasasında edinim zaafımızın başlıca sömürücüleri süpermarket zincirleridir. Bu ulusötesi şirketler batının indirim avcılığı takıntılarına yatırım yapmakta ve 'stok yap ve ucuza sat' şiarıyla dünyanın en yoksul çiftçileriyle anlaşıp stokladıkları malları mümkün olan en ucuz fiyata seri olarak ve titiz bir formüle göre ürettirmektedir. Hiç bir kusur ya da standart dışı biçim ve büyüklük kabul edilmez. Bu formül ancak yüksek dozda tarımsal kimyasallar ve/veya genetik mühendisliği teknikleri ile mümkündür ve bunların ikisi de ekilen toprağı ve bölgenin canlı biyoçeşitliliğini yok etmektedir. Bu toprak ve çevre aynı zamanda yerli çiftçilerin ailelerinin temel gıda ihtiyaçlarını karşıladıkları yerdir. Böylece bağımsız aile çiftlikleri endüstriyel küreselleşmenin kölesi olmaya zorlanmaktadır.

Bir daha ABD'nin orta batısında, Polonya ovalarında, İspanya Algarvesi'nde veya Norfolk Fensi'ndeki —ya da herhangi bir yerdeki— uçsuz bucaksız ağaçsız bir monokültür ovasının resmini gördüğünüzde ve içinizde bir isyan duygusu uyandığında hatırlayın ki bu bedeli büyük ölçüde 'kolaylık', 'indirim' ve 'süpermarket kalite standardı' gibi bencil arzularımızdan dolayı ödüyoruz.

Bir daha süpermarket soğutucusunda duran streç film ile kaplanmış güzel bir domuz pirzolası ya da tavuğa hayranlıkla baktığınızda, bankanızın paranızı dünyanın çeşitli yerlerindeki sayısız insanlık dışı domuz ve tavuk hapishanelerine yatırmasına izin vererek bunun fiyatını aslında ödemiş olduğunuzu hatırlayın. Bu hapishanelerin tek amacı zavallı tatsız bir et parçasına ikinci kez para verdiğinizde size indirimli bir fiyat ve süpermarkete daha büyük bir kâr sağlamaktır.

Hükümetler mali desteklerinin büyük bölümünü bu tür şirketlerden sağlamaktadır. Tabii ki bu karşılıklı bir anlaşmadır.

Anlaşma gereğince hükümet, destekçilerine iyi koşullar sağlamalı, kar marjlarının, piyasadaki hakimiyetlerinin ve uygun çalışma koşullarının devamlılığını sağlamak için zemin hazırlamalıdır.

Hükümetlerimiz, ulusötesi şirketler ve Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü gibi devlet destekli kurumlar aynı kulübün üyeleridir. Bu kulüp dünyanın gittikçe daha fazla tükenmekte olan maddi ve insan kaynakları üzerinden son kuruşuna kadar kâr elde etmeye kararlıdır ve bu sırada bizim vergilerimiz ve tasarruflarımızı değerlendirdiğimiz ana akım banka sisteminden beslenmektedir.

Hükümetler ve endüstriyel küreselleşme el eledir. Üst düzey yolsuzluklar okyanusunun ayrılmaz parçalarıdır. *Bu yüzden bu doymak bilmez yıkım sürecinden desteğimizi çekmeli ve paramızı insanlığın ve gezegenin sağlığı ve refahını arttıracak yönde kullanmalıyız.*

Yatırımlarımızın ne kadar insanlık dışı şekilde ve sorumsuzca kullanıldığını anladığımızda etik yatırımlar yapma kararını almamız daha kolay olacak ve biraz daha düşük bir parasal getiri elde etsek bile varlıklarımızın ne için kullanıldığı konusunda daha net bir öngörü kazanacağız. 2. Bölüm'de bahsedildiği gibi, artık sorumsuz ana akım bankacılık sistemlerinin pasif katılımcısı olmamakta kararlı olanlar için etik yatırım kurumları (bankalar) iyi bir başlangıç noktasıdır.

Bir sonraki adım bu kitabın teması olan ve yeni bir yerel topluluk temelli rönesansın temelini oluşturacak olumlu, yerinden yönetilen, yerel projeleri doğrudan desteklemek olacaktır.

Varlıklarımızı eski yıkıcı sistemden alıp yeni yaratıcı yatırım sistemlerine geçirme süreci çok önemlidir. *Bu geçiş diyelim ki her yıl kişinin bankadaki varlıklarının %25'i oranında olursa, etkisi kayda değer olacaktır.* Böylece bunları kötüye kullananların elindeki fonları keserken aynı zamanda topluluklarımızı, bölge-

lerimizi ve ülkelerimizi iyileştiren, besleyen ve yeniden yapılandıran insanları ve projeleri desteklemiş oluruz.

Bu duyarlı yeniden yatırımlar kritik bir kitleye ulaştığında dünya gerçek anlamda değişmeye başlayacak ve gerçekleşmemiş umutlarımız birer birer gerçekleşecektir.

Bu ivme durdurulamaz düzeye ulaştığında ve yeni rönesans gerçek anlamda dengesini yakaladığında, Tek Dünya Topluluğu'nun anlamını keşfedeceğiz: Hepimizin emanetçisi olduğumuz ve bize bahşedilen bu yaşamı güzelleştiren, iyileştiren ve besleyen tüm unsurlara karşı müşterek saygı ve sevgi üzerine kurulmuş, küresel bilince ulaşmış yeni bir toplum.

Aslında derinlemesine sorgulandığında herhangi bir 'ulus devlet' tutkusunun elle tutulur yanı yoktur. Zenginlikleri büyük ölçüde başka ülkelerin kaynaklarını sömürmeye dayalı olan ülkeler ulus devletten bahsetmesinler. Zaten ulus devletin kendisi artık yorgun ve yıpranmış bir araçtır ve herhangi gerçek bir tınıdan yoksundur. Ulus devletler ve onların seçilmiş hükümetlerinin sonunda yakıtları bitmiş ya da kendileri tüm yakıtlarını tüketmişlerdir.

Biz seçmenler artık şirketlerin kontrolü altındaki hükümetlerin kararsızlıklarından ve sahte duruşlarından bunaldık. Artık bu yorgun ve yozlaşmış eski gemi için bir heyecan duyamıyoruz; demek ki yerini başka bir şey almalı.

İşte sevgili okur bizim sahneye çıktığımız yer de burası... diğerlerinin sahneden indiği an. Miyadı dolmakta olan bir modelin yarattığı boşluğu dolduruyoruz. Bu geçiş çoktan başladı.

Ancak süreç henüz emekleme aşamasında ve biz onun yeterli ivme ve kapsamı yakalayabilmesini sağlayalım ki bunu görebilen herkes gelecek için büyük umutlar yaratabilsin.

14. YÖNETİMDE DÖNÜŞÜM

Neden siyasete atılmadığını soran bir öğrencisine cevaben Aristo, ciddi bir siyasi güç elde edebilmek için kişisel onur ve gerçeklik arayışından ciddi tavizler vermesi gerekeceğini ve bunu bunun da siyasi güç kazanmaktaki amacına ters düşeceğini söylemiştir.

Görünen o ki M.Ö. 350'den beri pek bir şey değişmemiş. Aynı yozlaşma, taviz ve iki yüzlülük düzeyi (içten adanmışlık maskesi ardına gizlenmiş olarak) bugün ki yönetimlerde de mevcuttur.

Ulusal yönetimlerde dönüşümün sağlanması için yapılması gerekenler önceki bölümlerde yerel yönetimleri dönüştürmek için tasvir edilen işlerin devamı niteliğindedir. Yerel ve bölgesel yönetimler otoritelerini yeniden kazandıklarında ulusal yönetimlerin kişilerin gündelik yaşamı üzerindeki etkisi oldukça azalacaktır.

Eskiden Westminster ya da Avrupa ve ötesindeki diğer merkezi hükümetlerce kullanılan karar alma erki, kurulan yeni bölgesel öz yönetim sistemleri ile etkin bir şekilde yerinden yöne-

timlere devredilecektir. Bölgesel özerklik geliştirilmiş olacaktır.

Ancak, ulusal ve uluslararası öneme sahip bazı meseleler ulusal parlamentoların yetkisinde kalacaktır. Savunma, makro ekonomi, kolluk (tamamen değil), sağlık (tamamen değil), dış ilişkiler, göç, uluslararası işbirlikleri ve uzun mesafe ulaşım sistemleri bu konulardan bazılarıdır. Adil bir toplumun yaratılması için atılması gereken adımları yansıtacak şekilde, seçim sistemleri hakkında da araştırma ve reformlar yapılmalıdır. Yeniden yapılandırılmış ulusal parlamentoların, bir orkestranın bütünlük ve dengesini sağlayan bir şef gibi, bölgeler arasında iyi koordinasyon ve işbirliğini de sağlaması gerekecektir.

Adayların motivasyonları da bugün çoğu siyasetçiden standart olarak beklenen partizan tabiyetten farklı olmalıdır. Yeni durumda merkezi hükümet için seçime katılanların bu tür önyargı ve itikatlardan yoksun olması gerekecektir.

Bunun yerine parlamento üyelerinin yeterince evrimleşmiş bir insanlık duygusuna ve tüm seçmenlerin ihtiyaçlarını eşit görecek bilgeliğe sahip olmaları gerekecektir. Sonuçta herkesin temel ihtiyaçları aynıdır ve bölünme ve adaletsizlikler ve buna eşlik eden kıskançlık ve kin, ancak zoraki servet ve sınıf eşitsizliklerinin korunması yoluyla yaratılabilir.

Bu sahte bölünmelerin aşılması için bizim bildiğimiz şekliyle 'parti sistemi'nin sona ermesi gerekmektedir. İşçileri, beyaz yakalıları ya da burjuvaziyi temsil edecek partilere artık ihtiyaç duyulmamalıdır. Bir partinin belirli bir toplumsal kesimi temsil etmesine artık gerek duyulmamalıdır.

Tarif edilen toplumsal bölünmelerin ayrılıkçı olduğu ve genel amaçlarda birlik ve beraberliğe hizmet etmediği fark edildiğinde bu kategorilerin kendileri de çözülecektir.

Yeni yönetim topluma düşünceli, bilge ve merhametli bir şekilde hizmet etmeye değer görülen seçilmiş görevlilerden oluşa-

caktır. Yeni parlamento 'muhalefet'ten ve bugün Westminster'da olduğu gibi salonda karşı karşıya oturup çatışan seçilmiş parti üyelerinden arınmalıdır. Parlamento toplantıları kapsayıcı olan ve bütüne faydalı bir şekilde diyalog ve ortak hedefleri vurgulayan, dairesel ya da yarım daire şeklinde tasarlanmış bir mekanda yapılmalıdır.

Sonunda da bu ulusal yönetimler bir Dünya Parlamentosu'nda bir araya gelmelidir. Bu parlamentonun verdiği kararlar insanlığın (ve diğer canlıların) kolektif ve ortak ihtiyaçlarının incelenmesi ve sentezlenmesine odaklanacaktır.

'Aristokrasi'nin nitelikleri 'halk'ta, 'halk'ın nitelikleri de 'aristokratlar'da görüldüğünde Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası da önemini kaybedecektir.

Ancak Lordlar Kamarası'nı ortadan kaldırmadan önce gündelik işler hakkında belirli bir görüşe sahip olan ve gerektiğinde deneyimlerini sunacak bilge bireylerden oluşan ikinci bir meclisin getirileri üzerinde dikkatle düşünülmelidir.

Bu sırada, henüz reform geçirmemiş merkezi yönetim grupları, su, mineral ve sentetik gübre ve ilaçlar kullanılmadan gıda yetiştirilebilecek verimli topraklar gibi bölgesel varlık ve kaynakların kontrolünü ele geçirmeye çalışırken, yerel öz yönetim çok önemlidir. Tüm ulusları tehdit eden, yaklaşan petrol, gıda ve iklim krizi karşısında ve erki elinde bulundurmaya alışkın olanların demagojik doğası düşünülüğünde, bu olası bir senaryodur.

Bölgesel ve yerel yönetimlerin iyi işleyişi için şefkatli, bilge ve faydacı yerel ve bölgesel otoriteler şarttır.

Ulusal yönetimler dönüştürülmeden önce reformların bölgeler düzeyinde iyice yerleşmesi gerekir. Beceriksiz ve aciz yerel yönetimlerden olumlu yönde motive olmuş ve bütünleşik yerel ekiplere dönüşüm süreci üç-dört yıllık bir süre içinde gerçekleşmeli, yeni bir kolektif umut ve iyimserlik çağı açmalıdır.

15. KENTİ YEŞERTMEK

Pek çok kişi için, Topluluğun kaynaklarını başka yöne yönlendirmeyi amaçlayan 'doğrudan eylemler', pek çok kişinin yaşadığı yeri çevreleyen gerçeklikle yüzleşmesini gerektirecek ve birçok durumda bu çevre kentsel bir çevre olacaktır. Bu da yaşadığımız kentleri yeşertmek gibi zor görünen bir göreve baş koymak anlamına gelmektedir. Peki, bu mümkün mü?

Bir ila sekiz milyon insan, burun buruna, beton, asfalt, araba, otobüs, tren, oksijensiz hava, steril su ve tüm bunlara aralıksız eşlik eden ahenksiz gürültüler içinde yaşarken şunu merak etmemek elde değil: Bu tür yapılar nasıl ayakta durabiliyor ve insanlar burada nasıl tutunabiliyorlar?

Tabii ki cevap basit değil. Ancak basit bir gözlem yapmak mümkün: Bu tür büyük kentlerin hepsinde süregelen süper-tüketici yaşam biçimleri, tamamı başka yerlerden gelen çok büyük miktarlarda kaynağa dayalıdır. *Kentler gıda, enerji ve mali zenginliklerini küresel ekonomiye borçludurlar.*

Örneğin Londra, gıdasının %80'ini ve enerjisinin neredeyse tamamını dünyanın dört bir yanından, gemi ya da uçakla getirtmek zorundadır. Onu besleyecek ve yakıtını sağlayacak petrole

dayalı küresel bir ekonomi olmaksızın Londra ve diğer benzer metropoller büyük ölçüde yaşanamaz yerler olurlar.

Bu yüzden sürdürülebilir bir gelecek vizyonumu bir büyük kent peyzajı üzerine kuramıyorum. Bu yerleri gerçek anlamda sürdürülebilir, yarı kendine yeterli topluluklar haline getirmek için yapılması gereken değişiklikler fizibilitenin en alt sınırındadır. Durum böyleyken ve dünya megalopolislerinin hâlâ genişlediği, petrol varlıklarının azaldığı, gıda fiyatlarının yükseldiği, kirliliğin arttığı ve buna bağlı olarak CO_2 salımlarımızı ciddi düzeyde azaltma ihtiyacının ortaya çıktığı gerçekleri karşısında biz ne yapacağız?

Birçok yaratıcı zihin yıllardır bu soru üzerine düşünüyor ve çok sayıda önerileri var. Ancak uygulamada hiçbir şey değişmiş değil; çünkü büyük kentler statüko patronlarının güç merkezleridir ve bu patronların çıkar beklentileri genellikle kesinlikle yeşil olmayan pastalarının üzerine sadece biraz 'yeşil krema' konmasına izin vermektedir.

Gücü elinde bulunduranlar çevre, sağlık, sosyal güvence ve vatandaşların refahına önem verdikleri izlenimini yaratmakta oldukça ustadırlar.

İlginçtir ki buna rağmen, 'kenti yeşertme' çabaları olağanüstü olasılıklara gebe, heyecan verici bir sınav, hayal gücü ve yaratıcılığımız için gerçek bir karbon gömülüm alanı gibi görünmektedir.

İşte bu büyük sınav için 'doğaçlama' bir cevap; bir "Londra Belediye Başkanı ben olsaydım planı."

Kırsal alana giden tüm ana arterler kent sınırından merkeze kadar ağaçlandırılırdı. 'Yeşil Caddeler' psikolojik ve fiziksel olarak temiz hava akımı sağlar ve kentle kırı birbirine bağlar: Karşılıklı diyalog için temel bir önkoşuldur.

Tüm ev sahipleri, daire sahipleri ya da kiracılar, bulabildikleri her alanda, örneğin her pencere önü, balkon, teras, veranda ve

toprak parçasında, yenebilir ve rengarenk, güzel kokulu bitkiler ve çiçekler yetiştirmek üzere mali destek alırdı. Yerel yönetimlere su oluklarının, sokak lambalarının ve diğer uygun obeliskelerin dibine güzel kokulu tırmanıcı bitkiler ekme emri verilirdi.

Her semtte (Londra aslında birbirine bitişik birçok köyden oluşmaktadır) küçük topluluk parselleri olurdu. Buralarda taze sebze ve meyveler yetiştirilir, yeşil gübre tekniği uygulanabilir, etraftaki evlerden gelen bitkisel atıklar ve yerel yapı malzemeleri kullanılırdı.

Sonra araba ve kamyon sayısını ciddi ölçüde azaltmak için teşvikler sunar, aynı zamanda elektrik, hidrojen ve diğer uygun yeşil teknolojilere dayalı toplu taşıma sistemlerine topyekun geçiş için düzenlemeler yapar, bisiklet ve insan gücü ile çalışan çekçekleri de kısa mesafede yerel ulaşım için başlıca araç haline getirirdim.

İçme suyumuz çatılara, yağmur suyu depolarına ve park ve bahçelerde inşa edilen ve estetik su elemanları ile birlikte 'sakinleştirici' görevi de gören özel çok amaçlı depolarda filtrelenen yağmur suyu yakalama teknolojileri ile sağlanırdı.

Dükkan, restoran, bar ve kulüp ruhsatları ancak buralarda %50 enerji indirimi sağlanması garantisi karşılığında verilirdi ve enerji tüketimini daha da düşürebilenlere ya da yenilenebilir enerjiler kullananlara özel indirimler uygulanırdı.

Tüm okul, hastane ve kamu binalarında yeşil iç mekanlar yaratma ve gıdaların yarısından fazlasının taze, bölgesel, ekolojik ürünlerden oluştuğu menü ve diyetler sunma zorunluluğu olurdu. Bu ürünler çevreyi en az kirleten fosil yakıt dışı kaynaklarla çalışan, küçük ve orta ölçekli ulaşım sistemleri ile taşınırdı.

Kentleri hayatta tutan akciğerler olan parklarda kendi gıdamızı yetiştirmenin en iyi yollarının ve tıbbi bitki ve basit besleyici meyvelerin yetiştirilmesi için yaratıcı üretken alanların nasıl tasarlanacağının gösterilmesine tahsis edilmiş alanlar olurdu.

Son otuz yıldır meraklılarının öncülük ettiği küçük ölçekli 'Kent Çiftlikleri'nin sayısı hızla artırılır ve tüm öğrencilerin ulusal müfredat dâhilinde uygulama deneyimi kazanmaları için doğrudan okullarla ilişkilendirilirdi.

Her semtin kendi topluluklarının karşı karşıya olduğu başlıca sosyoekonomik sorunlar karşısında en iyi çözümleri geliştirdiği, her yıl tekrarlanan yarışmalar düzenlerdim. Buna özel sektör, okullar ve bireysel olarak vatandaşlar da dâhil olurdu.

Sanat konusunda, kamusal alanların tasarımları için özel yarışmaları ve kentliler arasında yeni bir 'vitrin değeri' yaratılmasını desteklemeyi amaçlayan etkinlikleri teşvik ederdim. Buna yaratıcı bir şekilde renkli kültürel dışavurumlda bulunan modern kozmopolit toplumların çoğulcu ifadeleri de dahil olurdu. Özellikle önemli bir başarı elde edildiği zamanlarda, sokak partileri de gündeme alınırdı.

Tüm mali teşviklerin ve yanlış kullanılan ve yanlış yönlendirilen insan (ve insan dışı) enerjilerin büyük metamorfozunun merkezinde 'yaşam kalitesi' inisiyatifleri yer alırdı. Yaratıcı 'yeşertme' fırsatları yeni istihdam olanaklarının başlıca kaynağı olurdu.

Bütüncül, sağlıklı ve neşelendirici topluluk etkinlikleri rönesansını destekleyen, yerel olarak onaylanmış tüm girişimlere, özellikle de kent ve kasabaları değişim ihtiyacını inatla inkar etmek yerine buna dinamik bir şekilde cevap vermek için tasarlanmış bir topluluk hayatta kalma planı üretmeye yönlendirenlere, yerel şirketlerin faizsiz kredi ve tamamen karşılıksız bağışlar sağlaması için yöntemler bulunurdu.

Henüz betonla kaplanmamış tarım arazileri üzerindeki kent kitlelerine gıda üretme baskısı en azından kısmen kalkardı. Belki yine bir o kadar önemli olan ise esasen aşırı kalabalık bölgelerde makul bir bölgesel gıda güvenliği kurulması için ortak girişimlerin bir parçası olarak buralarla kentler arasında fiziksel ve psi-

kolojik 'bağlantı kurmak'tır.

Londra'nın temel gıda güvenliğinin sağlanması için etrafında 2,5 milyon hektarlık bir tarım alanı bulunmalıdır. 'Yakınlık İlkesi'ne göre (Bölüm 4) bu gıda, başkente mümkün olan en yakın mesafeden gelmelidir. Ancak Londra etrafındaki verimli tarım arazilerinin büyük bölümü yol, havaalanı, iş merkezleri ve yeni konut gelişme alanları tarafından yutulmuştur ve aynı şey dünyadaki bütün büyük kentler için geçerli hale gelmektedir. Daha uzaklardaki arazilerin bu işe tahsis edilmesi o bölgedeki diğer kentsel merkezleri besleyecek arazilerin kullanılması demektir; yani uygun bir seçenek değildir.

Bu durum kentleri kendi gelecekleri için olağanüstü iç çözümler bulma durumunda bırakmaktadır. Örneğin benim yeni Londra'mda özel araç kullanımının büyük ölçüde azalması sayesinde boş kalan park yerleri güneş tünelleri, yansıtıcı paneller ve cam çatıların kullanıldığı çok katlı gıda üretim yapılarına dönüştürülürdü. Başlangıç için dışarıdan getirilmiş toprak kullanılır, ancak sonra yerel yeşil atıkların dönüştürülmesi ile üretilmiş kompost gübre kullanılmaya başlanırdı.

Mağazaların müşterilere plastik poşet vermeleri ve gıda satışlarında taze ürünlerin %25'inden fazlasının paketlenmiş biçimde satılması yasaklanırdı.

Başlangıç olarak beş yıl içinde hava kalitesini %50 arttırma, fosil yakıt kullanımını (ev, iş ve ulaşımda) %50 azaltma ve küresel gıda ve enerji ithalatını %25 oranında düşürme hedefleri kamuoyuna etkili bir şekilde duyurulurdu. Genel hedef hepimizde el değmemiş bir şekilde bulunan büyük pratik ve yaratıcı insan enerjisi depolarının katalize edilmesi olacaktır. Bu da kentlerimizi yeşertmek yönünde karşı karşıya olduğumuz büyük zorluklarla başa çıkma yönünde bir olumlu düşünme ve eylem rönesansına yol açacaktır.

SONUÇ

"Bin millik bir yolculuk
bile tek bir adımla başlar"

Lao-Tzu

Bu kitap hayatlarımızda bütüncül bir yaratıcı amaç duygusu yaratmak için doğru temeller oluşturma sürecinde ihtiyacımız olan başlıca malzemeleri tanımlamayı hedeflemektedir ve değişim için bir araç olması niyetiyle yazılmıştır.

Oluşmasına öncülük etmemiz gereken yeni toplum sabit bir varlık değildir. Sürekli evrilen bir varlıktır ve bu varlığın yeni kökler salabilmesi için bir formül ortaya koymalı ve iyi meyveler verebilmesi için onu dikkatlice beslemeli ve sulamalıyız.

Gelecek için sorumluluk alabilen ve bu sorumluluğu almaya istekli bireylerden oluşan kritik bir kitlenin ortaya çıkışı ile mevcut sistemin onlarca yılın yalan ve yanlış yönetiminin biriken yansımalarıyla başa çıkmaktaki başarısızlığının görünür hale gelmesi aynı zamanda olacaktır. Ancak bu durum acilen yapmamız gereken etkinliklerin devinimini yavaşlatmamalı, tersine bunları teşvik etmelidir. Şimdi karşı tarafa geçme zamanıdır. Eski bir yaşam tuz buz olurken yeni bir yaşam ortaya çıkmaktadır.

Eminim ki bu süreçte eşi görülmemiş büyüklükte jeofizik ve insani sarsılmalar yaşanacaktır. Ancak korkmamalıyız; çünkü bü-

yük hastalıklar öyle sessizce yok olmazlar. Yeryüzünün yükselen ateşini terleyerek atması ve vücudun ve damarların temizlenmesi için derinlere gömülü zehirleri kusması gerekmektedir. Bu çalkantıların büyük bir değişim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu kabul edersek bununla daha iyi başa çıkabiliriz.

Gezegenimizi ya da insanlığı iyileştirecek sihirli bir reçete yoktur. Ancak, gezegendeki yaşamın tüm alanlarını etkileyen derin hastalıklar hakkında farkındalığımız ne kadar artarsa mevcut rotamızı değiştirmeye ve yeni rotamızla yola çıkmaya o kadar hazır olacağız. Bu yeni rota bize, içinde bulunduğumuz kaosu aşarak, yaratma yetisine kesinlikle sahip olduğumuz yeni bir düzene götürecektir.[27]

Julian Rose
Ocak 2009.

27- Kitapta önerilen eylemlerin uygulanmasına yönelik detaylı fikirler için; www.changingcourseforlife.info

TÜRKİYE KÖYLÜSÜNE MEKTUP: BİR AİLE ÇİFTLİĞİ HİKAYESİ

Sevgili dostlar,

Geleneklerinizi, kültürünüzü, onurunuzu ve yaşam sevginizi korumakta başarılı olamazsanız yaşam biçiminizin ne derece değişeceğini hayal bile edemezsiniz.

Biz Batılılar sizin köy topluluklarınıza ve tarımsal ürünlerinizin çeşitliliğine, meyvelerinize, balıklarınıza, ormanlarınıza ve çiçeklerinize gıpta ile bakıyoruz. Bir zamanlar biz de bunlara sahiptik; ancak bunları kararlılıkla savunmayı başaramadık ve bunun bedelini çok ağır ödedik.

İngiltere'de bir zamanlar yabani çiçeklerle ve doğanın parfümleri ile dolu muhteşem çayırlarımız vardı. Rüzgarda dalgalanan otların üzerinde kelebekler uçuşur ve gün doğarken ve batarken kuşlar yüksek sesle şarkı söylerdi. Salınan mısırlar ve tomurcuklanan çalılıklar arasında çalışır, sapları tırmıkla toplayıp arabalarla ot getirirdik. Anlımız terli ve ellerimiz nasırlıydı ama kalbimizde sevgi ile hasat zamanı birbirimize yardım ederdik. Hasat güneşi yeni şafaklara doğru batarken ineklerimiz güzel kokulu tarlalarda otlardı. Ev yapımı biramızı ya da şarabımızı açtığımızda ve ayaklarımızı uzatıp geçen günün işlerini düşündüğümüzde mutlu olurduk. Doğa huzurluydu ve dolayısıyla biz de huzurluyduk! Yaşam biçimimiz böyleydi.

Ancak dikkatli olun dostlarım; artık durum böyle değil. Güzelim dünyamıza bir şeyler oldu. Bize ve çocuklarımıza adını bilmediğimiz bir hastalık bulaştı. Çiftliklerimiz ve köylerimiz ölmeye başladı. Yardım istedik ama kimse el uzatmadı. Kuşlar bile başka diyarlara uçtu, arılar çiçeklerden bal almamaya başladı ve

çeşmelerimizden akan su acılaştı. Büyük yollar vadilerimizi acımasızca delip geçti ve doğa ile insanın bir arada yaşadığı nazik toplulukları bir kenara itti. Trafik vızıltısı arıların vızıltısını bastırdı. Koyu renk takım elbiseli adamlar pahalı arabalarıyla kapımıza geldiler. Hayatta kalmak istiyorsak 'modern' olmamız gerektiğini söylediler. Çiftlik gübresi ve kompost yerine kimyasal ve nitrat gübreler kullanmamızı söylediler. Hibrit tohumlar satın almamızı ve geleneksel çeşitlerimizi korumayı bırakmamızı, böylece daha zengin olacağımızı söylediler. Dönümden daha fazla rekolte alacağımızı ve onlarınki gibi arabalarımız ve büyük televizyonlarımız olacağını söylediler.

Bu yabancılar kapımıza geldiğinde köpeklerimiz onlara çok havladı. Pek akıllı değildik. Bunun işe yarayabileceğini düşündük, tavsiyelerini dinlesek iyi olurdu. Ne dediğini bilen 'eğitimli' insanlara benziyorlardı. Nitrat gübresinin kokmadığını ve komşuların şikayetlerinin sona ereceğini söylediler. Çiftlik gübresinden daha ucuz çünkü serpmek çok az zaman alıyor, 'vakit nakittir' dediler! Hiç böyle düşünmemiş olmamız ne kadar komik.

Sonra bir gün köyümüzün bakkalı kalitesiz ekmekler satmaya başladı. Fırıncı artık doğru buğdayı bulamıyoruz ve değirmenci daha hızlı ve kolay teknikler kullanmaya başladı dedi. Bildiğimiz una yeni katkı maddeleri bile koymaya başladılar. Dedemiz bir gün bunların acısı çıkar dedi. Böyle olmaz dedi. Ne kadar da haklıymış!

Köydeki manavın 'yeni yöntemler' kullanılarak yetiştirilmiş dev karnabaharlar getirttiği günü hatırlıyorum. Bir tane aldık; çok suluydu ve tadında bir gariplik vardı. Ancak çoğu kişi görünüşlerinden etkilenmişti ve bunları alıyordu. Havuçlar düzgün ve temizdi. Manav bununla gurur duyuyor, temiz oldukları için daha sağlıklı olduklarını söylüyordu. Patatesler, pancarlar, marullar ve hatta domatesler de yıkanmış ve parlatılmış görünü-

yordu. Ama hiçbirinin tadı eskisi gibi değildi.

Ama bizi en çok şaşırtan elmalar oldu. Bunlar Yeni Zelanda'dan ithal ediliyordu! Dedem bunun delilik olduğunu, onun gençliğinde çoğu köyün elma bahçeleriyle çevrili olduğunu ve çok fazla çeşit elma olduğunu, her çeşidin tadının ve saklama koşullarının farklı olduğunu söyledi. Şaraplık elmaların daha küçük ve çok ekşi olduğunu, sıkmalık elmaların çocukların en sevdiği tür olduğunu, en tatlı ve lezzetli elma yarışmaları yaptıklarını anlattı. Yerel pazarların taze meyvelerle dolu olduğu günler çok da uzak gibi gelmiyor. Kırmızı kirazlar, dolgun erikler, olgun ahududular, böğürtlenler, bektaşiüzümleri ve frenkerikleri, renkleri göze hitap ediyor ağızları sulandırıyordu dedi.

Görüyorsunuz dostlarım, elimizdekinin kıymetini bilemedik. Doğanın zenginliği avucumuzun içindeydi ama 'yeni yollar'ın aklımızı çelmesine izin verdik.

Çocuklarımız 'modern olmanın' önemli olduğunu düşündüler. 'Geçmişte kalmamalıyız' dediler, zamana ayak uydurmalı ve eski yöntemlerden kurtulmalıyız. Ama şimdi endişeliler ve bizi ziyarete geldiklerinde iyi görünmüyorlar. Gergin görünüyorlar ve bütün gün televizyon açık olmadıkça rahatlayamıyorlar.

Zaman geçti ve biz ne olduğunu tam anlamadan hayat pek de iyi gitmemeye başladı. Evimizi geçindirmek için daha fazla ve daha hızlı çalışmamız gerekiyordu. Uzmanların söylediği gibi hayat daha kolay olmamış, daha çok para kazanamamıştık. Yeni makineler çok pahalıydı ve bunları almak için borca girmiştik. Hasatta birbirimize yardım etmek yerine komşular birbirleriyle rekabet etmeye başladılar! Artık başkalarına yardım edecek zamanları yoktu. Devlet 'ihracat piyasası' için daha fazla üretmemiz gerektiğini söylüyor, hatta daha fazla ürün almamız için gübre desteği veriyordu. Ürünlerimizin fiyatı gittikçe düştüğü için geçimimizi sağlamakta gittikçe daha fazla zorlanıyorduk. Sonra

Amerika'dan süpermarketler geldi. Fırınımızı, manavımızı ve hatta değirmencimizi o zaman kaybettik. Demirci kapandı, artık aletleri eskiyen insanlar tamire getirmek yerine atıp yenisini alıyorlar dedi!

Size bunları anlatmamın nedeni bizim yaptığımız hataları yapmanızı istememem. Lütfen yapmayın. Bugün köyümüz bir tatil yerine dönüşmüş durumda. Evlerimizi satın alan insanlar yaşantımızla ilgilenmiyorlar. Şehirde çalışıyor ve evlerimizi çok şık ve pahalı hale getiriyorlar. Çocuklarımızın parası burada bir ev almaya yetmiyor.

Bu haksızlık değil mi? 'Modern yöntemler' mutluluk getirmedi. Uzmanların bile çözemediği birçok sorun getirdi. Siyasetçiler buna 'ilerleme' diyorlar.

Avrupa Birliği elinde bir sürü formla geldi. Paranın bir bedeli vardı. Arazide çalıştığımızdan çok form doldurmaya vakit harcamaya başladık! İneklerimizin kulaklarına plastik etiketler takmamız gerekti, sonra domuzların ve sonra koyunların. Çok komik görünüyorlar ve kulakları yırtılıyordu. Sonra 'pasaportlar' geldi. İnanabiliyor musunuz? Pasaportlu inekler! O büyük parlak arabalarla gelen yetkililer her şeyi denetliyordu. Ninem 'bizi ele geçiriyorlar' dedi ve haklıydı.

İnsanlar artık doğayı anlamıyorlar. Doğa sadece tatil fotoğraflarının fonu haline geldi. Ama hayatlarında ona yer yok. Çocuklarınızın kırsal bir eğitim almasını istersiniz değil mi? Ellerini kirletmelerini, su birikintilerinde zıplamalarını ve biçilmiş otlarda yuvarlanmalarını. İneklerin otlatılmasına yardım etmelerini, tavukları yemlemelerini ve gerçek ekmek pişirmelerini.

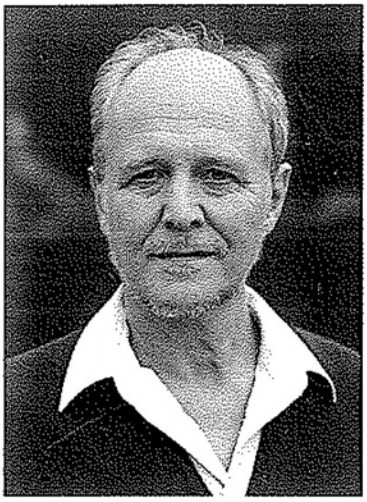
Burada insanların büyük bölümü yolunu kaybetmiş. 'Daha iyi' bir şey arıyorlar ama bunun ne olduğunu bilmiyorlar. Köylere dönmeye, hatta eski köy topluluklarını yeniden yaratmaya çalışıyorlar! Aslında çok saçma geliyor; yaşantımızı 'eski

moda' diye bir kenara atan insanlar şimdi bunu nasıl yaptığımızı öğrenmek istiyorlar! Nasıl kendimizi beslediğimizi ve hayattan nasıl bu kadar memnun olduğumuzu? Geçen yıl kapanan köy postanesini bile yeniden açmaya çalışıyorlar. Restoran açmaya çalışan bir çift var.

Ninem 'ne ekersen onu biçersin' derdi. Hepimizin buradan alacağı dersler var değil mi? O yüzden lütfen dostlarım, köy yaşantınızı bırakma konusunda acele etmeyin. Bunun için mücadele edin! Kaybettiğimiz şeyleri asla geri getiremeyiz. Şimdi görüyoruz ki aslında biz devletten ve şirketlerden daha iyi biliyormuşuz. Ama kendimize güvenmiyormuşuz. Köpeklerimiz neyin ne olduğunu biliyormuş!

Onların 'yoksulluk' dediği servete sıkı tutunun. Genetiği ile oynanmış cesur yeni dünyalarında güneş batmadan kapınıza gelip yalvaracaklar.

Julian Rose
Temmuz 2010

"Bin millik bir yolculuk bile tek bir adımla başlar" Lao-Tzu

Bu kitap, hayatlarımızda bütüncül ve yaratıcı bir amaç duygusu doğurmak için sağlam temeller oluşturmakta ihtiyacımız olan başlıca malzemeleri tanımlamayı hedeflemektedir.

Oluşmasına öncülük etmemiz gereken yeni toplum sabit bir varlık değildir. Sürekli evrilen bir varlıktır ve yeni kökler salabilmesi için öyle bir formül ortaya koymalıyız ki; iyi meyveler versin.

Gelecek için sorumluluk alabilen ve almaya istekli bireylerden oluşan kritik bir kitlenin ortaya çıkışı ile mevcut sistemin onlarca yılın yalan ve yanlış yönetiminin biriken yansımalarıyla başa çıkmaktaki başarısızlığının görünür hale gelmesi aynı zamana denk geliyor. Şimdi karşı tarafa geçme zamanıdır. Eski bir yaşam tuz buz olurken yeni bir yaşam ortaya çıkmaktadır.

Eminim ki bu süreçte büyük, eşi görülmemiş jeofizik ve insani sarsılmalar yaşanacaktır. Ancak korkmamalıyız; çünkü büyük hastalıklar öyle sessizce yok olmazlar. Bugün yeryüzünün yükselen ateşini terleyerek atması, vücudunun ve damarlarının temizlenmesi için derinlere gömülü zehirlerini kusması gerekmektedir. Bu çalkantıların büyük bir değişim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu kabul edersek bununla daha etkili bir şekilde başa çıkabiliriz.

Gezegenimizi ya da onun insanlarını iyileştirecek sihirli bir reçete yoktur. Ancak gezegendeki yaşamın tüm alanlarını etkileyen derin hastalıklar hakkında farkındalığımız ne kadar artarsa mevcut rotamızı değiştirmeye ve yeni rotamızla yola çıkmaya o kadar hazır olacağız. Bu yeni rota, içinde bulunduğumuz kaosu aşarak, yaratma yetisine kesinlikle sahip olduğumuz yeni bir düzene gitmektedir.

THG
468107
CDL

ISBN978-605-5895-55-6

YENİ İNSAN yayınevi

yeryüzü derneği

10 TL

9 786055 895556